

Sunniva Strømsvåg

Syntaktisk attrisjon i amerikansk

Masteravhandling i nordisk språkvitenskap
Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap
Det humanistiske fakultet
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Mai 2013

Forord

Det har vært og er et privilegium å få være masterstudent. Det å få muligheten til å bruke to år på å fordype meg i et emne jeg er interessert i er virkelig noe jeg er takknemlig for. Men aller mest er jeg takknemlig for kyndig veiledning og fyldige tilbakemeldinger fra min veileder, professor Tor Anders Åfarli, som også inspirerte meg til å skrive om amerikanorsk. Videre vil jeg takke instituttet mitt for fem fantastiske år. Det er godt å være student på Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap.

Å studere amerikanorsk er fascinerende på mange måter. Først og fremst er det selvfølgelig de lingvistiske aspektene som fenger, men i tillegg lider jeg (i likhet med flere nordmenn?) av en fascinasjon for «det store Amerika». En «lidelse» jeg muligens har arvet fra min Oldefar, Nils Julius Strømsvåg, som var så glad i Amerika at han kalte huset sitt for «Sunset Hill», noe som stod i skarp kontrast til navnet på andre hus i bygda, som for eksempel hadde navn som Åsheim og Firkløver solhøgda.

Jeg vil også rette en takk til Torstein. For å ha bidratt til å gi meg den selvtiliten og tryggheten som en masteroppgave krever. Takk for at du lager kaffe når det er din tur og takk for at du reddet situasjonen når jeg trodde skriveprogrammet skulle ta knekken på meg med sine krumspring. Tusen takk til min kjære mamma, fordi du er mamma. Jeg vil også takke mine medstudenter på instituttet for alle lunsjpauser og kaffesamtaler både om faglige og utenomfaglige tema, spesielt Brita som jeg delte de dagene av innspurten med. Dessuten vil jeg rette en takk til Siri Lill som har vært en støttende og oppmuntrende venn gjennom det hele.

Trondheim, april 2013

Sunniva Strømsvåg

Innhold

Forord.....	iii
Figurliste.....	viii
1 Innledning.....	1
1.1 Bakgrunn	1
1.2 Eldre forskning på amerikanorsk.....	1
1.2.1 Einar Haugen.....	2
1.3 Nyere forskning på amerikanorsk.....	3
1.3.1 Arnstein Hjelde	3
1.3.2 NorAmDiaSyn.....	4
1.4 Forskningsspørsmål og hypoteser	5
1.5 Oppgavens struktur.....	7
2 Grammatisk teori.....	9
2.1 Generativ grammatikk	9
2.1.1 Den generative grammatikkens utvikling.....	9
2.1.2 Minimalismeprogrammet	11
2.1.3 X'-teorien	12
2.1.4 Ikke-argument og adjungering	14
2.1.5 DP-analysen	14
2.1.6 CP-TP-VP-systemet	15
2.2 Flerspråklighet, kodeveksling og rammeteori.....	16
2.2.1 Kodeveksling.....	17
2.2.2 Årsaker til kodeveksling.....	17
2.2.3 MLF-modellen	17
2.3 utfordringer med å bruke MLF-modellen i et generativt rammeverk.....	19
2.4 Språklig attrisjon.....	22
2.4.1 Hva er attrisjon?	22
2.4.2 Tverrlingvistisk påvirkning og attrisjon.....	23
2.4.3 Attrisjon og det mentale leksikon.....	24
2.4.4 Attrisjon og grammatisk struktur: syntaktisk attrisjon.....	25
2.4.5 Hva er attrisjon 2?	28
3 Metode og data	31
3.1 Innledning.....	31
3.2 Metode og utvelgelse.....	31

3.2.1	Tekniske utfordringer	32
3.3	Feilkilder.....	34
3.4	Oversikt over informantene	35
3.4.1	Einar Haugens informanter	36
3.4.2	Arnstein Hjeldes informanter	37
3.4.3	Arnstein Hjelde og Janne Bondi Johannessens feltarbeid i Iowa, Wisconsin og Minnesota i 2011	40
3.5	Datamaterialet.....	43
3.5.1	Hovedsetninger.....	43
3.5.2	Undersetninger	45
3.5.3	Annet	47
3.6	Avvik og frekvens	48
3.6.1	Haugen : informant 14D4.....	48
3.6.2	Hjelde (1987) 870000_h_j_1a.wav og 870000_h_j_1b.....	48
3.6.3	Hjelde og Johannessen (2011) sunburg_MN_03gm-04gk_b_320.mov.....	49
4	Analyse.....	51
4.1	Innledning	51
4.2	V2 i moderne norsk og engelsk	52
4.3	Analyse av syntaktisk struktur i amerikanorske hovedsetninger.....	53
4.3.1	Hovedsetningsstrukturer med setningsadverbial.....	53
4.3.2	Hovedsetningsstrukturer med hjelpeverb.....	56
4.3.3	Hovedsetningsstrukturer med negasjon og hjelpeverb.....	59
4.3.4	Hovedsetningsstrukturer med negasjon og uten hjelpeverb.....	61
4.3.5	Andre strukturer med manglende V2	64
4.4	Analyse av amerikanorske undersetningsstrukturer	68
4.4.1	Undersetningsstrukturer med negasjon og hjelpeverb	69
4.4.2	Undersetningsstrukturer med negasjon og uten hjelpeverb	71
4.5	Annet	75
4.6	Avsluttende diskusjon.....	83
5	Konklusjon	87
	Litteraturliste	89
	Nettsider	91
	Opptak fra feltarbeider	91
	Sammendrag.....	93

Figurliste

Figur 1: GB-modellen	10
Figur 2: Minimalismemodellen	11
Figur 3: Modell av X'-skjemaet.....	13
Figur 4: DP-analysen	14
Figur 5	16
Figur 6	54
Figur 7	55
Figur 8	55
Figur 9	56
Figur 10	57
Figur 11	58
Figur 12	60
Figur 13	63
Figur 14	63
Figur 15	65
Figur 16	66
Figur 17	66
Figur 18	67
Figur 19	67
Figur 20	69
Figur 21	70
Figur 22	70
Figur 23	73
Figur 24	73
Figur 25	74
Figur 26	74
Figur 27	75
Figur 28	76
Figur 29	78
Figur 30	79
Figur 31	80

Figur 32	81
Figur 33	82
Figur 34	83

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Mellom 1850 og 1920 emigrerte svært mange nordmenn til USA. I løpet av 1800-tallet, som omtales som det store utvandringsårhundret, regner man med at så mye som 900.000 nordmenn forlot Norge. På 1920- og 1930-tallet anslo norske myndigheter at 425.000 norskfødte levde i utlandet, og at over 90 prosent av disse var bosatt i Nord-Amerika, noen i Canada, mens flesteparten levde i USA. Motivene for å reise var forskjellige, men drømmen om et bedre og kanskje enklere liv var nok til stede for mange av dem som reiste. Mange nordmenn slo seg ned i den amerikanske Midtvesten, og i dag kan man fortsatt finne norskamerikanere som snakker norsk der, selv om antallet nå er lavt og stadig synkende (Nedrebø 2010¹). Det er nettopp dette som er av interesse i denne avhandlingen: språket til etterkommerne av nordmenn som bosatte seg i USA i perioden mellom 1850 og 1920, mer spesifikt, det norske språket deres, eller amerikanorsk som jeg heretter vil kalle det.

Forskningen på amerikanorsk har tidligere vært fokusert på lånord, morfologi og fonetikk. Det er fortsatt skrevet relativt lite om amerikanorsk syntaks, og derfor vil denne avhandlingen dreie seg om syntaksen: nærmere bestemt syntaktisk attrisjon i amerikanorsk (Johannessen og Laake 2012b: 366).

Før jeg går nærmere inn på avhandlingas hypoteser, vil jeg gi en kort fremstilling av eldre og nyere forskning på amerikanorsk. Deretter vil jeg legge frem hypoteser og problemstilling. I 1.5 har jeg gitt en kortfattet oversikt over oppgavens struktur.

1.2 Eldre forskning på amerikanorsk

Mange av lingvistene som har interessert seg for norsk språk i Amerika, er selv norskamerikanere. Dette gjelder blant andre Einar Haugen, som anses som en av de viktigste tidlige amerikanorskforskerne. Hans hovedverk, *The Norwegian Language in America*, ble utgitt i 1953, men allerede på slutten av 1800-tallet viste forskere interesse for amerikanorsk. I 1897 holdt Peter Groth en prøveforelesning til sin doktorgrad om amerikanorsk med tittelen «Nogle Eiendommeligheder ved de til Amerika utvandrede Nordmænds Sprog». Groths forskning dreide seg i størst grad om norsk i New York-området der han selv hadde bodd lenge. Videre publiserte George T. Flom flere artikler om amerikanorsk mellom 1900- og 30-

¹ Nettside: <http://www.arkivverket.no/arkivverket/Arkivverket/Bergen/Nettartikler/Norsk-utvandringshistorie>, lastet ned 28.03.13.

tallet. Nils Flaaten publiserte også en artikkel om amerikanorsk i tidsskriftet *Dialect Notes*, som het «Notes on American-Norwegian with Vocabulary» (Hjelde 1992:11).

Som jeg tidligere skrev, er storparten av den tidlige forskningen på amerikanorsk gjort av norskamerikanere, men også nordmenn har vist interesse for amerikanorsk på et tidlig tidspunkt. De to norske lingvistene Didrik A. Seip og Ernst Selmer reiste til Amerika i 1931. Der gjorde de lydopptak av amerikanorsk. Selv om de samlet inn mange målprøver, resulterte feltarbeidet deres kun i en artikkel som Seip skrev i 1931: «Nordmenn og norsk språk i Amerika». Noen av opptakene til Seip og Selmer er å finne på Tekstlaboratoriets nettsider.

Nordmannen Magnus Oftedal bør også trekkes fram her. Han assisterte Einar Haugen med deler av feltarbeidet Haugen gjorde i perioden 1937-1942. Han publiserte også to artikler om amerikanorsk i 1949 (Hjelde 1992: 11, 12). Likevel er det Haugen som må trekkes fram som den viktigste bidragsyteren når det gjelder litteratur om emnet. Under vil jeg derfor gi en kortfattet omtale av hans studie og feltarbeid før jeg omtaler nyere feltarbeid og forskning på amerikanorsk (Hjelde 1992: 11). Deretter vil jeg presentere oppgavens hypoteser og forskningsspørsmål.

1.2.1 Einar Haugen

Som tidligere nevnt er Haugen en viktig bidragsyter når det gjelder tidlig litteratur og forskning på amerikanorsk. I tillegg til det nokså omfattende hovedverket fra 1953 skrev Haugen mange artikler om emnet. Disse artiklene finnes samlet i bøkene *Studies by Einar Haugen* (1972) og *The Ecology of Language* (1972). Her vil jeg gå nærmere inn på hovedverket, som på mange måter kan ha dannet grunnlaget for senere forskning på amerikanorsk (Hjelde 1992: 11).

I *The Norwegian Language in America* gikk Haugen i detaljert omfang inn på amerikanorsk. Haugen tok for seg både hvordan språket ble brukt, og det amerikanorske språksamfunnet (Hjelde 1992: 11). Spesielt tok Haugen for seg lånord og deres morfologi, men skrev lite om syntaks. I boka kan man også finne transkripsjoner av flere av hans intervju med norskamerikanere på 1930- og 40-tallet.

Som språkforsker var ikke Haugen bare opptatt av forskning på amerikanorsk; det gjeldende synet på bilingvalisme som et slags handikap engasjerte ham. Bilingvalisme ble altså ikke bare en forskningsinteresse for Haugen, men også en språkpolitisk kampsak (Gulliksen 2013²). Selv skrev Haugen blant annet dette om bilingvalitet og forskning:

² Store Norske Leksikon, lastet ned fra: http://snl.no/.nbl_biografi/Einar_Haugen/utdypning, 2.4.2013.

Even linguists have rarely exploited the possibilities of immigrant bilingualism for its bearing on problems of linguistic theory. Bilingualism has been treated as a necessary evil, a rash on the body politic, which time might be expected to cure without the need of calling in the doctors (1969: 2).

Tidligere hadde det altså vært lite forskning på bilingvalisme, men i og med at Haugen åpnet for bilingvalisme som en viktig forskningsinteresse, åpnet han også for forskning på norsk i Amerika og immigrantspråk generelt som mulige forskningsinteresser. Jeg skal ikke skrive mer inngående om Haugens oppfatning av bilingvalitet her, men jeg ønsker å påpeke at denne nye holdningen til bilingvalitet kan ha hatt en avgjørende betydning for forskning på amerikanorsk.

1.3 Nyere forskning på amerikanorsk

Etter Haugen og Oftedal var det i en lengre periode lite interesse for å forske på amerikanorsk, men Kjell Johansen gjorde i 1966 feltarbeid i Texas hvor han fikk tatt lydopptak av åtte informanter. I 2000 var dette ifølge Hjelde det eneste fra dette århundre som tar for seg amerikanorsk utenfor Midtvesten. Videre skriver Hjelde at det ser ut til at det norske språket i Texas har utviklet seg på samme måte som det norske språket i Midtvesten (Hjelde 2000³).

Arne Kruse var på 1980-tallet en av dem som undersøkte norske stedsnavn i Midtvesten. Datamaterialet samlet han inn i Coon Valley, et område som ligger i Wisconsin. En annen interessant studie er Per Moens undersøkelse av norske trekk i det engelske språket til norskamerikanere (ibid).

Under vil jeg ta for meg Arnstein Hjelde og prosjektet NorAmDiaSyn, som utgjør storparten av forskingen som er gjort på amerikanorsk siden 1990-tallet og fram til i dag.

1.3.1 Arnstein Hjelde

Arnstein Hjelde gjorde feltarbeid i den amerikanske Midtvesten på slutten av 1980-tallet. Dette resulterte i en hovedoppgave i 1990 som senere kom ut i forkortet og omarbeidet utgave i 1992 med tittelen *Trøndsk talemål i Amerika*. Som tittelen tilsier, har Hjelde undersøkt trøndersk talemål blant brukere av amerikanorsk (Hjelde 1992: 11).

I studien la Hjelde vekt på lyd- og formverk i amerikanorsk fordi han ville undersøke hvilke endringer man kunne se i det trønderske talemålet i Amerika etter kontakt med engelsk (ibid:12). Framstillingen var holdt på ordnivå, og inkluderte derfor ikke amerikanorsk

³ Hjelde (2000) lastet ned fra: http://nabo.nb.no/trip? b=EMITEKST&urn=%22URN:NBN:no-nb_emidata_1187%22, 05.04.13

syntaks. Senere deltok Hjelde i feltarbeid i forbindelse med prosjektet NorAmDiaSyn som jeg skal omtale under.

1.3.2 NorAmDiaSyn

NorAmDiaSyn er en utvidelse av et prosjekt som heter NorDiaSyn. NorDiaSyn er en forkortelse for Nordic Dialect Syntax, og NorAmDiaSyn er en forkortelse for Nordic American Dialect Syntax. NorDiaSyn er et prosjekt for å undersøke og samle inn data på nordiske dialekter og varieteter. I NorAmDiaSyn-prosjektet er et av målene å samle inn data på amerikanorsk. Andre målsetninger med prosjektet er blant annet å skape en database med amerikanorske data som igjen kan brukes til mange formål, blant annet å undersøke amerikanorsk syntaks, og undersøke amerikanorsk som nedarvingsspråk og å sammenlikne det med andre nedarvingsspråk. For å se en mer utfyllende liste over formålene til prosjektet, se nettsiden til prosjektet som er gjengitt i fotnote 4 («Norsk i Amerika - prosjektinfo⁴»).

Så langt har prosjektet resultert i en database med opptak fra ulike feltarbeid. Her kan man finne opptak helt tilbake til Seip og Selmer (1931), videre opptakene til Haugen (1935-48), Hjelde (1987) og senere flere serier med opptak som er gjort gjennom NorAmDiaSyn-prosjektet fra 2000-tallet. De senere opptakene har blitt gjort gjennom tre feltarbeidreiser i USA, samt feltarbeid som har blitt gjort under workshoper som foregikk i USA. Til sammen har de samlet inn om lag 100 opptak med 70 informanter fra statene Wisconsin, Iowa, Minnesota, Sør-Dakota og Nord-Dakota (Johannessen og Salmons 2012: 139, 140).

Prosjektet har også resultert i nyere publikasjoner som for eksempel spesialnummeret til *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* fra 2012 som var viet til amerikanorsk. Joseph Salmons og Janne B. Johannessen var gjesteredaktører. I dette nummeret finner man artikler om både sociolingvistiske og kulturelle emner, ved siden av de rent lingvistiske emnene. Her har Anderssen og Westergaard (2012) bidratt med en artikkel som er relevant for denne avhandlinga, årsaken kommer jeg tilbake til i delkapittel 1.4 og senere i delkapittel 4.1. Johannessen og Signe Laake bidro med to artikler i dette nummeret av tidsskriftet og har publisert artikkelen «Den amerikansk-norske dialekten i Midtvesten» (2011). Det har også blitt skrevet en masteravhandling om emnet. Beate Taranrød fullførte i 2011 masteroppgaven «Leddstillingen i relativsetninger i amerikanorsk». Gjennom prosjektet er det også hittil gjennomført tre workshoper om immigrantspråk i USA, der både skandinaviske og amerikanske lingvister deltok.

⁴ Tekstlaboratoriet: <http://www.tekstlab.uio.no/nota/NorAmDiaSyn/prosjektinfo.html>, (årstall ikke oppgitt), lastet ned 6.4.2013.

Det typiske bildet av amerikanorsk både hos Haugen (1969), Hjelde (1992) og nyere forskning på amerikanorsk er at amerikanorsk er et språk som er på vei mot å dø ut, og at det haster å skaffe flere informanter: «Det er viktig å utføre mer feltarbeid, men som det framgår her, haster det, for tiden er kritisk. Foreløpig er heldigvis mange av de norsktalende fortsatt friske og raske, men de er gamle» (Johannessen og Salmons 2012:143). Færre og færre snakker amerikanorsk, og det haster derfor med å samle inn materiale fra de som fortsatt kan snakke norsk. På samme måte er inntrykket både hos Haugen, Hjelde og Johannessen og Laake, blant andre, at de som fortsatt snakker norsk, snakker norsk overraskende godt, forholdene tatt i betraktning. Dette gjelder spesielt de seneste feltarbeidene, der enkelte av informantene ikke hadde snakket norsk på flere årtier, eller bare i spesielle kontekster (Johannessen og Salmons 2012: 142, Johannessen og Laake 2012b: 366).

Når det gjelder syntaksen i amerikanorsk, så var Haugens oppfatning at den norske og engelske syntaksen var ganske lik. Johannessen og Laake har en annen oppfatning. Tvert i mot ser det ut til at amerikanorsk og engelsk syntaks er svært forskjellig, skriver de. Videre skriver de at de har funnet visse avvikende strukturer (som de e stor grad antar at er et resultat av engelsk påvirkning), men at syntaksen i hovedsak framstår som norsk. Altså ser det ut til at syntaksen fortsatt står sterkt i amerikanorsk ifølge Johannessen og Laake (2012b: 372). Det kan likevel se ut til at relativsetninger i amerikanorsk skiller seg fra moderne norsk. Taranrød (2011) konkluderte i sin masteravhandling at norskamerikanere faktisk hadde avvikende rekkefølge sammenliknet med norsk i relativsetninger. Ut fra totalt 12 tilfeller med relativsetninger hadde halvparten av dem den avvikende rekkefølgen V-ADV og ikke V-ADV som er den norske rekkefølgen (ibid 372).

1.4 Forskningsspørsmål og hypoteser

Ser man på tidligere forskning på amerikanorsk, er det generelle bildet at de som fortsatt snakker norsk, på generell basis snakker veldig godt norsk, men at mengden språkbrukere som kan snakke norsk er raskt synkende.

Som tidligere nevnt, undersøkte Johannessen og Laake (2012b) blant annet syntaksen til en gruppe amerikanorske informanter og fant få avvik i syntaksen. Deres konklusjon var at syntaksen i all hovedsak var norsk, noe man igjen kan tolke som at de fant få tegn til syntaktisk attrisjon i det amerikanorske materialet de undersøkte. Materialet de undersøkte ble samlet inn i 2010. Med dette som bakgrunn vil jeg i denne avhandlingen ta for meg tre ulike samlinger med materiale Haugen (1935-48), Hjelde (1987) og Hjelde og Johannessen (2011).

Jeg vil her undersøke om jeg kommer fram til lignende konklusjoner som Johannessen og Laake (2012b), og jeg vil også se om jeg kan finne noen tendens til en økning av attrisjon eller avvik fra de eldste opptakene og til de nyeste. **I denne avhandlingen vil jeg altså forsøke å undersøke i hvilken grad vi kan snakke om språket til informantene jeg har undersøkt, er preget av attrisjon.** Ut fra teorien jeg legger frem i kapittel 2 og Johannessen og Laake sine funn, er min forventning at mengden tilfeller med syntaktisk attrisjon vil være av begrenset art. Hvis jeg finner tegn til syntaktisk attrisjon, vil det også være interessant om jeg kan se betydelige forskjeller mellom de eldre informantopptakene og de nyere. Min hypotese vil være at man ser en økende grad av strukturavvik og eventuelt attrisjon i de nyere opptakene kontra de eldre.

Når jeg undersøker syntaktisk attrisjon, vil V2 i deklarativer hovedsetninger være sentralt. Siden V2 i norsk er noe som kan være vanskelig å tilegne seg for andrespråksinnlærere, lurer jeg på om det også er en vanskelig struktur å holde intakt for brukere av amerikanorsk. Videre vil jeg anta at undersetningsstrukturer vil være mindre sårbare for attrisjon fordi norske undersetninger har lik basalledstilling som engelske undersetninger. Min hypotese her er altså at deklarativer hovedsetninger med V2 vil være mer sårbare for attrisjon enn undersetninger, i den grad V2 er en sårbar prosess i det hele tatt. Her vil jeg også undersøke om Anderssen og Westergaards teori om at frekvens betyr mer enn kompleksitet når det gjelder i hvilken grad en konstruksjon eller struktur er sårbar for attrisjon stemmer overens med mine funn. Det vil si at hvis en struktur eller konstruksjon er svært frekvent, vil den også antakelig være mer robust mot attrisjon og andrespråkspåvirkning (Andersen og Westergaard 2012: 333).

Der jeg eventuelt ville finne tegn til attrisjon, er min hypotese at dette skyldes transfer fra engelsk i hovedsetninger, mens jeg går ut fra at eventuelle avvik i undersetninger vil ha andre årsaker enn transfer. Årsaken til denne antakelsen vil jeg komme nærmere inn på i kapittel 4.

For å undersøke disse hypotesene og forskningsspørsmålene vil jeg bruke generativ grammatikk som mitt teoretiske rammeverk. Videre vil jeg benytte meg av kodevekslingsteori, rammeteori og teori om attrisjon. Jeg kommer til å skrive mer inngående om disse og hvorfor de er relevante i kapittel 2. Jeg har benyttet meg av tekstlab.no sine databaser for å skaffe datamateriale. Hvordan dette ble gjort, og hvordan jeg har behandlet datamaterialet, har jeg lagt fram i kapittel 3.

1.5 Oppgavens struktur

I kapittel 1 har jeg lagt fram avhandlingas tema og rammeverk. Jeg har også presentert tidligere forskning på temaet. Her har jeg også lagt fram avhandlingens sentrale hypoteser og forskningsspørsmål.

I kapittel to vil jeg legge frem relevant teori for masteravhandlinga. Her vil jeg kort legge fram hovedpunkter i generativ grammatikk, som er mitt grammatiske rammeverk. Deretter vil jeg gå inn på bilingvalitet via kodevekslingsteori og rammeteori. Jeg vil også belyse og diskutere begrepet og fenomenet attrisjon.

I kapittel tre vil jeg legge fram metoden jeg har brukt i arbeidet med å finne data til avhandlingen, og jeg vil her presentere de data som jeg har funnet.

I kapittel fire vil gi syntaktiske analyser av de relevante data jeg har funnet. Jeg vil ved hjelp av disse analysene og teorien lagt fram i kapittel 2 forsøke å gi svar på forskningsspørsmålene og belyse hypotesene som jeg har presentert i kapittel 1. I delkapittel 4.4 vil jeg gi en videre diskusjon av funnene og analysene. I kapittel 5 presenterer jeg konklusjonen.

2 Grammatisk teori

I dette kapittelet vil jeg først gi en framstilling av den generative grammatikken som mitt teoretiske rammeverk er basert på. Den generative grammatikken refereres til som en eksplanatorisk grammatikk fordi den har som ambisjon å forklare, ikke bare å beskrive. Nærmere bestemt er det en grammatikk som er “formulert innanfor ein overordna forklarande teori, og som såleis på ein eller annan måte prøver å relatere grammatisk struktur til ein realitet som er årsak til eller basis for denne strukturen[...]” (Åfarli 2000: 25). Jeg skal i avsnittene under gjøre rede for den generative grammatikkens historikk og gå litt nærmere inn på hva en eksplanatorisk orientert grammatikk innebærer, før jeg går inn på mer spesifikke tekniske aspekter ved prinsipp- og parameter-teorien, som er det teoretiske rammeverket jeg kommer til å benytte i denne oppgaven.⁵

2.1 Generativ grammatikk

I (chomskyansk) generativ grammatikk er ideen om at alle mennesker er født med en universalgrammatikk, sentral. Det at mennesker er utstyrt med denne universalgrammatikken, skal være med på å forklare hvorfor mennesker så å si uten store problemer evner å tilegne seg sine førstespråk og grammatikk så raskt, og uten spesiell instruksjon eller spesielt tilrettelagte forhold (Åfarli 2000: 27, 28, 30). Da Chomsky fra og med utgivelsen av *Syntactic structures* (1957) lanserte generativ grammatikk, var et av argumentene for en ny måte å studere språk på nettopp det å kunne forklare hvorfor mennesker er i stand til å lære et førstespråk uten instruksjon eller tilrettelagte forhold. Dette kom særlig til uttrykk i Chomskys anmeldelse av B.F Skinners *Verbal Behavior* (1959). Språket var ifølge Chomsky noe som ikke kunne læres, men noe man tilegnet seg ved hjelp av en medfødt språkmodul (Åfarli 2000: 195).

2.1.1 Den generative grammatikkens utvikling

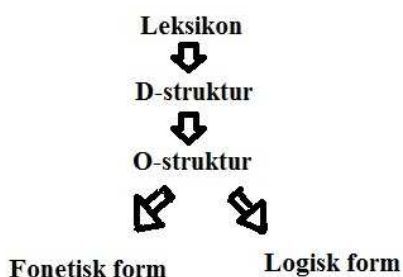
Etter at Chomsky hadde presentert sine ideer om en generativ grammatikk på en lingvistikkonferanse i Texas, opparbeidet Chomsky seg flere tilhengere som gjorde det lettere å videreutvikle tankene om en generativ grammatikk. Siden da og fram til i dag har den generative grammatikken gått gjennom flere utviklingssteg. I standardteorien som vokste fram

⁵ En annen grammatikktipe er den taksonomiske grammatikken der beskrivelser og kartlegging vektlegges (Åfarli 2000: 25). For en lettfattelig og god innføring i Grammatisk vitenskapsteori, se Åfarli (2000).

på 1960-tallet spilte frasestrukturregler og transformasjoner en viktig rolle (Platzack 2010: 46, 47). Det viste seg raskt at standardmodellen bød på visse problemer for generativistene, som (blant annet) ønsket å utvikle en grammatikk som kunne forklare barns raske språktilegnelse. De mange frasestrukturreglene som var spesifikke for hvert enkelt språk, gjorde det vanskelig å forstå hvordan barn skulle kunne tilegne seg alle disse, uten instruksjoner og tilrettelagte forhold. I tillegg var det vanskelig å finne fram til et felles utgangspunkt for de ulike naturlige språkene, når frasestrukturreglene tilsynelatende var spesifikke for hvert enkelt språk. Fra å anta frasestrukturregler som er spesifikke for hvert enkelt språk, gikk man nå ut i fra at det fantes visse universelle prinsipper som gjaldt for alle språk, samt parametere, som hadde ulike fastsatt verdi, avhengig av språkets spesifikke grammatikk. Denne modellen ble kalt prinsipp- og parameterteorien (Platzack 2010: 48, 49, 50).⁶

Det første steget i utviklinga av P&P-teori representeres av GB-teorien: *Government and Binding Theory*, eller styrings- og bindingsteorien på norsk.⁷ En primær forskjell mellom standardmodellen og P&P sin GB-teori er at man ikke lenger opererer med ulike transformasjoner mellom dypstruktur og overflatestruktur. Kun en enkel regel gjelder: operasjonen *flytt* (Åfarli og Eide 2003: 20). I GB-modellen, går en ut fra en modell med tre nivå: det mentale leksikonet, dypstruktur og overflatestruktur, som har grensesnitt til logisk form og fonetisk form. En tenker seg at dypstrukturen dannes ved at struktur “gror” opp fra ordene som er hentet fra det mentale leksikonet. Dypstrukturen blir så å si startpunktet for den endelige overflatestrukturen. Danningen av overflatestrukturen skjer ved det som kalles strukturbevarende flytting i dypstrukturen. Deretter blir overflatestrukturen “matet inn” i logisk form, der den semantiske tolkninga skjer, og i fonetisk form, der den “fonetiske”, det vil si den lydige tolkninga av setninga skjer (Åfarli og Eide 2003: 37, 38).

Figur 1: GB-modellen

⁶ Fra nå av forkortet til P&P-teori.

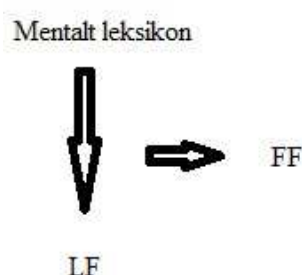
⁷ Fra nå av forkortet til GB-teori.

2.1.2 Minimalismeprogrammet

På slutten av 1980-tallet så Chomsky et forbedringspotensiale for teorien, og som en konsekvens av dette lanserte Chomsky i løpet av første halvdel av 1990-tallet minimalismeprogrammet (Platzack 2010: 52). Ifølge Chomsky var et sterkt argument for endring av GB-teorien at den rett og slett ikke beskrev språk på en minimalistisk og økonomisk måte (Platzack 1998: 36, 37). Ved å kun gå ut fra de mest grunnleggende egenskapene i syntaksen, kunne man ifølge Chomsky skape en mer minimalistisk og økonomisk syntaks. Struktur skulle bare antas hvis og bare hvis det er empiriske grunner til å anta at struktur fins. Dermed ble GB-teoriens grammatikkmodell gjenstand for kritikk i og med at den postulerer mer struktur enn det vi kan utlede fra form og innhold. I det minimalistiske programmet blir grammatikk-modellens antall syntaktiske nivå redusert fra tre til kun ett, som har grensesnitt mot innhold og uttrykk (Platzack 2010: 53).

I den minimalistiske grammatikkmodellen tenker en seg at strukturen bygges syklisk opp fra bunnen, ved hjelp av operasjonene kalt spleis (*merge*) og flytt (*move*) (Åfarli og Eide 2003: 37, 38 og Platzack 2010: 52, 53). På denne måten blir overflatestruktur og dypstruktur overflødige nivå i minimalismeprogrammet. Det er også et viktig poeng å merke seg at minimalismeprogrammet og GB-teorien begge er fundert på de samme grunn-antakelsene i P&P-teorien, og derfor skal ikke minimalismeprogrammet forstås som et brudd med P&P-teorien. En skal heller se på GB-teorien og minimalismeprogrammet som to ulike varianter eller utviklingssteg av P&P-teorien. Det er også av betydning å merke seg at minimalismen er et åpent program, som åpner for at forskere skal få prøve seg fram i forskjellige retninger. Dette gjør at oppfatningen av hva minimalismeprogrammet egentlig er, til en viss grad avhenger av hvilken lingvist en spør. Dette er noe av årsaken til at jeg i denne oppgaven har valgt å i hovedsak benytte standard GB-teori som rammeverk. I avsnittene under vil jeg gå nærmere inn på tekniske aspekter og begreper ved GB-teorien, slik den er praktisert i Åfarli og Eide (2003). Der det blir relevant, vil jeg komme nærmere tilbake til forskjeller mellom minimalismeprogrammet og GB-teorien.

Figur 2: Minimalismemodellen

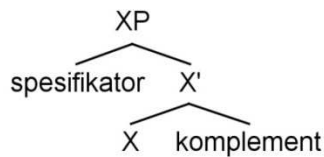

2.1.3 X'-teorien

En viktig hypotese innen generativ grammatikk og P&P-teori er at alle fraser og dermed strukturer er bygd opp etter X'-skjemaet, og derfor skal det være mulig å innpasse alle frasestrukturer i en modell av X'-skjemaet etter X'-teoriens prinsipper (Åfarli og Eide 2003:29, 30). Den skal omfatte de mest grunnleggende prinsippene som vi antar at vår internaliserte grammatikk forholder seg til når den skal danne mentale representasjoner av språket (ibid: 24). X'-teorien setter begrensninger på hvordan språkstruktur og frasene i språkstrukturen skal kunne se ut. Dette er et viktig poeng, fordi prinsippene som regulerer frasestrukturene, må kunne være restriktive for at vi skal kunne forklare hva som muliggjør språktilegnelse. Hvis språkstimuli blir behandlet innenfor et skjema som allerede innehar visse restriksjoner på hva som er mulig og hva som ikke tillates, trenger vi ikke å anta at dette læres, det kan rett og slett settes inn i skjemaet. Slik kan prinsippene bli aktivert av de språklige stimuli de får, slik at språket kan tilegnes (ibid: 29, 30).

I X'-skjemaet blir ordene delt inn i grupper som er hierarkisk ordnet, i tillegg til den lineære ordningen vi kan observere når vi hører tale eller leser skrift. Disse gruppene kalles for fraser. Et eksempel på en frase kan være en verbfrase, forkortet VP (V for *verb*, P for *phrase*). En frase etter X'-prinsippene er igjen delt i tre nivåer. Det øverste nivået er frasenivået, deretter kommer bar-nivået i midten og ordnivået nederst. På ordnivået finner vi frasens kjerne. Kjernen er obligatorisk etter et prinsipp i X'-teorien, som sier at alle fraser må være endosentriske, altså ha en kjerne. Kjernen bestemmer hva slags kategori frasen skal være, om det skal være en nomenfrase, adjektivfrase, og så videre. I tillegg er kjernen med på å bestemme frasens distribusjon, i og med at frasens kategori avgjør hvor den kan stå i det strukturelle hierarkiet. Det er derfor naturlig å kalle kjernen for det sentrale elementet i frasen (Åfarli og Eide 2003: 27, 28). I tillegg til at X'-skjemaet dikterer at alle fraser må være endosentriske, sier prinsippene også at frasen skal kunne ha en spesifikator og/eller et komplement. Disse går sammen med adjunkter under betegnelsen modifikatorer. Spesifikator og komplement er argumentposisjoner i setningsstrukturen, mens posisjonene som huser adjunkter er adjungerte posisjoner. Hva dette innebærer, skal jeg komme nærmere inn på (ibid: 29).

Figur 3: Modell av X'-skjemaet

Som jeg tidligere har vist, tenker en seg i GB-teorien at setningsstrukturen bygges opp ved at ordene tas fra leksikon og inn i syntaksen, og at projeksjoner “gror” opp av ordene slik X'-prinsippene dikterer, slik at en dypstruktur blir dannet. I GB-teorien er det rimelig å anse dypstrukturen som det egentlige startpunktet for den syntaktiske derivasjonen, men i minimalismeprogrammet opererer en som tidligere nevnt ikke med noe skille mellom en overflatestruktur eller dypstruktur. Strukturen blir skapt ved operasjonen spleis, der konstituenten blir spleiset sammen og syklisk danner en frasestruktur (Åfarli og Eide 2003: 48).

Det som derimot ikke er forskjellig i minimalismeprogrammet og GB-teorien, er verbets rolle som bærer av argumentstruktur. Hovedverbet er utgangspunktet for setningsstruktur, og når verbet tas inn i syntaksen, blir også verbets argumentstruktur tatt med inn i syntaksen. Argumentstrukturen til verbet har stor betydning for frasestrukturen, fordi den er med på å bestemme hvilke semantiske roller verbet kan eller skal dele ut. For at verbet skal kunne tilordne disse rollene, må ordene hentes fra leksikon og inn i syntaksen for å tilfredsstille verbets argumentstruktur (Åfarli og Eide 2003: 45). For eksempel tar verbet *dø* ikke direkte objekt, mens verbet *spise* kan (men må ikke) ta et direkte objekt. Videre skiller vi mellom interne og eksterne roller. Eksterne roller blir realisert i spesifikatorposisjonen til VP, som er den typiske subjektplassen i setninga, mens interne roller blir realisert i komplementposisjonen til VP, som er den typiske objektplassen. De semantiske rollene som argumentstrukturen til et verb deler ut, kalles vanligvis theta-roller i generativ syntaks, og jeg vil fortsette å henvise til dem som theta-roller gjennom denne avhandlingen (Åfarli og Eide 2003: 48). Det er kun konstituenten som er argumenter (og dermed skal stå i enten spesifikator- eller komplementposisjonen) som kan tilordnes theta-roller. Adjunkter (ikke-argument), som predikatsadverbialer og setningsadverbialer, kan ikke tilordnes theta-roller og står i adjungerte posisjoner (Åfarli og Eide 2003: 102). Jeg kommer til å problematisere verb og argumentstruktur senere, i delkapittel 2.3, i forbindelse med kodeveksling og rammeteori.

2.1.4 Ikke-argument og adjungering

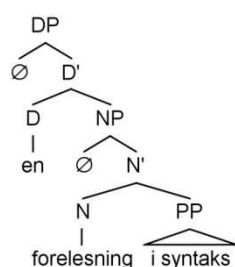
I og med det jeg nå har sagt, ser det ut til at setningsstrukturer kan passe inn i X'-skjemaet, i alle fall strukturer som består av subjekt og objekt. Men språkstrukturer kan som vi vet være mye mer komplekse enn det. Evnen til rekursjon, altså det å kunne bygge nye lag med språkstruktur utenpå hverandre nesten i det uendelige, er noe som er spesielt for den menneskelige språkevnen. Hvis X'-skjemaet skal fange inn evnen til rekursjon, må det også kunne gjøre rede for strukturer som har ikke-argument (Eide og Åfarli 2003: 32). Løsningen på dette er en frasestrukturell mekanisme som kalles adjungering. Den innebærer at når en konstituent skal legges til en gitt knute i treet, så fordobles denne knuten for å gi plass til en ekstra konstituent. I GB-modellen er adjungering en egen frasestrukturell mekanisme, mens i minimalismeprogrammet blir adjungering og substutisjon (operasjonen flytt) sett på som to varianter av samme mekanisme: spleis (ibid: 50). Setningsadverbial og predikatsadverbial er eksempler på adjunker. I figur 5 i delkapittel 2.1.6 er predikatsadverbialet «på universitetet» et adjungert ledd.

2.1.5 DP-analysen

Et annet tilsynelatende problem med X'-skjemaet gjelder for nominalfraser. Ved enkle nominalfraser ser skjemaet til å fungere, men ved en mer kompleks nominalfrase, for eksempel ved et attributivt adjektiv, blir det mer problematisk. Det ser rett og slett ikke ut til at det er plass til det attributive adjektivet, fordi X'-skjemaet ikke tillater en modifikator mellom spesifikatoren og kjernen i en frase (Åfarli og Eide 2003: 33).

For å kunne gi en analyse av slike strukturer, som ikke bryter med X'-skjemaet, ble DP-analysen lansert på 1980-tallet. DP-analysen tar utgangspunkt i at determinativen er kjerne i hele nominalfrasen. Nærmere bestemt er determinativen kjerne i en D-prosjeksjon som tar NP som komplement (ibid: 33). På denne måten frigjøres spesifikatorposisjonen i NP og muliggjør derfor innsetting av et attributivt adjektiv i pakt med X'-skjemaet (ibid: 34). I figur 5 følger et eksempel på hvordan DP-analysen kan se ut.

Figur 4: DP-analysen

2.1.6 CP-TP-VP-systemet

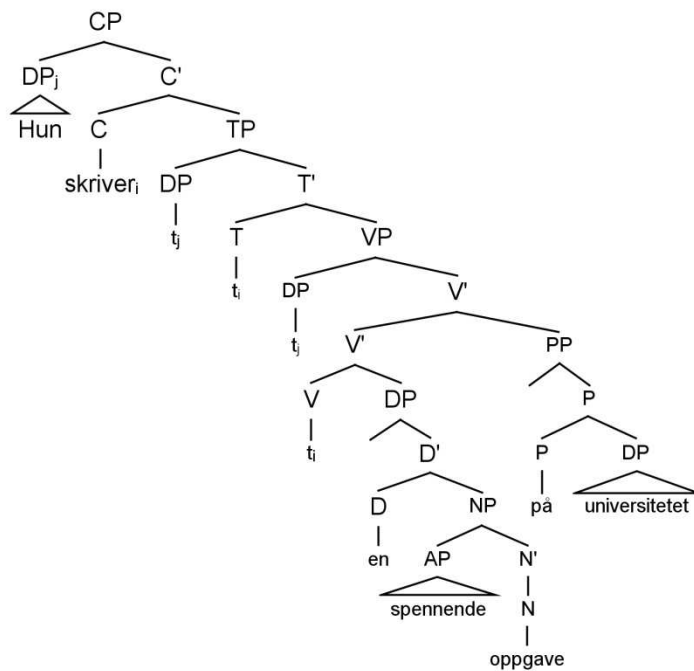
I generativ grammatikk skiller vi mellom leksikalske og funksjonelle projeksjoner. VP er en leksikalsk projeksjon, fordi den inneholder et ord med leksikalsk innhold, mens DP er en funksjonell projeksjon, fordi den inneholder et grammatikalsk funksjonselement (Åfarli og Eide 2003: 60). To andre funksjonelle projeksjoner som jeg ikke ennå har berørt, er TP og CP. Jeg vil først ta for meg TP.

TP er tempusprojeksjonen i en setningsstruktur. T står for tempus. Det er alltid det første eller det “høyeste” verbet som får tempus i ei setning. Det synes ikke rimelig å anta at tempus er en egenskap ved selve verbet, for da skulle alle verb i ei setning kunne ha tempus samtidig, men det er kun et finitt (tempusbøyd) verb per verbsekvens, og derfor synes det mer rimelig å anta at tempus er et morfem i en egen projeksjon: TP. Verbet flytter til T for å få tempus (ibid: 58, 59, 61).

Som jeg sa, er det også grunnlag for å tro at det fins enda en funksjonell projeksjon over TP, nemlig CP. En av grunnene til dette er undersetningenes struktur. Siden en undersetning som regel innledes av en subjunksjon, er det vanskelig å forstå hvor den skal få plass inne i TP, siden spesifikatorposisjonen er “opptatt” av subjektet. Å anta at subjunksjonen ligger utenfor undersetning er ingen god teoretisk løsning (ibid: 65, 66). Men hvis vi regner med at det er grunn til å anta en ny projeksjon over TP, vil subjunksjonen i undersetninger kunne ha en plass.

C i CP står for *complementizer* og betyr “subjunksjon”. Mens spesifikatorposisjonen til CP er normalt tom i undersetninger, er den plass for eventuell tematisering i hovedsetninger. C i hovedsetninger er verbets landingsplass, mens den som sagt i undersetninger er subjunksjonens plass. Årsaken til at verbet ikke flytter til C i undersetninger, kan fremstilles som et konkurranseforhold mellom verbet og subjunksjonen. Når subjunksjonen er satt inn i C i en undersetning, er den opptatt, og verbet kan ikke flytte, men i hovedsetninga vil C være ledig, og det tempusbøyde verbet kan flytte. C er derfor det finite verbets plass i hovedsetninga, og subjunksjonens plass i undersetninga (Åfarli og Eide 2003: 73). Et lite problem er at det er vanskelig å motivere C-projeksjonen i hovedsetninger. Et holdepunkt som likevel kan fungere som motivasjon, er at den i hovedsetninger rommer en abstrakt språkhandlingsoperator som sier noe om hva slags setningstype setninga er, om det er en interrogativsetning, en deklarativ- setning eller en imperativsetning. På samme måte kan vi si at subjunksjonen i undersetninger sier noe om hva slags undersetning vi vil få (ibid: 73,74). En full trestruktur med CP-TP-VP-systemet, her med setningsstrengen ”Hun skriver en spennende oppgave på universitetet”, kan se ut som i figur 5:

Figur 5

2.2 Flerspråklighet, kodeveksling og rammeteori

I dette kapittelet vil jeg gi en framstilling av det jeg henviser til som rammeteori. Innenfor dette er teoriene til Carol Myers-Scotton og Tor A. Åfarli sentrale. Rammeteori er ikke strengt nødvendig for å gi gode analyser av strukturene jeg tar for meg i kapittel 4, men jeg ønsker likevel å ta det med i dette kapittelet fordi jeg anser rammeteori som hensiktsmessig for å forklare kodevekslingsfenomen generelt, og dermed egnet til å brukes på amerikanorsk. Jeg vil innlede dette kapittelet med en kortfattet definisjon av språkkontakt. Årsaken til det er at jeg slik vil kunne gi en teoretisk bakgrunn for språkmiljøet brukerne av amerikanorsk har levd i, og lever i. Ifølge Fredric W. Field oppstår språkkontakt når brukere av to eller flere språk er samlet i samme fysisk og kulturelt miljø:

When speakers of two (or more) languages share the same physical and cultural space, for example, in a community of social grouping. In other words, languages are said to be in contact when the same group of speakers share two languages (one speaker two languages)[...] In some environments where one particular language has almost total dominance in domains of public usage, contact may be restricted to inside the homes of individual bilinguals. The apparent effects of language contact, therefore, depends on relative size of the bilingual (minority-language) community (Field 2011: 101).

Som Field påpeker, vil konsekvensene av språkkontakt avhenge av hvorvidt det er en klar asymmetri mellom bruken av språkene som er involvert i en språkkontaktsituasjon. For

brukere av amerikanorsk er det slik, i alle fall per dags dato, at engelsk er det dominerende språket, mens amerikanorsk kan i dag sies å være et minoritetsspråk som i hovedsak brukes i hjemmet eller i andre spesielle sosiale grupperinger. En konsekvens språkkontakt da kan ha, er språklig attrisjon, som beskrives som et gradvis tap av et førstespråk, som igjen kan være et tegn på overgangen fra et førstespråk til et annet (Field 2011: 99). Jeg skal komme nærmere inn på attrisjon i delkapittel 2.4.

2.2.1 Kodeveksling

En annen konsekvens av språkkontakt er fenomenet kodeveksling. Carol Myers-Scotton definerer kodeveksling slik: “Codeswitching (hereafter CS) is the selection by bilinguals or multilinguals of forms from an embedded variety (or varieties) in utterances of a matrix variety during the same conversation” (1993: 3).

Som Myers-Scotton påpeker, trenger ikke kodeveksling kun å skje mellom ulike språk, det kan også skje mellom ulike dialekter eller varieteter av et språk. Som hos Myers-Scotton, vil mitt interessefelt her være kodeveksling mellom ulike språk, nærmere bestemt mellom amerikanorsk og engelsk.

2.2.2 Årsaker til kodeveksling

Kodeveksling kan gi en større fleksibilitet i morfemutvalget for en språkbruker som ikke er helt flytende i sitt eller sine andrespråk. I tillegg kodeveksler mange fordi de mangler et synonym på sitt eget språk, og andre for å krydre eller dekorere språket sitt på en spesiell måte. Ifølge Myers-Scotton er kodeveksling også et symptom på psykolingvistisk stress, fordi kodeveksling krever en spesiell form for koordinasjon som kan være krevende for språkbrukeren. Likevel skriver Myers-Scotton at det er liten grunn til å tro at dette virker forstyrrende på de lingvistiske systemene som er involvert i kodeveksling. Etter hennes syn, er ikke kodevekslingsstrukturer kvalitativt annerledes fra andre eksisterende språkstrukturer (Myers-Scotton 1993: 2).

2.2.3 MLF-modellen

Et hovedmål for Myers-Scotton er derfor å argumentere for at det finnes en prinsipiell og generell måte å forklare kodeveksling på (ibid: 2). Ifølge Myers-Scottons hypoteser, er det bestemte prinsipper og regler som styrer den grammatiske strukturen i kodevekslingsytringer, og disse skal i prinsippet gjelde for alle strukturer med kodeveksling, uansett hvilke språk og

språkgrupper som er innblandet (Myers-Scotton 1993: 3). Det er naturligvis ikke slik at alle kodevekslingsstrukturer er like, skriver Myers-Scotton, men hva som er en mulig struktur, og hva som ikke er det, kan forutsies hvis man kommer fram til hva disse felles prinsippene og reglene består av (ibid: 3).

Jeg har til nå avgrenset mitt undersøkelsesområde til kodeveksling mellom to språk. Videre vil jeg avgrense det til kodeveksling som foregår innad i en og samme setning, altså det Myers-Scotton kaller for intrasentensiell kodeveksling. *Intrasentensiell* kodeveksling står i motsetning til *intersentensiell* kodeveksling, som beskriver kodeveksling mellom setningene (ibid: 3, 4). Noen anser kun lengre sekvenser med morfem som kodeveksling, men her vil jeg følge Myers-Scottons syn på kodeveksling, og dermed inkludere også enkleltmorfem lånt fra et annet språk som kodeveksling (ibid: 5).

I enhver intrasentensiell kodeveksling vil det være et dominerende språk og et innføyd språk. Jeg vil adoptere Myers-Scottons definisjoner, og jeg vil derfor bruke Tor Åfarlis (2012b) oversettelser av *Matrix Language* og *Embedded Language* til henholdsvis “matrisespråk” og “innføyd språk”. Matrisespråket representerer det dominerende språket i en struktur med kodeveksling. Det innføyde språket er det språket som det blir lånt fra i en struktur med kodeveksling. Disse to begrepene inngår i Myers-Scottons modell som skal kunne gjøre rede for grammatisk struktur ved kodeveksling: *The Matrix Language-Frame Model*. En forenklet forklaring på hva denne modellen innebærer at man i en kodevekslingssituasjon har to (eller flere) språk innblandet. Det dominerende språket fungerer som en morfosyntaktisk ramme for det innføyde språket. Det innføyde språket bidrar med det innlånte elementet, altså selve kodevekslingsmaterialet, mens rammen som vi kaller matrisespråket, bidrar med morfologi og syntaks, det Myers-Scotton refererer til som systemmorfem (Myers-Scotton 1993: 6).

MLF-modellen består av en rekke underhypoteser og prinsipper som innbyrdes er relatert til hverandre. Kjernen i MLF-modellen er matrisespråk-hypotesen (*The Matrix Language Hypothesis*) som sier at det er matrisespråket som setter den morfosyntaktiske rammen for strukturer med intrasentensiell kodeveksling. Denne hypotesen bygger på to prinsipper som kalles prinsippet om morfemrekkefølge (*The Morpheme order principle*) og systemmorfem-prinsippet (*System Morpheme Principle*). Det første prinsippet av disse to, sier at morfemrekkefølgen ikke må bryte med matrisespråkets morfemrekkefølge, mens det andre sier at alle systemmorfem som er syntaktisk relevante, må komme fra matrisespråket. (Myers-Scotton 1993: 7). Dette vil si, at hvis matriserammen er norsk, så vil ikke denne rammen tillate engelske bøyingsmorfemer, selv om stammen som lånes inn er engelsk, som for

eksempel i strukturen i eksempel (1), som jeg har hentet fra artikkelen ”Hybride verbformer i *amerikanorsk* og analyse av tempus”:

(1)

Å e å n Eijil helt på å hunta frosk ute.

Hunta [pret] → huntEng-aNo, jf. engelsk 'hunted' (Åfarli 2012b: 381)

Vi ser her at matricespråket er norsk, fordi den morfosyntaktiske rammen som bidrar med bøyingsmorfem er norsk. Verbet har en opprinnelig engelsk stamme, men får en typisk norsk preteritumsbøying.

2.3 utfordringer med å bruke MLF-modellen i et generativt rammeverk

Hovedkjernen i Myers-Scottons kodevekslingsteori er altså at en i en intrasentensiell kodevekslingssituasjon, fins det et dominerende språk, og et eller flere innføyde(e) språk. Det innføyde språket bidrar med leksemer og innholdsmorfem, mens matricespråket setter den morfosyntaktiske rammen og bidrar med grammatikk og systemmorfem. Jeg anser dette som en fruktbar tilnærming til kodevekslingsstrukturer. Men ikke alle deler Myers-Scottons syn på intrasentensiell kodeveksling. Minimalisten Jeff MacSwan avviser at intrasentensiell kodeveksling av enkeltmorfem, og forklarer disse strukturene som effekter av innlån (*borrowing*). Dette synet deler ikke Åfarli som skriver:

[..] and I think a very interesting and fruitful empirical domain for gaining insight into the mechanisms of code-switching are excluded from view by excluding word internal mixing from the study of code-switching. (Åfarli 2012a: 5)

Likevel presiserer Åfarli at Myers-Scottons modell også har sine svake punkter. Modellen kritiseres fordi den ikke er generell nok til å stå alene: den er ikke en nullteori (Åfarli 2012a: 3). Slik MLF-modellen framstår legger den mest vekt på produksjonen, eller den språklige performansen, og for lite på den underliggende språklige kompetansen, som i det generative rammeverket knyttes til universalgrammatikken. Det kan derfor by på utfordringer å skulle inkorporere modellen i et generativt rammeverk (Åfarli 2012b: 387).

Siden både Myers-Scottons modell og det minimalistiske synet har sine svakheter, foreslår Åfarli en løsning der han forsøker å tilpasse MLF-modellen til et generativt rammeverk ved å benytte seg av nykonstruksjonistiske ideer:

Eg vil også ta denne generelle tilnærminga som eit utgangspunkt, med dette er ikkje heilt uproblematisk i ei generativ prinsipp- og parameter-tilnærming[...] Ei slik tilnærming utelukkar i utgangspunktet ein modell der grammatiske rammer blir genererte først, for deretter å bli gjenstand for innsetting av element plukka frå leksikonet, slik analysen til Myers-Scotton inneber. Det fins likevel tilnærmingar som prøver å integrere ei ramme-tilnærming i generativ grammatikk av prinsipp- og parameter-typen, nemleg såkalla nykonstruksjonistiske teoriar[...] (Åfarli 2012b: 387).

Jeg skrev tidligere at man gikk bort fra strukturbevarende flytting på 1980-tallet. Å benytte Myers-Scottons modell, kan sammenlignes med å gå tilbake til å anta strukturbevarende flytting, og tilbake til å anta at de må finnes en form for underliggende struktur som fungerer som en ramme for innsetting av ordene. Åfarli (2007, 2012) har argumentert for et nykonstruksjonistisk syn på forholdet mellom syntaks og leksikon, og hvordan dette kan kombineres med Myers-Scottons MLF-modell. Å ha et nykonstruksjonistisk syn på generativ grammatikk går kort oppsummert ut på å anta at det er syntaksen som bestemmer verbenes argumentstruktur. Altså antar en innenfor et nykonstruksjonistisk syn at verbet ikke har argumentstruktur, det er snarere noe verbet får, eller tilordnes ved å settes inn i en syntaktisk-semantisk ramme (Åfarli 2007: 1). Slik kan et nykonstruksjonistisk syn på generativ grammatikk åpne for en inkorporering av Myers-Scottons MLF-modell, i og med at den åpner for at grammatiske rammer blir genererte før ordene settes inn i en struktur.

Forsøk på å integrere rammeteori i P&P-teori er tidligere gjort av van Hout (1996), Borer (2005), Ramchand (2007). Lignende forsøk, legger Åfarli til, er det også argumentert for i Åfarli (2007), Brøseth (2007) og Nygård (2012). Ut fra dette, anser Åfarli at det skal være mulig i integrere rammeteori og P&P-teori i en og samme modell, noe som også vil være mitt utgangspunkt i denne masteravhandlinga. (Åfarli 2012b: 387)

Utgangspunktet for Åfarli er altså å anta at verb ikke har en inherent argumentstruktur. Dette går mot standardsynet i P&P-teori, hvor en går ut i fra at det er verbet som innehar argumentstrukturen (Åfarli 2007: 1). I lys av et nykonstruksjonistisk syn er det derimot mulig å anta at det ikke er verbene som innehar argumentstrukturen, men heller at argumentstrukturen befinner seg i syntaktisk-semantiske rammer, som genereres uavhengig av verbene, som verbene deretter blir satt inn i (ibid:2). Det er altså rammen som bestemmer hvilken argumentstruktur som knyttes til verbet. Dette alternative synet på verb og argumentstruktur bærer, som vi ser, også med seg et annet syn på forholdet mellom semantikk og syntaks. I standardsynet er det semantikken som bestemmer den syntaktiske strukturen, ved at verbets semantiske egenskaper avgjøre hva slags argumentstruktur verbet har eller kan

ha, og dermed avgjør strukturen rundt hovedverbet (Åfarli 2007: 1). Ved å anta det nykonstruksjonistiske synet går en derimot ut fra at det er syntaksen som bestemmer argumentstrukturen, og dermed strukturen rundt hovedverbet (ibid: 2).

Empiri som støtter teorien om morfosyntaktiske rammer, er såkalte oppdiktete verb, altså leksemer som ikke er verb i utgangspunktet, men som likevel blir brukt som verb i enkelte tilfeller. Et av eksemplene Åfarli bruker på oppdiktete verb er tittelen på en artikkel :

(2)

How to *Russel* a Frege-Church. (Åfarli 2007: 7)

Her er egennavnet *Russel* blitt brukt som et verb, og hvis vi skal forstå det ut fra standardsynet som antar en leksikalsk drevet syntaks, der argumentstrukturen ligger i verbet, så må vi også anta at *Russel* fins i artikkelforfatterens mentale leksikon, med en inherent argumentstruktur, i tillegg til at det må være opplistet som et egennavn. I teorien bør dette derfor gjelde for alle egennavn: de må alle ha en dobbel spesifisering for argumentstruktur og egennavn. På denne måten, skriver Åfarli, så mister argumentstrukturens spesifisering all sin eksplanatoriske kraft, og den blir stående som en stipulativ beskrivelse av hvilke ulike syntaktiske konfigurasjoner et gitt element kan opptre i (Åfarli 2007: 7). Derfor vil setninger som den i (2) være problematiske for en leksikalsk drevet modell. Hvis vi derimot antar en modell basert på nykonstruksjonisme der en syntaktisksemantisk ramme bestemmer argumentstrukturen, har vi ikke de samme problemene med å forklare den språklige elastisiteten vi er vitne til i eksempel (2). Vi kunne naturligvis ansett eksempler som (2) som svært sjeldne unntak, men ifølge Åfarli, opptrer slike oppdiktete verb svært frekvent og spontant (ibid: 7).

Det er naturligvis ikke grunn til å hevde at verbet er semantisk tomt, poenget er at verbets konseptuelle og semantiske innhold har minimal effekt på den grammatiske strukturen hva argumentstruktur angår. Verbet settes inn i en ramme og “får” dermed argumentstruktur, rammen, på sin side, får det Åfarli kaller for en “semantisk berikelse” når verbet settes inn i rammen (Åfarli 2007: 14, 15). Jeg vil derfor slutte meg til Åfarlis konklusjon:

I conclude that what we perceive as argument structure is syntactically determined by the frames, and not by the verbs semantic-conceptual content. In other words, argument structure construed as a well-defined property of the verb that is projected as syntactic structure, as assumed in most current syntactic frameworks, does not exist. (ibid: 14)

Et spørsmål som står ubesvart, er hvor disse rammene kommer fra, eller riktigere sagt, hva det er som generer disse rammene. Ifølge Åfarli kan det være grunn til å anta at de

syntaktisk-semantiske rammene blir generert av predikasjonsstrukturer, men han legger til at det fremdeles er usikkert hvordan disse rammene genereres (Åfarli 2007: 6). Tanken er at en predikasjonsoperatoren danner en egen frase, PrP. I spesifikatorposisjonen står en entitet, typisk subjektet. En predikasjon skjer ved at en entitet blir tilskrevet en egenskap (gjerne i form av et verb), som står i prp-frasens kjerneposisjon: Pr. Ved å utføre en predikasjon, dannes en proposisjon, som, vi kjenner til, er kjernen til alle setninger (Åfarli og Eide 2003: 176, Åfarli 2007: 5).

2.4 Språklig attrisjon

Et hovedpoeng i delkapittelet over er at ved bilingvale strukturer med kodeveksling setter matrisespråket den morfosyntaktiske rammen, mens det innføyde språket kan bidra med innholdsmorfem. Noen ganger kan det likevel se ut som den morfosyntaktiske rammen “bryter sammen”, slik at vi kan observere eksempler på at systemmorfem blir lånt inn fra det innføyde språket. Dette kan være et symptom på språklig attrisjon. Jeg vil derfor avslutte teorikapittelet med dette delkapittelet, hvor jeg vil gjøre rede for begrepet og fenomenet språklig attrisjon, og andre begreper og fenomener med relevans til attrisjon.

2.4.1 Hva er attrisjon?

Opprinnelig er “attrisjon” et begrep fra odontologien som beskriver en tilstand hvor tennene tæres ned og risikerer å smuldre opp som følge av skjæring eller gnissing av tenner.⁸ Språklig attrisjon (her anvendt på førstespråk), på sin side, refererer til situasjoner der en språkbruker helt eller delvis har problemer med å beherske sitt førstespråk: “The term *language attrition*, then, refers to the (total or partial) forgetting of a language by a healthy speaker. This process takes place in a setting where that language is used only rarely [...]” (Schmid 2011: 3).

Språklig attrisjon er altså noe som typisk kan skje med førstespråket til språkbrukere som har emigrert til et fremmedspråklig land eller område, hvor de dermed ikke har den samme muligheten til å praktisere sitt morsmål. Attrisjon kan også angripe en språkbrukers andrespråk, men fokuset i denne avhandlinga vil ligge på førstespråksattrisjon.

Et viktig skille i attrisjonsforskning på førstespråk er om attrisjonen begynte før eller etter puberteten. Det har vist seg at førstespråk som undergår attrisjon før det har stabilisert seg, vil bære preg av det i mye større grad, enn førstespråket til en person der attrisjonen startet først etter pubertetsalder (Köpke og Schmid 2004: 9). Schmid skiller mellom disse to

⁸ Nettside: Store Norske leksikon: http://snl.no/sml_artikkel/attrisjon, lastet ned 20.10.2012.

gruppene ved å henviser til den første som uferdig språktilegning (*incomplete aquisition*) og til den andre som attrisjon (Schmid 2011: 7).

Tidligere har en vanlig oppfatning vært at attrisjon bare kan skje hos språkbrukere som har oppnådd en høy grad av dyktighet i sitt eller sine andrespråk, og som ikke har brukt sitt førstespråk på svært lang tid. Nå fins det grunner til å tro at denne oppfatningen bør modereres: “There is, however, reason to believe that, as soon as a speaker becomes bilingual, there will be some degree of traffic from L2 to L1” (Schmid 2011: 12). I artikkelen ”Bilingualism and attrition” foreslår Köpke og Schmid et mer integrert syn på attrisjon bilingvalisme, fordi nyere observasjoner tilsier at mange bilingvale mennesker ikke har ett “normalspråk”. Det kan også se ut til at bilingvale språkbrukere prosesserer språk på en litt annen måte enn monolingvale språkbrukere:

Psycholinguistic research has established that bilinguals process language in a way which is slightly different from that of monolinguals, in that corresponding lexical items in all language systems are always active to some degree, no matter which language is being used or accessed (e.g. Van Hell & Dijkstra 2002) (Köpke og Schmid 2007: 3).

Hvis det er riktig at trafikken mellom språkene alltid går to veier, så vil dette kunne modifisere den vanlige oppfatningen om at attrisjon er en spesiell og sjelden tilstand, ifølge Köpke og Schmid. Slik sett er attrisjon noe vi kan forvente hos alle bilingvale språkbrukere – i større eller mindre grad. Köpke og Schmid åpner likevel for muligheten at enkelte forhold, slik som de vi regner som typiske for en språkbruker som undergår attrisjon, vil kunne forsterke prosessen, og gjøre endringene i språket som undergår attrisjon mer synlige og tydelige (Köpke og Schmid 2007: 3). Det er altså sannsynlig, ifølge Köpke og Schmid, som her henviser til Cook (2003), at ved tilegning av et andrespråk, uansett når i livet det tilegnes, så vil det også skje fundamentale og uopprettelige endringer i førstespråket (Köpke og Schmid 2007: 3).

2.4.2 Tverrlingvistisk påvirkning og attrisjon

Jeg nevnte i avsnittet over at språkene hos en bi- eller multilingval språkbruker kan påvirke hverandre og interagere med hverandre. Denne interaksjonen kan som sagt gå begge veier (Schmid 2011: 13). Denne formen for interaksjon eller influens mellom språk hos en bilingval språkbruker, kaller Schmid for tverrlingvistisk påvirkning (*cross-linguistic influence*) (Schmid 2011: 4). Selv om det er grunn til å tro at alle bilingvale språkbrukere har en eller annen grad av tverrlingvistisk påvirkning mellom språkene sine, er det ikke slik at førstespråket til alle

bilingvale mennesker vil bære preg av attrisjon, i alle fall ikke i en like fremskreden grad som hos enkelte. Noe som er typisk for førstespråk som har undergått attrisjon, sammenlignet med ”vanlig” bilingvalisme, er at førstespråket blir praktisert og brukt i mye mindre grad, og at de også får en sterk reduksjon i mengden *input* (Schmid 2011: 16). Schmid skriver: ”This lack of exposure may lead to changes which are not due to CLI, but to the fact that memories and knowledge become more difficult to access if they have not been used for a long time” (Schmid 2011: 16).

Nevrolingvisten Michel Paradis har presentert en hypotese om dette som kalles *Activation Threshold Hypothesis*. I hypotesen går en ut fra at attrisjon er et resultat av langvarig mangel på språklige stimuli i språket som undergår attrisjon. Det kreves en viss mengde nerveimpulser for å fremhente informasjon som er lagret i minnet. Jo flere ganger den aktuelle informasjonen har blitt brukt, jo lettere er det å hente den fram. Motsatt blir det med informasjon som i liten grad blir brukt, den vil bli vanskeligere å hente frem fra minnet. Dette kan være årsaken til at andrespråket ofte kommer i veien, og ser ut til å interferere med førstespråket, nå de prøver å få tilgang til informasjon tilhørende førstespråket, skriver Schmid (Schmid 2011: 16). Slik sett har vi altså to fenomener som kan føre til endringer i et førstespråk hos en bi- eller multilingval språkbruker. Det som er felles for alle bilingvale og multilingvale situasjoner, er muligheten for tverrlingvistisk påvirkning, mens det som er spesielt for enkelte bi- eller multilingvale situasjoner er manglende produksjon og *input* i førstespråket, og de sistnevnte forholdene knyttes spesielt til attrisjon.

2.4.3 Attrisjon og det mentale leksikon

Etter å ha studert Myers-Scottons modell på strukturer i intrasentensiell kodeveksling, skulle det kanskje ikke overraske at både tverrlingvistisk påvirkning og attrisjon forekommer i størst grad i det mentale leksikon. Det er da også Schmidts observasjon:

Off all areas of linguistic knowledge which have been investigated in the process of L1 attrition, the mental lexicons the one in which most change can be seen. This is hardly surprising: [...] the mental lexicon is what has been called an open-class system. This means that it is relatively easy to add new items to the lexicon or to change the meaning of existing ones, even in predominantly monolingual contexts: the overall vocabulary of a linguistic community and the meaning of words can change quickly. (Schmid 2011: 18)

På den ene siden, kan tverrlingvistisk påvirkning fra andrespråket skape et konkurranseforhold mellom ulike leksemer i språkbrukerens mentale leksikon, slik at et andrespråksleksem av og til kommer i veien for et førstespråksleksem. På den andre siden, er

det også slik, som nevnt over, at reduksjonen i input og produksjon av førstespråket, vil gjøre enkelte av førstespråksleksemene mindre tilgjengelig for språkbrukeren. I det første tilfellet sier vi at endringen i det mentale leksikonet er framkalt eksternt (*externally induced*), altså av noe utenfor førstespråket, mens i det siste tilfellet, kan vi si at endringene skjer på grunn av en intern forenkling (*internally simplification*) (Schmid 2011: 38, 39).

Det kunne vært skrevet mye mer utfyllende om attrisjon i det mentale leksikon, men jeg vil ikke her gå nærmere inn på attrisjon i det mentale leksikon, da det er syntaktisk attrisjon, altså attrisjon i det grammatiske systemet som er hovedtema i denne avhandlingen.

2.4.4 Attrisjon og grammatisk struktur: syntaktisk attrisjon

Når det gjelder attrisjon og grammatisk struktur, ser det altså ut til at den grammatiske strukturen undergår attrisjon i mye mindre grad enn i det mentale leksikon. En årsak til det er at den grammatiske strukturen i de fleste språk består av relativt få enheter, sammenlignet med det mentale leksikon. Den grammatiske strukturen blir også stadig repetert og benyttet, og de ulike enhetene den grammatiske strukturen består av er bundet sammen i et tettvevd nettverk, der de ulike konstituentene er gjensidig avhengig av hverandre (Schmid 2011: 48). Det er derfor ikke overraskende at man sjelden ser tegn til at syntaksen undergår attrisjon, eller at morfosyntaks lånes inn i et språk ved kodeveksling.

Det har ennå ikke blitt dokumentert tilfeller der immigranter som var eldre enn tolv år da de forlot sitt hjemland, har tydelige tegn på attrisjon i sitt lingvistiske system, og mange forskere antar at pubertetsalderen også er alderen for den såkalte ”kritiske perioden”⁹ for språktilegnelse. En tror at språk som blir tilegnet og praktisert innen denne perioden, vil være svært stabile, mens det vil være vanskeligere å tilegne seg nye språk etter denne perioden. Det ser med andre ord ut til at når det grammatiske systemet først har blitt stabilisert, så er det svært motstandsdyktig mot forandring og påvirkning, selv når det ikke har blitt praktisert på svært lang tid, skriver Schmid (Schmid 2011: 49). Derimot kan ordstillingsmønstre av og til overføres mellom språkene hos en bi- eller multilingval språkbruker, som et resultat av innlån, som er en form for tverrlingvistisk påvirkning (Schmid 2011: 57). Under følger noen eksempler på amerikanorske data med mulig transfer av ordstilling, samt et eksempel der

⁹ Kritisk periode (*Critical period*): ”refers to a period in life when there is greater sensitivity to certain kinds of stimuli, an inborn or innate advantage.[...] Among researchers in SLA, however, this has been a constant source of controversy, particularly in view of recent positions of the domain-specific or domain-general views of language. (Field 2011: 46)

ordstillinga er av en slik karakter at den verken ligner på engelsk ordstilling, eller på norsk ordstilling:

(3)

- a. No ungene krabbar på bordet. (Hjelde: nettside: "Norsk i Amerika"¹⁰)
(Now the kids are crawling on the table.)
- b. Det er mange som likar ikkje det.
(*It is many that likes not that.) (Hjelde 1995: 201)
- c. Du kanskje har hørt om han.
(You maybe have heard about him) (Hjelde 1995: 201)

I eksemplene over ser vi strukturer på amerikanorsk, der ordstillinga på forskjellige måter skiller seg fra den vi kjenner i moderne norsk. I deklarativsetninga i (3) a. og i (3) c. ser vi at det opptrer to ledd til venstre for det finite verbalet. I en moderne norsk struktur vil det bare tillates ett ledd til venstre for det finite verbalet, mens dette, som vi ser, går fint i engelsk. I setning 3 b. derimot, ser vi at ordstillinga i relativsetninga verken er forenlig med ordstillingsmønsteret i engelsk eller i norsk. Dette er interessant, fordi vi da ikke direkte kan regne med at brudd på ordstillingsmønsteret bare kan skyldes transfer fra et andrespråk. I en eventuell analyse må jeg altså regne med andre årsaker til at strukturer som denne dukker opp.

I tillegg til innlån, nevner Schmid tre andre former for tverrlingvistisk påvirkning knyttet til grammatisk struktur. Det neste jeg tar for meg er det Schmid kaller for restrukturering (*restructuring*). Schmid viser her bruk av aspektuelle meninger som eksempel. Hvis en språkbruker med tysk som førstespråk har bodd i et engelskspråklig miljø i en lengre periode, kan det føre til at vedkommende vil tilegne seg en aspektuell mening knyttet til for eksempel preteritum, som ikke normalt eksisterer i tysk. Det samme kan skje med modale hjelpeverb, som kan ha subtile meningsforskjeller avhengig av hvilket språk en snakker. Som vi ser, er restrukturering av grammatisk struktur en prosess som påvirker to strukturer som formelt kan være ganske like, men som skiller seg funksjonelt fra hverandre (Schmid 2011: 58, 59).

Videre fortsetter Schmid med det som kanskje best kan oversettes til sammenfall (*convergence*). Et eksempel på dette er kasusmarkeringer i språk med komplekse kasus-

¹⁰ Hjelde: http://nabo.nb.no/trip? b=EMITEKST&urn=%22URN:NBN:no-nb_emidata_1187%22, lastet ned 20.10.2012.

system. En har sett at enkelte kasusmarkeringer i slike system kan smelte sammen til en og samme gruppe i løpet av lengre tid. Denne prosessen kan gå enda raskere hos en språkbruker som ikke lever i språklige omgivelser tilhørende førstespråket sitt (Schmid 2011: 60).

Til slutt omtaler Schmid skift (*shift*)¹¹. Å undersøke et helhetlig skift i språk krever en god del undersøkelse og et stort utvalg av data fra de informantene en vil undersøke. Schmid har undersøkt ordstillingsmønsteret til tyske språkbrukere bosatt i USA, og har ikke funnet tegn til skifte til engelsk ordstilling i hovedsetningene, men hun observerte at bruken av undersetninger hos informantene var mindre frekvent enn den var i kontrollgruppen. Det at en setningsstruktur blir mindre brukt, kan likevel ikke sees på som et bevis for en overgang til andrespråkets ordstilling, presiserer Schmid:

It may [...] be the case that the simplification which is evident in the lower proportion of subordinate clauses is linked to problems of cognitive control: for a speaker who has not used a language for a long time, lexical access, grammatical structure and pronunciation might take up more resources than are available, and this may lead to a preference for simpler constructions, regardless of the templates available in L1 and L2 (Schmid 2011: 65).

Videre vil jeg også påpeke at Schmid legger vekt på at de eksemplene jeg nå har vist til (lån, sammenfall, restrukturering og skift) først og fremst er eksempler på tverrlingvistisk påvirkning, og ikke automatisk kan tas til inntekt for å være direkte tegn på attrisjon (Schmid 2011: 66, 67). Rammeverket for å skille mellom disse typene tverrlingvistisk påvirkning har Schmid hentet fra Aneta Pavlenko (2004) (Schmid 2011:20). Selv skriver Pavlenko at:

Since I have argued that none of the four processes above could be unproblematically considered evidence for L1 attrition, it is reasonable to ask: what could be taken as evidence? [...] In turn, L1 attrition involves a more or less permanent restructuring, convergence or loss of previously available phonological and morfosyntactic rules, lexical items [...] exhibited not only in the L2 but also in a monolingual context, and not only in production but also in perception and comprehension (Pavlenko 2004: 53, 54).

De senere årene har det også blitt klart at et andrespråk kan påvirke førstespråkets morfosyntaks. Den minimalistisk orienterte lingvisten Ianthi Maria Tsimpli nevner følgende områder: kjønn- og numerusmarkering, kasustilordning, valg av preposisjon, bruk av pronominal, verbmorfologi og subkategorisering (Tsimpli 2007: 84). Et viktig poeng for Tsimpli, er at flere av de områdene hvor man har registrert tegn til attrisjon er

¹¹ Skift (*shift*): "When a community changes over to a new language[...] For example , speakers of a minority language may shift to english as their principal (primary) language and abandon their native/heritage language (Field 2011: 159, 160).

grensesnittfenomen. Altså er de områder i syntaksen som har grensesnitt til semantikk og pragmatikk, og de kan slik sett skilles fra syntaksen, som ikke ser ut til å bli påvirket av kontekstuelle faktorer. Dette gjelder også for rene studier av bilingvalisme, legger Tsimpli til (Tsimpli 2007: 84, 85). Et viktig spørsmål for Tsimpli i denne sammenheng er om det gjennom en minimalistisk grammatikkmodell kan gis en forklaring på hvorfor enkelte områder av en språkbrukers grammatikk ser ut til å være mer sårbar for attrisjon og transfer enn andre (Tsimpli 2007: 85):

Assuming that the computational system of language is impenetrable by other modules, unlike PF and LF, which, by definition, can interface with external systems and be read by them, we could regard attrition as a process that cannot affect syntax proper and parametric choices of the computational domain” (Tsimpli 2007: 85).

Derimot er trekk som er tolkbare enten i grensesnittet PF eller grensesnittet LF, sårbare hos en bilingval språkbruker. Her kan attrisjon vise seg i tolkbare morfosyntaktiske trekk, slik at den fører til endringer i bruken av dem (Tsimpli 2007: 86).

2.4.5 Hva er attrisjon 2?

Det har som tidligere nevnt lenge vært et akseptert standpunkt at et morsmål eller førstespråk vil være stabilt når det først er tilegnet, i alle fall etter pubertetsalder, som av mange blir referert til som «den kritiske perioden». Likevel observerer man attrisjon i språket til mennesker som har emigrert til et fremmedspråklig land eller område, også hos de som reiste lenge etter avsluttet pubertet. Spørsmålet som da dukker opp, er hvilke “deler” av språket har disse språkbrukerne “mistet”. Har de mistet deler av sin språklige kompetanse, eller er det tilgangen til den de mangler? Observasjoner jeg allerede har lagt fram, taler for at attrisjon først om fremst rammer det leksikalske ordtilfanget, deretter det pragmatiske, og i enkelte tilfeller ordstilling og deler av morfosyntaksen som knyttes til grensesnittene semantikk og pragmatikk.

Det ser også ut til at endringene i førstespråk som har undergått attrisjon, ofte er mindre enn man først forventer. Når dette er sagt, så er det ingen tvil om at det *er* forskjeller mellom språkbrukere med attrisjon i førstespråket, og monolingvale førstespråksbrukere (Schmid 2011: 68). Spørsmålet og usikkerhetene ligger heller på hva disse forskjellene egentlig er, eller hva man kan kalle dem, og hvor i språket de kommer fra. Det er ikke en del av denne avhandlingas målsetninger å gi konkrete svar på disse spørsmålene, men problemstillingene er viktige, og det er derfor noe en må ha i bakhodet når man arbeider med datamateriale fra språk med attrisjon.

Med dette teorikapitlet som grunnlag har jeg en del forventninger om hva slags funn jeg kan gjøre når det gjelder attrisjon i de amerikanorske korpusene jeg skal undersøke. Jeg antar at jeg kan forvente å finne lite tegn til syntaktisk attrisjon i mine data med bakgrunn i det jeg har lagt fram om attrisjon til nå. Myers-Scotton og Åfarlis rammeteorier kan være et verktøy på å forklare eventuelle avvikende strukturer og eksempler på attrisjon. Hvis jeg finner tegn til attrisjon er det ikke bare interessant å dokumentere de enkelte tilfellene, der vil også være interessant å se om rammeteori kan brukes til å forklare hvilke strukturer og prosesser som eventuelt ser ut til å være mer sårbare enn andre. Det interessante vil være om jeg finner eksempler på strukturer det den morfosyntaktiske rammen ser ut til å ha brutt sammen, for eksempel om rammen i noen tilfeller har gått fra å være engelsk til norsk, eller om jeg kan finne rammer som ser ut til å ha brutt sammen der rammen består av både norske og engelske systemmorfemer, eller om jeg vil finne tilfeller der rammen ser ut til å ha gått over fra engelsk til norsk.

3 Metode og data

3.1 Innledning

I dette kapittelet vil jeg legge fram data- og metodegrunnlaget for denne oppgaven. Jeg vil først ta for meg de metodologiske aspektene og utfordringene ved arbeidet med innsamling av data og empiri, før jeg deretter vil presentere det datamaterialet jeg har funnet.

3.2 Metode og utvelgelse

Når en skal undersøke en varietet som amerikanorsk, trenger en naturligvis informanter. Siden informantene bor og lever i USA, er det både tidkrevende og kostbart å oppsøke informanter. Heldigvis har det til nå blitt gjort flere innsamlinger av data fra amerikanorske informanter i USA. Disse opptakene ligger tilgjengelig på Tekstlaboratoriet i Oslo sine nettsider. Dette gjorde oppgaven med å innhente data betydelig enklere.

Jeg måtte på forhånd ta noen avgjørelser for at utvelgelsen av informantopptak skulle foregå på en oversiktlig og håndterlig måte. Jeg bestemte meg derfor for å inkludere opptak fra tre ulike feltarbeid/samlinger. Siden jeg ønsket en spredning i tid på opptakene, valgte jeg å bruke Einar Haugen sine opptak fra 1930-40-årene, Arnstein Hjelde sine opptak fra 1987 og opptakene til Arnstein Hjelde og Janne Bondi Johannessen fra 2011.

Videre begrenset jeg meg til fire opptak per samling, noe som da vil si at mitt datagrunnlag består av 12 ulike opptak til sammen. Grunnen til at jeg valgte et begrenset utvalg, er at storparten av kildematerialet her ikke er transkribert. Transkripsjon er en tidkrevende arbeidsprosess, selv om man bare velger å transkribere de delene av opptakene som er av spesiell interesse.

Da jeg hadde bestemt meg for antallet opptak, og hvilke kilder jeg skulle hente dem fra, kunne jeg velge informantopptak fra de ulike samlingene. Denne utvelgelsen gjorde jeg ganske tilfeldig, men jeg forsøkte å legge vekt på en mest mulig lik fordeling av kjønn. Jeg la også vekt på å ha en lik fordeling av opptak med to informanter og en informant. Jeg unngikk i stor grad opptak der det var flere enn to informanter. Erfaringen jeg etter hvert fikk som lytter etter hvert, gjorde at jeg visste at flere enn to informanter kunne fortone seg veldig kaotisk, og at det ville være vanskelig for meg som uerfaren transkribør å få med meg nøyaktig hva som ble sagt på disse opptakene. Uansett var ikke dette et gjennomgående problem, siden de aller fleste opptakene jeg lyttet til, var samtaler og intervju med to eller færre informanter.

Det er i hovedsak to årsaker til at jeg valgte å plukke ut opptak og transkripsjoner tilfeldig. For det første skal jeg ikke først og fremst kvantifisere over data i denne avhandlinga. Siden jeg bare skal bruke fire opptak eller transkripsjoner fra hver samling, mener jeg det ville være metodologisk uheldig å høre gjennom hvert opptak for så å velge hvilke som skal være en del av min undersøkelse. Dette fordi det da kunne bli slik at jeg bevisst eller ubevisst plukket ut de opptakene som best passet til det jeg trodde jeg ville finne eller ønsket å finne. Jeg ønsket meg et tilfeldig utvalg av mennesker som snakker amerikanorsk, og da ble det også naturlig for meg å plukke dem ut tilfeldig. Den andre årsaken er igjen tid. Det er store mengder opptak tilgjengelig, og det ville tatt mer tid enn jeg har til rådighet å gå grundig gjennom alle.

3.2.1 Tekniske utfordringer

Det første jeg prøvde å gjøre meg opp en mening om når jeg lyttet på nye opptak, var om lyd kvaliteten var tilfredsstillende nok. I de nyeste opptakene fra 2011 var dette sjelden et stort problem, selv om de aller fleste opptakene med fordel kunne hatt mye mindre bakgrunnsstøy. Ofte kunne man høre andre personer prate i bakgrunnen. Dette senker etter min mening kvaliteten på opptakene noe. En stor fordel med disse opptakene er at de er videofilmet, noe som kan gjøre det enklere å få med seg hva informantene sier, når man kan se på munnen deres samtidig som de snakker.

I Hjelde sine opptak fra 1987 var de fleste opptakene tilfredsstillende. Noen opptak opplevde jeg derimot å være så vanskelig å lytte til, at jeg valgte å utelukke dem. På opptakene jeg valgte å bruke, er det stort sett lite bakgrunnsstøy som feltarbeideren selv kunne forhindre, med tanke på at utstyret man hadde da var noe helt annet enn det man tilgang på nå. Opptaket ble dessuten gjort på kassett, noe som gjorde at man måtte bytte kassett/side etter en snau halvtime. Dette fører naturligvis til avbrytelser i samtale/intervjuene, eller det kan skje at noe som har blitt sagt, ikke har blitt fanget opp når båndet er fullt.

For opptakene til både Hjelde (1987) og Hjelde og Johannessen (2011) gjelder det at det i stor grad var mulig å høre hva som ble sagt om en tok seg tid og lyttet gjentatte ganger til det som var vanskeligere å oppfatte. I de tilfellene jeg ikke fant det mulig å oppfatte en ytring, ble denne heller ikke transkribert, da dette bør gjøres så nøyaktig som mulig. Slik jeg vurderer materialet, har det ikke påvirket utvalget i materialet mitt i negativ grad fordi ytringene som var vanskelig å transkribere, som oftest ble vurdert til å være mindre relevante for denne avhandlingen.

Når det gjelder antallet informanter, så legger noen vekt på at det bør være minst to informanter i hvert opptak, slik at opptaket bærer mer preg av en samtale enn et intervju. Formålet er da at praten skal flyte lettere mellom de to informantene, og at de skal bli mindre oppmerksomme på opptakssituasjonen og forskeren som utfører innsamlingen av dataene. En ulempe jeg merket meg, er at i de situasjonene der det var to informanter i opptaket, snakket alltid en av informantene mer enn den andre. Da vil man naturligvis få mest informasjon om språket til den informanten som snakker mest. I en situasjon med bare en informant blir intervjueren/innsamlerens rolle mer tydelig, men samtidig får den ene informanten som regel sagt mer, og man får dermed mer data fra den enkelte informanten. Det er også naturligvis enklere å transkribere opptak som kun har en informant. Med dette tatt i betraktning valgte jeg å inkludere både opptak med en og to informanter siden jeg da får et utvalg som består av språk fra informanter i samtale og fra informanter alene. Dette valget kunne vært problematisk om hovedmålet mitt var å kvantifisere over dataene jeg har funnet via informantene, men siden dette ikke er formålet mitt, skulle ikke avgjørelsen føre til store problemer, slik jeg vurderer det.

Jeg har som nevnt brukt opptak og transkripsjoner av informantdata fra tre kilder. Den eldste kilden er Haugens materiale fra 1930-40-årene. Man kan finne transkriberte versjoner av intervjuene Haugen foretok, i *The Norwegian Language in America*, og jeg valgte å bruke disse transkripsjonene framfor å lytte til opptakene, som også foreligger på NorAmDiaSyns nettsider. Dette valget ble tatt av to hovedårsaker. For det første er opptakene svært gamle og av dårlig lyd kvalitet sett i lys av den digitale tidsalder, og for det andre ville jeg kunne spare tid på å slippe å transkribere disse tekstene selv, da dette er et tidkrevende og omstendelig arbeid, særlig med tanken på tidsrammene som en masteravhandling er underlagt.

De to andre hovedkildene er Hjeldes feltarbeid fra 1987 og Hjelde og Johannessens feltarbeid fra 2011. Hjeldes informantdata foreligger som lydopptak, mens Hjelde og Johannessens informanter er tatt opp ved hjelp av videopptak. Fra begge disse kildene måtte jeg transkribere det aktuelle datamaterialet selv.¹²

Når det gjelder selve transkripsjonen av opptakene, har jeg kun transkribert det som var relevant for denne avhandlinga. Derfor transkriberte jeg ikke fulle samtaler. Dette var hensiktsmessig av flere grunner. For det første så jeg etter spesifikke grammatiske variasjoner i språket, slik som morfologiske feil og V2-feil. Med «feil» mener jeg ikke at det

¹² Det finnes et korpus i betaversjon med amerikanorsk materiale. Men siden det er av begrenset størrelse, valgte jeg ikke å bruke det her.

nødvendigvis må være «feil» i amerikanorsk, men at det vil være feil i henhold til parameterne i moderne norsk. For det andre er en full transkripsjon mer tidkrevende enn det jeg hadde kapasitet til innenfor rammene av en masteravhandling.

Jeg valgte en lydnær tilnærming i transkripsjonen og brukte det vanlige alfabetet uten særskilte spesialtegn. I likhet med Tekstlaboratoriets omtale av sine transkripsjoner av amerikanorsk, kan transkripsjonen min sies å være ganske grov. Det vil si at jeg prøvde å legge meg så nært opp som mulig til talemåten til informantene i de ulike opptakene, uten at jeg bruker noen form for spesialtegn eller lydskrift. Siden denne oppgavens mål ikke er av dialektologisk eller fonologisk art, var det ikke behov for en fonologisk transkripsjon, noe det heller ikke var tid til med tanke på at jeg kun har rudimentære kunnskaper om fonetisk skrift og bruk av IPA-alfabetet. Jeg forsøkte derfor å balansere transkripsjonen mellom lydnærhet og lesbarhet, og jeg fant at den beste løsningen ville være å legge ved en normalisert tekst med alle transkripsjonene jeg har utført selv, slik at en leser skal kunne få et best mulig innblikk i hva som blir sagt og hvordan det blir sagt.

3.3 Feilkilder

Ved feltarbeid og innsamling av informantdata vil det alltid finnes ulike feilkilder. Spesielt utfordrende er dette når jeg jobber med materiale som kommer fra mer enn tre forskjellige kilder. Siden jeg bruker data som er innhentet av andre, har jeg ikke hatt mulighet til å overvåke feltarbeidet og innsamlingen underveis. Jeg kan kun forholde meg til den informasjonen som jeg får gjennom opptakene eller transkripsjonene, og den forskerne selv har gjengitt.

Et velkjent problem ved bruk av informanter i situasjoner der man på en eller annen måte observerer eller samtaler med en informant ansikt til ansikt, er det såkalte «observers paradox». Både Haugen og Hjelde nevner dette eksplisitt i sine metodediskusjoner. Som Hjelde påpeker, vil en feilkilde ofte være knyttet til innsamleren og opptakssituasjonen: «Berre det at ein framand er til stades, er ofte nok til at informanten endrar språkbruken sin. Og betre blir det ikkje når bandopptakaren kjem fram» (1992: 15). Haugen forteller blant annet at noen av informantene lett kunne oppfatte opptakene som en form for prøve eller eksaminering: «Some took the interview as a kind of examination of their language ability. When the interview was over, they would ask, with a twinkle in their eyes, ‘well, did I pass?’ (1969: 336). Videre skriver Haugen at en del informanter også så ut til å prøve å tilpasse språket sitt, fordi de snakket med en akademiker: «Some informants produced

bookish forms at first, partly to show off, partly out of deference to the ‘professor’. These attempts were gently discouraged, and with growing familiarity they disappeared except where they actually were a part of the informant’s habitual speech” (Haugen 1969: 327).

Innsamlerens forventninger på forhånd kan også skape grunnlag for feilkilder. For eksempel kan forskeren bevisst eller ubevisst forsøke å lede samtalen/intervjuet slik at dataene hun eller han får, passer med hennes eller hans hypoteser. Slik sett kan jeg anse det som en metodologisk fordel at jeg selv ikke har samlet inn datamaterialet, siden jeg da ikke har hatt mulighet til å påvirke informantene i en retning som kan passe mine hypoteser. En ulempe er derimot at jeg da heller ikke har mulighet til å stille informantene oppfølgingsspørsmål (Johannessen 2003: 137).

Når det gjelder utvalget av informanter, er det mulig at Haugen hadde en litt lavere variasjon på sosioøkonomisk status blant sine informanter, enn det vi ser hos Hjelde og Hjelde og Johannessen. Flere av Haugens informanter hadde høy utdanning og status, noe som kan påvirke måten de snakker på. Johannessen skisserer behovet for elektrisitet som en mulig årsak til dette. Haugen sitt utstyr krevde tilgang på elektrisitet, og dette var vanligere hos mennesker med høy utdanning og god økonomi i 1930- og 40åras USA (Johannessen og Laake 2012a: 222).

En annen kilde for feil er naturligvis undertegnede selv. Alle de valgene jeg tar, de oppfatningene jeg har, og den bakgrunnskunnskapen jeg besitter, vil kunne påvirke resultatet og min tolkning av datamaterialet. Spesielt gjelder dette i de tilfellene der jeg har transkribert selv, hvor jeg er avhengig av å stole på min egen hørsel og vurderingsevne.

En annen ting jeg måtte være oppmerksom på når jeg undersøkte materialet, er at jeg ikke ene og alene kan stole på min språklige intuisjon. Både min dialektbakgrunn som bidialektal og mine kunnskaper og oppfatninger om skriftspråket kan påvirke tolkningen min av en del grammatiske konstruksjoner. I enkelte dialekter i Norge kan man finne en V3-ordstilling der det finitte verbet altså kommer på tredje plass i setninga. Det kan være fort gjort å tolke dette som en V2-feil om man ikke er klar over dette fenomenet (ibid: 222). Her må man altså ta hensyn til dialektologiske trekk i ordstillingsmønsteret, før man kan si noe fruktbart om hva som kan ha skjedd.

3.4 Oversikt over informantene

I dette delkapittelet følger oversikten over de ulike informantene som jeg har hentet data fra. Jeg har valgt å presentere disse kronologisk, etter når opptakene er gjort.

3.4.1 Einar Haugens informanter

Fire informanter er hentet fra Einar Haugens materiale. Haugen er mer sparsom med bakgrunnsinformasjonen for sine informanter. Haugen gir i innledningen en kort redegjørelse for bakgrunnsinformasjon. Utover dette kommer det fram svært lite bakgrunnsinformasjon knyttet de transkripsjonene jeg har lest. Det er altså begrenset bakgrunnsinformasjon å finne, med mindre det kommer fram i selve opptaket, men opptakene handler sjelden om informantens livssituasjon, fordi det ofte er historier om spesifikke hendelser som fortelles.

I alt samlet Haugen og Oftedal inn data fra til sammen 260 informanter. Videre bestod informantene av personer født i USA og i Norge. De aller fleste av informantene kom fra staten Wisconsin i den amerikanske Midtvesten (Haugen 1969: 331, 334).

Tekst 23, informant 14D4

Denne teksten, som jeg benytter i transkribert form, ble tatt opp den 3. september i 1942. Informanten er født i nærheten av Blair, som ligger i Wisconsin. Informanten var født i 1880 og var derfor omtrent 62 år gammel da opptaket ble gjort. Foreldrene til informanten opplyses å være norske immigranter fra Våler. De skal ha reist fra Norge til USA i 1871. I opptaket forteller informanten om en upopulær kriminell mann i Blair som ble lynsjet, og den transkriberte teksten har tittelen «The Man who Got Lynched» (Haugen 1969: 529, 530).

Tekst 24, informant 15P1

Denne teksten ble tatt opp den 6. september i 1942. Informanten er en mann som er født i Norge, nærmere bestemt i Odda, som ligger i Hardanger. Han ble født i 1866 og emigrerte til USA i 1887. Der arbeidet han som bonde i et settlement som het Beaver Creek, før han bosatte seg i Blair, som ligger i Wisconsin. I teksten forteller informanten om sin reise til USA, og den transkriberte versjonen har tittelen «The Backgrounds of an Emigration» (Haugen 1969: 534).

Tekst 25, informant 15P3

Denne informanten er født i USA i 1878, nærmere bestemt i Jackson County, som ligger i Wisconsin. Opptaket ble gjort den 28. november i 1936. Informanten har universitetsutdannelse som ingeniør fra universitetet i Wisconsin. Faren til informanten var fra Ulvik, som ligger i Hardanger i Norge. Den transkriberte teksten har tittelen «Conflicting Attitudes» (ibid: 538).

Tekst 30, informant 23A4

Denne informanten er en kvinne som ble født i Norge, nærmere bestemt i Aurland i Sogn. Hun ble født i 1859 og emigrerte til USA i 1870. Haugen omtaler informanten som oppsiktsvekkende klar og informativ om de tidlige årene i settlementene i USA. Hun hadde også klart å holde dialekten sin uvanlig «ren», legger Haugen til. Den transkriberte teksten har tittelen «Beliefs about the Fairy Folk» (Haugen 1969: 550).

3.4.2 Arnstein Hjeldes informanter

Arnstein Hjelde drev feltarbeid i store deler av den amerikanske Midtvesten i 1987. Han tok opptak med informanter i gamle norske *settlement* i statene Minnesota, Wisconsin, Nord- og Sør-Dakota. Han samlet også inn materiale i 1992 og i 1996. I 1992 samlet han inn materiale i Coon Valley og Westby, som ligger i staten Wisconsin. I 1996 reiste han tilbake til Coon Valley for å gjøre videre opptak der. Til sammen har Hjelde 120 timer med informantopptak. (Hjelde, ukjent årstall).¹³ I denne avhandlinga har jeg lyttet til og transkribert fire av Hjeldes opptak fra 1987. Som det vil framgå av omtalene av opptakene under, så kommer det betraktelig mye mer bakgrunnsinformasjon frem i tilknytning til de fleste av Hjeldes opptak, enn det gjør gjennom til de Haugen har gjort. På grunn av at opptakene ble gjort på bånd på 80-tallet, kommer opptakene i to deler siden en båndopptaker bare kunne ta opp en bestemt mengde tale per side på båndet.

Da Hjelde samlet inn materialet, valgte han å fokusere på norskamerikanere som stammet fra en av de tre inntrønderske kommunene Meråker, Verdal og Stjørdal. Hjelde valgte å bruke en relativt fri spørreliste som bestod av en liste med ulike emner han ville forsøke å styre samtalene med informantene inn på: «Meininga var at intervjuja skulle vere så frie som råd var, samstundes som eg prøvde å styre informanten innom alle dei ulike punkta på denne lista» (Hjelde 1992: 14).

Hjelde oppgir at de aller fleste av informantene han har intervjuet, hadde en eller annen form for kontakt med Norge, enten det var via brev, besøk eller aviser. En kunne derfor ikke uten videre gå ut fra at språket til norskamerikanerne hadde eksistert i full isolasjon (Hjelde 1992: 15).

¹³ Hjeldes hjemmeside: <http://www.fag.hiof.no/~arnstein/meg/index.htm>, lastet ned 17.01.2013

870000 h i 1a.wav og 870000 h i 1b

Opptak a: 31,6 minutter.

Opptak b: 23,02 minutter.

Til sammen: 54,62 minutter.

Her intervjues to informanter, en mann og en kvinne. Opptaket foregår stort sett som en samtale mellom de to informantene, mens intervjueren kommer med oppfølgingsspørsmål. Ingen av informantene har vært i Norge. Av slektninger som har vært i Norge, oppgir den kvinnelige informanten at hennes bestefar reise til Norge flere ganger. Onkelen til den mannlige informanten reiste til Norge to ganger. De har litt kontakt med Norge gjennom sin yngste sønn, som skriver brev til Norge. Begge to oppgir også at de av og til snakker litt norsk med andre norskamerikanere. De sier også at de snakker norsk med hverandre.

Begge to kan lese norsk, men hun oppgir at hun ikke skriver særlig godt, selv om hun har prøvd. Den kvinnelige informanten snakker en god del mer enn den mannlige. Da opptaket ble gjort, var kvinnen 75 år gammel, mens mannen var 83 år gammel.

Faren til den mannlige informanten er født i Norge, nærmere bestemt i Meråker, som ligger i Sør-Trøndelag, mens begge foreldrene til den kvinnelige informanten er født i USA. Også kvinnens familie skal opprinnelig ha sine røtter i Meråker.

Den kvinnelige informanten lærte engelsk før hun lærte norsk. Hun snakket bare engelsk fra til hun var omtrent åtte år gammel, og foreldrene hennes snakket engelsk hjemme. Hun lærte da norsk av sine foreldre og sine klassekamerater. Begge informantene gikk på «norskskole».¹⁴ Barna til informantene lærte norsk av sine besteforeldre. Det er ikke alle barna som snakker norsk på det tidspunktet opptaket ble tatt, men de forstår norsk og forsøker fortsatt å snakke litt norsk. Et av barna har også studert norsk, og de snakker av og til norsk sammen på telefonen. Han er konfirmert på norsk, og hun er konfirmert på engelsk

¹⁴ Flere av informantene forteller at de gikk på «norskskole», dette må ikke forveksles med vanlig skole. Det kommer fram i flere av opptakene at norskskolen foregikk om sommeren i ca. en måned, og at det ble undervist i (luthersk) religion på disse skolene. Grunnen til at de kaller det norskskole er at språket her var på norsk.

87051 f b 1a.wav 3 og 87051 f b 1b.wav 3

Opptak a: 32,01 minutter.

Opptak b: 31,55 minutter.

Til sammen: 63,56 minutter.

Denne informanten er en mann som har sine røtter i Trøndelag. Han er født i USA, men besteforeldrene på farsida og hans mor kommer fra Norge. Moren til informanten var ikke spesielt god i engelsk, men faren behersket det godt. Kona hans er også norskamerikaner, og han oppgir at han snakker en god del norsk med henne.

Informanten lærte å snakke norsk hjemme, hvor det bare ble snakket norsk. Han gikk også på «norskskole», som han sier var en form for søndagsskole. Denne skolen varte en måned i året. Informanten er også konfirmert på norsk. Han sier han har skrevet brev på norsk, men presiserer at det er skrevet på «trånhjemmer».

Den ene sønnen hans snakker ikke norsk, men han kan forstå norsk. Han og kona snakket litt norsk da barna deres var små, men helst når de snakket om noe de ikke ville at barna skulle få med seg. På tidspunktet da opptaket ble gjort, hadde han lite kontakt med Norge, men han oppgir at han ved en anledning har sendt et julebrev til en nordmann.

Informanten er veldig opptatt av opptakssituasjonen og forklarer av og til for eventuelle tilhørere hva som foregår. Han er også relativt språkbevisst og er klar over at enkelte ord han bruker, slik som *supreisa* (overraska) og *portrætt* (for bilde) ikke er norske ord. Mot slutten av b-opptaket får informantens besøk av noen norskamerikanske venner. Det er da vanskelig å oppfatte hva som blir sagt, men hovedinntrykket er at praten går lett mellom norskamerikanerne, som da snakker norsk seg i mellom.

870330 a k 1a.wav og 870330 a k 1b.wav

Opptak a: 32 minutter.

Opptak b: 31,59 minutter.

Til sammen: 63,59 minutter.

Dette er en kvinnelig informant som er født i 1901 i Minnesota. Hun snakket kun norsk fram til skolealder, da hun måtte lære seg engelsk. Hun lærte å lese og skrive norsk hjemme. Moren hennes kunne omtrent ikke engelsk, men faren kunne litt engelsk. Nesten alle elevene hun gikk på skole sammen med var norsktalende, og hun hadde derfor mange som snakket norsk rundt seg. Mannen hennes snakket også norsk, men de brukte mest engelsk seg i mellom. Da

opptaket ble gjort, hørte hun lite norsk. Da informanten ble enke, flyttet hun sammen med en norskamerikansk venninne. De snakker litt norsk sammen av og til. Lydkvaliteten på opptaket er akseptabel, men det kan til tider være vanskelig å oppfatte nøyaktig hva som blir sagt.

870530 c o 1a.wav og 870530 c o 2a.wav

Opptak 1a: 31,54 minutter.

Opptak 2a: 31,49 minutter.

Til sammen: 63,03 minutter.

En kvinne og en mann fra Wanamingo. Kvinnen snakker minst og veksler ofte over til engelsk. Han er født i 1912 og har yrke som bonde. De har vært i Norge, og de har også norskamerikanske venner som har besøkt Norge. De har også hatt besøk fra Norge.

3.4.3 Arnstein Hjelde og Janne Bondi Johannessens feltarbeid i Iowa, Wisconsin og Minnesota i 2011

I 2010 og 2011 ble det gjort feltarbeid i fem stater i den amerikanske Midtvesten. Til sammen ble det gjort omtrent 100 opptak med omlag 70 informanter. Det viste seg at de stedene der norsken var mest levende, ofte var avsidesliggende gårder og småbyer. Spesielt blir Coon Valley og Westby i staten Wisconsin trukket fram som steder der norsken fortsatt står relativt sterkt (Johannessen og Salmons 2012: 140). På disse stedene kunne de faktisk finne mennesker som fortsatt brukte norsk daglig. Andre steder kunne man møte informanter som ikke hadde snakket norsk på flere år, og mange hadde ikke brukt norsk siden foreldrene døde for mellom 10 og 15 år siden. Her kan Johannessen og Salmons fortelle at samtalen ble nokså famlende i begynnelsen, men at mange informanter kom godt i gang med språket etter en liten stund (ibid: 141).

Nesten alle informantene hadde snakket norsk fram til sjuårsalderen, da de begynte på skolen, og flere fikk dermed problemer de første årene, siden skolene var engelskspråklige. Siden samfunnet var preget av en sterk amerikanisering, var det bare noen få som hadde sett det som riktig å overføre språket sitt til neste generasjon. Av den grunn var storparten av informantene i aldersgruppen 70-100 år (ibid: 142).

En annen ting som overrasket forskerne i disse to rundene med feltarbeid, var at mange av informantene hadde problemer med å forstå standard østnorsk, som i Norge er forståelig for de fleste, uansett hvilke dialekt de snakker. Spesielt ble spørreordene

problematisk, siden mange ikke forstod ord som «hva, hvem, hvilken» osv. Her måtte intervjuene legge om språkbruken sin noe, og de fant at «å, åssen, åkken, å hen» osv. var bedre egnet som spørreord (Johannessen og Salmons: 142). Ellers var det noen dialektbakgrunner som var vanskeligere å oppdrive enn andre i Midtvesten. Dette gjaldt spesielt nordnorsk og sognedialekt.

Disse opptakene som er lagt fram under, er hentet fra samlingen som ble tatt opp i juni 2011. Hjelde og Johannessen reiste rundt i Iowa, Wisconsin og Minnesota for å gjøre opptak. Informantene bestod av både tidligere og nye informanter. Videoopptakene varierer mellom å være samtaler mellom to informanter, og intervju med den enkelte informant. Jeg har her valgt å inkludere begge deler, og jeg har i alt transkribert fire videoopptak fra dette feltarbeidet. Feltarbeidet som ble gjort i 2011, er en del av et større prosjekt kalt NorAmDiaSyn, som en kan lese mer om i delkapittel 1.3.2.

wanamingo MN 02gk-jbj 320.mov

Opptaket varer i 12,59 minutter.

Denne informanten er en kvinne som er født i 1939. Hun er født i Redwing og bor i Sunbrota. Hun var 72 år gammel da opptaket ble gjort. Morfaren og mormoren kom fra Norge, mens faren var skotsk-irsk og fransk. Hun forteller at morfaren kom fra Stjørdal, og at mormoren kom fra «Skatvold», noe jeg antar at kan være Skatval i Nord-Trøndelag.

Hun snakket engelsk fra hun var liten, og hun snakket også engelsk på skolen. Hun studerte norsk i to år på College. Hun oppgir at hun ikke kan lese norsk spesielt godt, og at hun har behov for ordbok om hun skal lese noe på norsk. Hun forteller at moren hennes snakket norsk og kunne lite engelsk da hun begynte på skolen. Mormoren til informanten kunne ikke snakke engelsk og snakket bare norsk til informanten. Hun forteller at hun snakket litt norsk med sin mormor. Barna til informanten snakker ikke norsk. Informanten har tidligere prøvd å snakke norsk med en norskamerikansk venn, men hun sier at de har vanskelig for å huske en del ord, så det ble etter hvert slutt på det.

Hun har en god del kontakt med Norge. Hun har hatt besøk fra Norge sju ganger og har selv reist til Norge åtte ganger. Da varte oppholdene i omtrent to til tre uker. I opptaket snakker denne informanten ikke like mye som de andre informantene gjør i andre opptak. Hun har behov for en del oppfølgingsspørsmål fra intervjuer og kodeveksler mye over til engelsk.

rushford MN 01gm-ah 320.mov

Opptaket varer 27,30 minutter.

Dette er en mannlig informant som sier at han snakker svært lite norsk «nå for tida», men at han gjør det av og til for moro skyld. Han har gått på «norsk-skole» om sommeren, som er en slags bibelskole. I søskenflokket var han den eneste som snakket norsk. Han oppgir at de hadde norske blader og aviser hjemme, og at han kunne lese og skrive norsk tidligere. Han sier at han snakker lite norsk når opptaket ble tatt, fordi det ikke er noen å snakke norsk med lenger.

Av og til må intervjueren bruke engelsk for å gjøre seg forstått hos informanten, men selv klarer informanten i stor grad å produsere norske ytringer. Mot slutten av opptaket kodeveksler han mer over til engelsk.

sunburg MN 03gm-04gk b 320.mov

Opptaket varer i 47,13 minutter.

Disse to informantene er en mann og en kvinne som er gift med hverandre. De sier de snakker norsk med hverandre hver uke, mest når de skal snakke «tullprat», forteller de. Praten flyter svært lett hos disse informantene, og de kan fortelle at de har snakket norsk hele livet, helt siden de var barn. Da de var yngre, fikk de høre at de hadde norsk aksent på engelsken sin. Da opptaket ble gjort, var kvinnen 68 år gammel og mannen 69 år gammel. Selv om den mannlige informanten snakker mest i dette opptaket, er kvinnen også relativt aktiv. De har begge besøkt Norge og har kontakt med venner i Norge.

westby WI 01gm-03gk b 320.mov

Opptaket varer 1 time og 13,57 minutter.

I dette opptaket er det den mannlige informanten som snakker mest. Kvinnen bidrar mye med fyllord på engelsk, slik som *yeah*, *no* og *I suppose*¹⁵. De er begge interesserte i Norge, spesielt det norske velferdssystemet, som de vet er ganske annerledes sammenlignet med det amerikanske. Den mannlige informanten har vært gift, men er nå enkemann. Den kvinnelige informanten arbeidet som sveiser under andre verdenskrig. Den mannlige informanten er født i 1930 og den kvinnelige er født i 1922. De har kjent hverandre hele livet.

¹⁵ Normalisert engelsk: I suppose.

Mot slutten av intervjuet gir intervjueren informantene en oppgave der de skal oversette noe fra engelsk til norsk. Dette fungerer ikke spesielt godt, og de blir forvirret og usikre på hva de skal gjøre.

3.5 Datamaterialet

Etter å ha sett på datamaterialet kan en først konstatere at amerikanorsk i det store og hele fortsatt er veldig likt moderne norsk strukturelt sett, og det er vanskelig å fastslå noen gjennomgående trekk som skiller det fra norske strukturer. Likevel finner vi en del språklige detaljer som skiller amerikanorsken til en del brukere fra norsken til en typisk førstespråksbruker født i Norge. Det mest fremtredende er kanskje kodevekslinga og bruken av engelske verb og substantiv med norske endelser. Men på setningsnivå finner vi også en del variasjoner. Jeg vil legge frem hovedsetninger, deretter undersetninger. Til sist vil jeg legge fram strukturer i en kategori jeg har valgt å kalle for «annet». Her vil jeg legge frem strukturer som er interessante strukturelt sett, men som ikke passer inn i de to andre kategoriene. I de opptakene hvor det er to informanter, har jeg merket informantkoden med bokstaven M for mann når det er en mannlig informant som snakker og bokstaven K når det er en kvinne.

3.5.1 Hovedsetninger

Her vil jeg legge fram setninger som i moderne norsk skal ha V2, men det er avvik fra dette i materialet. I de amerikanorske eksemplene ser vi at strukturene ikke alltid følger V2-regelen. Jeg har sortert eksemplene i hovedsetninger og undersetninger, fordi det er visse forskjeller på hovedsetningsstrukturer og undersetningsstrukturer som en bør ta hensyn til.

- (4) wanamingo_MN_02gk-jbj_320.mov:
Nei. Bestemor berre snakker nårsk.
Normalisert: Nei. Bestemor bare snakker norsk.

- (5) westby_WI_01gm-03gk_b_320.mov M:
Strømm dom kællar'e i Nårje.
Normalisert: Strøm de kaller det i Norge.

- (6) rushford_MN_01gm-ah_320.mov:
But, eh, veståve for Rushford det va mykje n – allting nårsk.
Normalisert: But, eh, vestover for Rushford det var mye n – alt norsk.
- (7) 87051_f_b_1a.wav 3 M:
Æ bestaindi skreiv nårsk åt dæm
Normalisert: Jeg bestandig skrev norsk til dem.
- (8) 87051_f_b_1b.wav 3 M:
Da det brukt å varra foilt i Madison.
Normalisert: Da det brukte å være fullt i Madison.
- (9) 870530_c_o_1a.wav M:
Men no i år det e så my avling no
Normalisert: Men nå i år det er så mye avling nå.
- (10) 870530_c_o_1a.wav M:
Nån plassa dæm må gå ned ein å kanskje ein huinner meter.
Normalisert: Noen plasser de må gå ned en og kanskje en hundre meter.
- (11) 870330_a_k_1a.wav:
No vi høre itj my nårsk.
Normalisert: Nå vi hører ikke mye norsk.
- (12) 870330_a_k_1a.wav:
No,vi aller hadd nå, no – nån i fra Nårge te å kamma å sjå åss.
Normalisert: No, vi aldri hadde nå – no – noen i fra Norge til å komme og besøke oss.
- (13) 870330_a_k_1a.wav:
Men vi sekkert likt lutfesk.
Normalisert: Men vi sikkert likte lutfisk.

- (14) 870330_a_k_1b.wav:
Little by little dem ha bøgð...
Normalisert: Little by little de har bygd...
- (15) wanamingo_MN_02gk-jbj_320.mov:
Ja, hu – når hu begynne school, ho kan ikke snakka engelsk.
Normalisert: Ja, hun – når hun begynner school, hun kan ikke snakke engelsk.
- (16) wanamingo_MN_02gk-jbj_320.mov:
Å, noen ganger vi sa vi ska men, det er word vi kan ikke huske, så da vi slutt med det.
Normalisert: Åh, noen ganger vi sa vi skal men, det er word vi kan ikke huske, så da vi slutte med det.
- (17) 870330_a_k_1b.wav:
Etter vi va jift, vi snakka itj nå nårsk.
Normalisert: Etter (at) vi var gift, vi snakka ikke noe norsk.
- (18) Tekst 23 – Haugen 1953: ka`kugrubb vi kal`te.
Normalisert: Kakugrubb vi kalte (det.)

3.5.2 Undersetninger

- (19) sunburg_MN_03gm-04gk_b_320.mov K:
E tru atte følk kan ikkje sitta – sitta ne å – å...
Normalisert: Jeg tror at folk kan ikke sitte – sitte ned og – og...
- (20) wanamingo_MN_02gk-jbj_320.mov:
Å, noen ganger vi sa vi ska men, det er word vi kan ikke huske, så da vi slutt med det.

Normalisert: Á, noen ganger vi sa vi skal men, det er word vi kan ikke huske, så da vi slutte med det.

- (21) sunburg_MN_03gm-04gk_b_320.mov K:
Men om du – om du finn ikkje ut, å lengi, så dør du for det.
Normalisert: Men om du – om du finner ikke ut, på lenge, så dør du for det.
- (22) 870000_h_j_1a.wav K:
Kainn vel heinn du træng itj nå meir.
Normalisert: Kan vel hende du trenger ikke noe mer?
- (23) 870000_h_j_1a.wav K:
Á no finn vi møssmær, det va ei ti vi kuinn itj finn møssmær.
Normalisert: Og nå finner vi myssmør. Det var ei tid vi kunne ikke finne myssmør.
- (24) 870530_c_o_1a.wav M:
Det e nån ord som æ veit itj koss ein seie vett'u, men.
Normalisert: Det er noen ord som jeg vet ikke hvordan en sier vet du, men.
- (25) 870330_a_k_1a.wav:
Æ veit itj koffor dæm villa itj. Villa ikke eta det.
Normalisert: Jeg vet ikke hvorfor de ville ikke. Ville ikke spise det.
- (26) 870330_a_k_1a.wav:
Om dæm tru fo - trudd folke va he – va itj heim, så jikk dæm inn i husa å stal brø å kjøtt å hva dæm kuinn vett'u.
Normalisert: Om de trur fo- trodde folket var hje – var ikke hjemme, så gikk de inn i husene og stjal brød og kjøtt og hva de kunne vet du.

3.5.3 Annet

- (27) sunburg_MN_03gm-04gk_b_320.mov M:
Hoff du, det vilde væra ikkje så easy å gjøra
mer.
Normalisert: Huff du, det ville være ikke så easy å gjøre mer.
- (28) sunburg_MN_03gm-04gk_b_320.mov M:
Han såg ut så gått.
Normalisert: Han så ut så godt.
- (29) 870000_h_j_1a.wav K:
Æ tala ti telefo'n mytji med hu.
Normalisert: Jeg pratet i telefonen mye med henne.
- (30) 87051_f_b_1a.wav 3 M:
Hell på å går maskina no?
Normalisert: Holder på og går maskina nå?
- (31) 870330_a_k_1a.wav:
Kanskje somm plassa dem ha nårskskule.
Normalisert: Kanskje somme plasser de hadde norskskole.
- (32) 870000_h_j_1a.wav K:
Det va morosamt åt dom når æ tala så fort ængels
for det va berre nårsk snakka.
Normalisert: Det var morsomt for dem når jeg pratet så fort engels for
det var bare norsk snakket.
- (33) Tekst 23 – Haugen 1953:
Dæ va ´r ein na`bo je får seà hæ´r sãm vart hæng´t
Normalisert: Det var en nabo jeg får si her som ble hengt.

3.6 Avvik og frekvens

For å gi et lite innblikk i hvordan datamaterialet kan se ut med hensyn til antall avvik fordelt på det totale antallet hovedsetninger og undersetninger, har jeg her gjort en beregning på dette i et opptak fra hver informantkilde.

3.6.1 Haugen : informant 14D4

Antall hovedsetninger: 98

Antall undersetninger: 35

Antall avvik hovedsetninger: 0

Antall avvik undersetninger: 0

Antall avvik i kategorien annet: 1

Av den totale mengden hovedsetninger og undersetninger utgjør det ene avviket om lag 0.75%

3.6.2 Hjelde (1987) 870000 h j 1a.wav og 870000 h j 1b

Hovedsetninger totalt: 582

Hovedsetninger fra den mannlige informanten: 101

Hovedsetninger fra den kvinnelige informanten: 481

Undersetninger totalt: 190

Undersetninger fra den mannlige informanten: 26

Undersetninger fra den kvinnelige informanten: 164

Antall avvik hovedsetninger: 0

Antall avvik undersetninger: 2

Antall avvik kategorien annet: 1

Av den totale mengden hovedsetninger og undersetninger den totale mengden utgjør 0.39 prosent. Av den totale mengden undersetninger utgjør de to avvikene i undersetninger 1,05%. Alle disse avvikene var fra den kvinnelige informanten som totalt hadde 164 undersetninger. Hennes prosentandel med avvik i undersetninger blir da 1,22%.

3.6.3 Hjelde og Johannessen (2011) sunburg_MN_03gm-04gk_b_320.mov

Antall hovedsetninger totalt: 571

Antall hovedsetninger fra den kvinnelige informanten: 177

Antall hovedsetninger fra den mannlige informanten: 394

Antall undersetninger totalt: 263

Antall undersetninger fra den kvinnelige informanten: 71

Antall undersetninger fra den mannlige informanten: 192

Antall avvik hovedsetninger: 0

Antall avvik undersetninger: 2

Antall avvik kategorien annet: 2

Av den totale mengden hovedsetninger og undersetninger utgjør den totale mengden avvik 0,61%. Den kvinnelige informanten står for begge avvikene i undersetninger. De to avvikene utgjør da 2,82 prosent av hennes totale mengde undersetninger. Den mannlige informanten står for de to avvikene i kategorien «annet». De to avvikene utgjør 0,34% av hans totale mengde hovedsetninger og undersetninger.

Jeg har nå lagt fram det empiriske grunnlaget for denne avhandlinga. I neste kapittel vil jeg foreslå en analyse og vurdering av de ulike fenomenene som er lagt fram i dette kapitlet.

4 Analyse

4.1 Innledning

I dette kapittelet vil jeg gi en analyse av funnene jeg har gjort, med hensyn til hypotesene presentert i kapittel 1. Dette vil gjelde alle nummererte eksempel i kapittel 3. For ordens skyld vil de få ny nummerering etter hvert som jeg gjengir dem i dette kapittelet. Videre vil jeg diskutere analysene, og jeg vil gjenoppta spørsmålet om vi kan snakke om en høy grad av syntaktisk attrisjon i amerikanorsk eller ikke. Gjennom hele kapittelet vil jeg diskutere analysene mine, og et sentralt poeng vil være å vurdere om de avvikende strukturene jeg har funnet er et resultat av engelsk transfer eller om det kan være andre årsaker til de avvikende strukturene. Jeg vil mot slutten av kapittelet diskutere om de funnene jeg har gjort kan gi meg holdepunkter for å si at amerikanorsk er preget av attrisjon og samtidig knytte dette opp mot teorien jeg presenterte i kapittel 2.

I kapittel 1 presenterte jeg en hypotese som sier at frekvens er viktigere enn kompleksitet når det gjelder hvilke prosesser og strukturer som er mer sårbare for attrisjon enn andre. Med det mener jeg at det kan se ut til at en lavfrekvent, lite kompleks konstruksjon kan være mer sårbar for attrisjon og andrespråkspåvirkning enn en høyfrekvent, kompleks konstruksjon. Denne hypotesen bygger på en artikkel av Anderssen og Westergaard (2012). De hadde funnet at postnominale possessivkonstruksjoner blir tilegnet senere enn prenominale possessivkonstruksjoner hos norske, enspråklige barn. Tidlig har altså norsktalende barn en sterk preferanse for denne konstruksjonen. Da de sammenlignet dette med tospråklige barn (som snakket engelsk og norsk) som var bosatt i Norge, viste det seg at disse barna hadde en enda sterkere og mer langvarig preferanse for den prenominale possessivkonstruksjonen (Anderssen og Westergaard 2012: 311). Dette tolket Anderssen og Westergaard som at kompleksitet betyr mer enn frekvens tidlig i språktilegnelsesprosessen (ibid: 333). Altså vil den mindre komplekse konstruksjonen tilegnes først, selv om barnet får mer språklig *input* med den mer komplekse konstruksjonen. Siden de tospråklige barna hadde en mer langvarig preferanse for den prenominale possessiven, som er den eneste mulige i engelsk, var en hypotese at brukere av amerikanorsk også ville vise denne preferansen, og at den postnominale possessiven ville være sårbar blant brukere av amerikanorsk som følge av påvirkning fra engelsk og fordi muligheten for språklig *input* er mer begrenset hos norskamerikanere. Videre var en hypotese at den prenominale possessiven ville være mer robust og frekvent, siden engelsk er det dominerende språket til den norskamerikanske informantgruppen (Anderssen og Westergaard: 317). Dette viste seg ikke å stemme. Derimot

var den postnominale possessiven mer frekvent blant de amerikanorske informantene enn blant de norske. Anderssen og Westergaard foreslo at frekvens er viktigere for å holde en konstruksjon ved like, mens grad av kompleksitet er en viktigere faktor i språktilegnelsesprosessen (Anderssen og Westergaard 2012: 333).

Hvis man kan generalisere dette over til andre syntaktiske prosesser og strukturer, vil det kunne bety at V2 i amerikanorsk er en svært robust prosess, fordi den kan sies å være en frekvent ordstilling i norsk, dette på tross av at den også er ganske kompleks. En underhypotese er derfor at V2 i amerikanorsk vil være en robust prosess, fordi den er mer frekvent. Selv om jeg antar at V2 skal være en robust ordstilling i amerikanorsk, så antar jeg at sjansen er større for at det vil oppstå V2-feil i hovedsetninger som følge av transfer, enn i undersetninger. Årsaken til dette skal jeg komme tilbake til. Derfor vil jeg aller først kort si noe om forholdet mellom V2 i moderne norsk og engelsk, siden det først og fremst er med hensyn til V2 at jeg vil undersøke attrisjonsproblematikken.

4.2 V2 i moderne norsk og engelsk

I norsk skal deklorative hovedsetninger struktureres etter V2-regelen. Dette vil si at det finite verbet i en norsk deklarativsetning står som andre konstituent i setninga. I moderne engelsk har man ikke lenger V2, med visse unntak som jeg ikke vil gå nærmere inn på her.

Hoved verbet kan derfor ikke flytte ut av VP i moderne engelsk. Derimot kan perfekte hjelpeverb flytte, mens modale hjelpeverb og hjelpeverbet *do* blir innsatt i T (Åfarli og Sakshaug 2006: 242 og Pollock 1989: 367, 399). Jeg vil komme nærmere tilbake til ulike engelske hjelpeverb i delkapittel 4.3.3 og 4.3.4

Engelske og norske hovedsetninger er altså forskjellige fra hverandre med hensyn til leddstilling. Men undersøker vi engelske og norske undersetninger, så vil vi se at leddstillingen er relativt lik. Derfor er det rimelig å si at norsk og engelsk har lik basalleddstilling. Her har jeg hentet et eksempel fra Åfarli og Sakshaug (2006: 237, min kursivering) som viser dette:

- (34) a. at han aldri *kjøpte* kappen av skredderen.
- (35) b. that he never *bought* the overcoat from the tailor.

I hovedsetninger derimot, blir bildet som sagt litt annerledes:

- (36) Han kjøpte *aldri* kappen av skredderen.
(37) He *never* bought the overcoat from the tailor.

Ut fra disse eksemplene kan en foreløpig delhypotese være at avvikende syntaks (avvikende fra moderne norsk) i amerikanorske undersetningsstrukturer vil ha en annen årsak enn transfer av engelsk leddstilling, siden leddstillingen synes å være lik. Derimot kan det være rimelig å anta transfer som bakenforliggende årsak i amerikanorske hovedsetningsstrukturer om vi finner deklarativer hovedsetningsstrukturer uten V2, men den foreløpige antakelsen er at V2 i amerikanorsk er en robust prosess, med tanke på at den også er høyfrekvent.

4.3 Analyse av syntaktisk struktur i amerikanorske hovedsetninger

Jeg vil i dette delkapittelet ta for meg alle hovedsetningene jeg har presentert i kapittel 3, for å gi en analyse av dem. Jeg begynner her med hovedsetningsstrukturer med setningsadverbial.

4.3.1 Hovedsetningsstrukturer med setningsadverbial

I eksempel 38-41, som jeg her har gjengitt på nytt fra kapittel 3, er alle hovedsetningsstrukturer med et finitt verbal og et setningsadverbial.

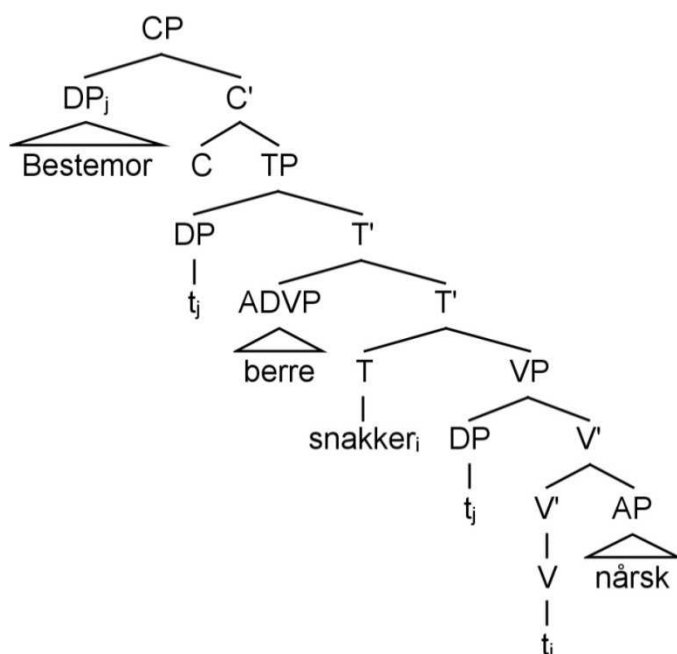
- (38) Nei, bestemor berre snakker nårsk
(39) æ bestandi skreiv nårsk åt dæm
(40) vi aller hadd nån i fra Nårge te å kamma å sjå åss.
(41) vi sekkert likt lutfesk

Det går fram av alle strukturene at verbet ikke kan ha flyttet til C, fordi det står til høyre for setningsadverbialet. I engelske hovedsetninger er dette normen, noe vi kan se i eksempel 42-45. Hvis vi oversetter strukturene gjengitt over til engelsk, vil de kunne se slik ut:

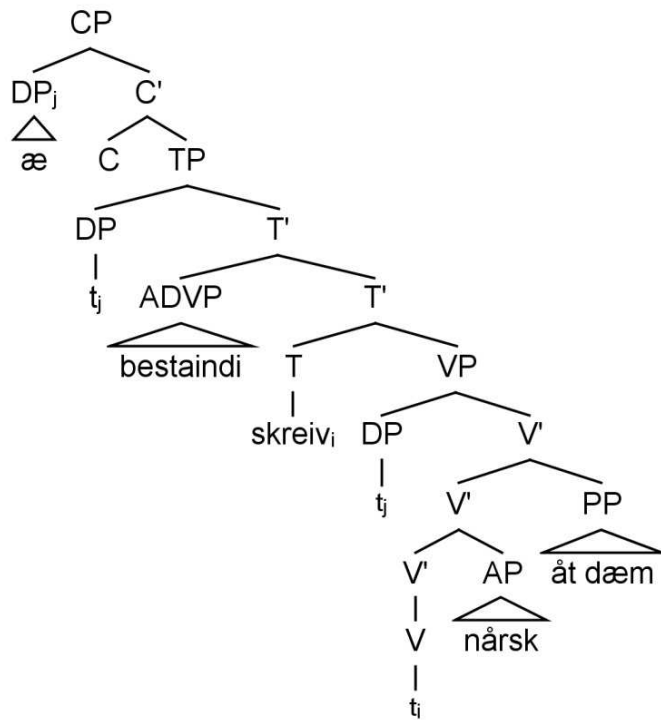
- (42) No. Grandma only speaks Norwegian.
(43) I always wrote in Norwegian to them.
(44) No, we never had anyone from Norway to come and see us.
(45) We surely liked lutefisk.

I engelsk må hovedverbet som tidligere nevnt bli stående i V. Årsaken til dette er at engelske har en relativt fattig morfologi og dermed ikke det nødvendige finittrekket for at hovedverbet kan flytte ut av VP-en. Engelske hovedverb må derfor bli stående i V. Derfor blir setningsadverbialene stående til venstre for verbene i disse strukturene, som i engelsk (Platzack 1998: 66 og Pollock 1989: 407). Det ser derfor ut til at disse strukturene har partiell transfer av frasestruktur fra engelsk. Grunnen til at jeg antar at det bare er snakk om partiell transfer er at verbene her har flyttet til T. Verbflytting kan som sagt normalt ikke skje i engelsk (med mindre det er av *have* eller *be*), og jeg vil derfor tro at mangelen på V2 her skyldes en ustabilitet som ikke kan forklares som transfer av engelsk. Plasseringen av setningsadverbialet derimot, er som i engelsk, og det er her jeg regner med partiell transfer av engelsk frasestruktur. Det ser med andre ord ut til at frasestruktur her har blitt overført fra engelsk, men at prosesser som vedrører verbflytting ikke kan være transfer fra engelsk. Se også delkapittel 4.3.4 for mer om denne problematikken. Om vi går ut fra det, blir analysen som i figurene under 6-9 under:

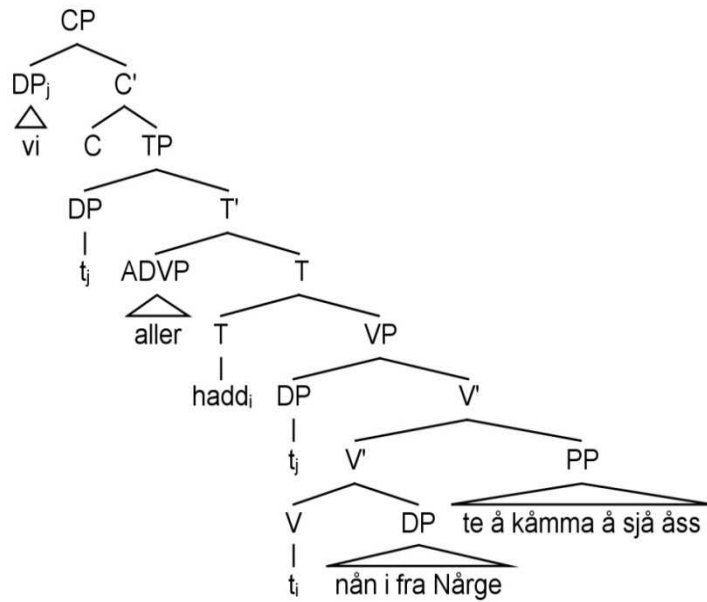
Figur 6

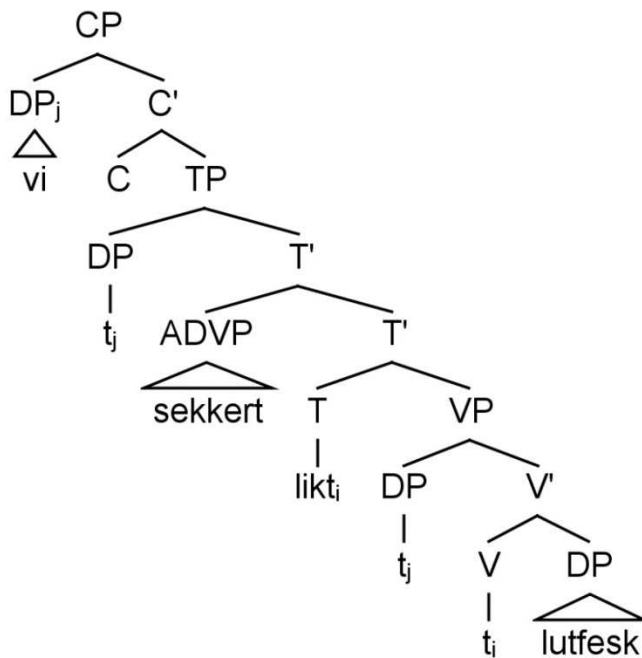
Figur 7

Figur 8

Figur 9

Leseren vil kanskje legge merke til at jeg har valgt å tematisere subjektene til spesifikatorposisjonen til CP i disse strukturene. Både i norsk og engelsk regner jeg med at subjektet kan tematiseres til spesifikatoriposisjonen der det er mulig, og jeg har derfor gjort det i analysene mine.

4.3.2 Hovedsetningsstrukturer med hjelpeverb

De neste hovedsetningsstrukturene jeg vil ta for meg, er de med hjelpeverb. Jeg var tidligere inne på at engelske setninger ikke har verbflytting av hovedverb, i motsetning til norsk, fordi engelske hovedverb ikke har finitttrekket. Engelske hjelpeverb, derimot, kan stå i T, men i motsetning til i norsk, hvor hjelpeverbene uansett flytter til T, er det i moderne engelsk vanlig å regne med at modale hjelpeverb og hjelpeverbet *do* i engelsk innsettes direkte i T.

Perfektive hjelpeverb som for eksempel *have* flytter fra hjelpeverbposisjonen til T. Det er altså bare perfekteive hjelpeverb som har sin egen projeksjon i engelsk, og det er bare de som har anledning til å flytte (Pollock 1989: 367, 399). Derfor analyseres strukturen til norske og engelske hjelpeverb ulikt. I norsk regner en med at hjelpeverb har en egen projeksjon i strukturen: VPaux, hvor fra det må flytte til T og eventuelt videre til C.

En naturlig forklaring på den avvikende strukturen i figur 12 og 13, som er gjengitt under, kan da være engelsk transfer, altså transfer av den engelske hovedsetningsstrukturen. Oversetter vi disse eksemplene til engelsk, ser vi at leddstillingen blir lik de amerikanske strukturene som er gjengitt i (46) og (47) fra kapittel 3:

(46) Nånn plassa dæm må gå ned...

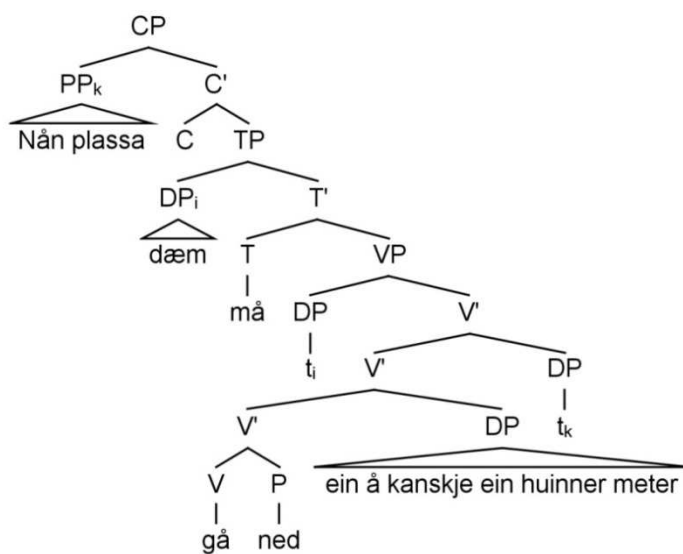
(47) Little by little dæm ha bøgð...

(48) Some places they must go down...

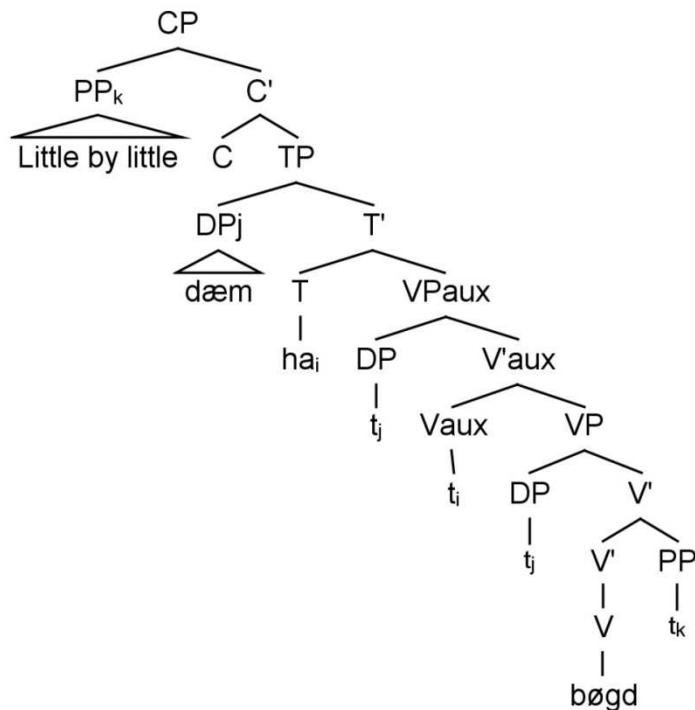
(49) Little by little they have build

Jeg mener at en rimelig analyse av disse to strukturene blir som i figur 10 og 11, som følger under:

Figur 10

Figur 11

Det man legger merke til i struktruene i figur 10 og 11, og de i 4.3.1 er at de finitte verbene har stått i T i mine analyser. Dette er noe jeg har valgt å anta for alle strukturene der det virker rimelig. Dette gjelder alle strukturene i dette kapittelet unntatt strukturen i figur 37, som kommer senere i dette kapitlet. Jeg vil komme nærmere tilbake til hvorfor den er analysert annerledes når det blir aktuelt. Videre vil jeg bemerke at jeg også kunne ha analysert alle disse strukturene som strukturer med egne hjelpeverbsprojeksjoner, men siden det ser ut til å være partiell transfer fra engelsk med hensyn til at verbet ikke har flyttet til C, antar jeg også at de relevante hjelpeverbene settes direkte inn i T på grunn av transfer av engelsk frasestruktur, med unntak av strukturen med perfektivt hjelpeverb, siden perfekteive hjelpeverb som tidligere nevnt får sin egen projeksjon i engelsk (Pollock 1989: 367). Her kan det altså se ut til at hjelpeverbene som står i T i figurene 10 og 10, kan være et resultat av engelsk transfer, mens figurene 6-9 under 4.3.1 som har flytting av hovedverb ikke kan forklares som et resultat av engelsk transfer, siden man ikke regner med at hovedverb kan flytte ut av VP i moderne engelsk. Derimot har disse som jeg skrev transfer av engelsk frasestruktur, nærmere bestemt setningsadverbialenes frasestruktur.

4.3.3 Hovedsetningsstrukturer med negasjon og hjelpeverb

I moderne norsk analyseres negasjonen *ikke* på samme måte som andre setningsadverbialer, fordi de ikke ser ut til å oppføre seg særskilt annerledes enn andre typer setningsadverbialer, i alle fall ikke rent syntaktisk sett (Åfarli og Eide 2003: 98). I moderne engelsk er dette annerledes. Der ser det ut til at negasjonselementet *not* alltid utløser *do-support* om det ikke fins andre hjelpeverb som kan få tempustrekket. Negasjonen *not* har nemlig sin egen projeksjon, NegP, i motsetning til moderne norsk (Pollock 1989: 421). Det er en vanlig antakelse at årsaken er at negasjonselementet blokkerer for tempusoverføring til hovedverbet, og at innsettelse av hjelpeverbet *do* derfor er nødvendig for å gi setninga tempus (Adger 2003: 186). Jeg kommer til å skrive mer om NegP i delkapittel 4.3.4.

Den amerikanske deklarativer hovedsetningstrukturen i (50) er et eksempel på en struktur med negasjon og et hjelpeverb i tillegg til hovedverbet. I eksemplene (og senere trerepresentasjonen i figur 12) ser vi hvordan strukturene avviker fra strukturer med negasjon i moderne norsk. Her gjengir jeg hovedsetningsstrukturen med negasjon og hjelpeverb fra kapittel 3, samt et engelsk motsvar, og et eksempel på en lignende, men grammatikalsk norsk struktur:

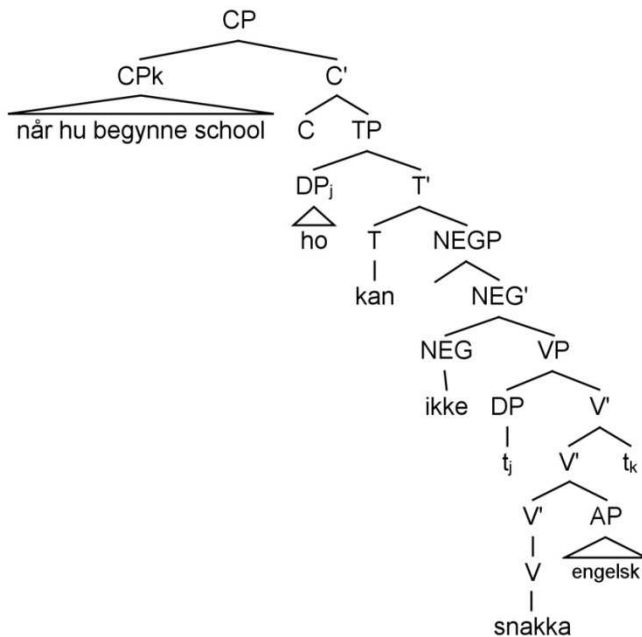
- (50) (når hu begynne school,) ho kan ikke snakka engelsk.
- (51) (when she starts school,) she cannot speak English.
- (52) (når hun begynner (på) skolen,) kan hun ikke snakke engelsk.

I alle tre eksemplene (50-52) antar jeg at subjektet har flyttet til spesifikatorposisjonen til TP for å få abstrakt kasus, men i det engelske eksempelet står hjelpeverbet til høyre for subjektet, mens hjelpeverbet i det grammatikalske norske eksempelet står til venstre for subjektet. I moderne norsk har som kjent det modale hjelpeverbet en egen projeksjon det kan og flytte fra til T og eventuelt videre til C, mens modale hjelpeverb i engelsk settes direkte inn i T, uten å kunne flytte, for det er som tidligere nevnt kun de perfektive hjelpeverbene *have* og *be* som kan flytte i moderne engelsk. I den engelske strukturen kan verbet altså ikke flytte videre til C, mens dette er obligatorisk i det grammatikalske norske eksempelet, noe som igjen assosieres med fravær eller nærvær av finittrekket (Pollock 1989: 367, 374, 399).

I den amerikanske strukturen står verbet til høyre for subjektet, mens negasjonen kommer til høyre for verbet (som i engelsk og norsk). Problemet for analysen blir derfor hvordan negasjonen kan analyseres i CP-TP-VP-systemet. I norsk kan den adjungeres til T', eller til TP om det er empiriske grunner for det (Åfarli og Eide 2003: 98). I det amerikanske

eksempelet vårt virker det ikke rimelig å adjungere *ikke* verken til T' eller TP. I begge tilfeller vil negasjonen da komme til venstre for verbalet, noe det ikke gjør i den aktuelle strukturen. Den analysen jeg foreslår, er at *ikke* og hjelpeverbet her blir analysert som en engelsk negasjon og et engelsk hjelpeverb. Analysen blir da som i figur 12:

Figur 12

En alternativ analyse kan være at negasjonselementet her adjungeres til VP. Da vil det også stå til høyre for verbet. For meg framstår likevel analysen med en egen Neg-projeksjon som rimelig her, fordi det kan se ut til at rammen i denne strukturen er engelsk. Hvis rammen er engelsk, vil *ikke* behandles som en negasjon med egen projeksjon, og ikke som et setningsadverbial i engelsk, som kan adjungeres til VP. Hvis vi antar transfer av engelsk frasestruktur, er også dette det mest rimelige valget, fordi negasjonen *not* vil få en egen Neg-projeksjon i engelsk. Jeg vil altså anta at en rimelig analyse her er at negasjonen får en egen projeksjon. Det er uansett ikke mulig å adjungere negasjonen til T' eller til TP, som i norsk, fordi verbet står i T, som følge av at V2-regelen ikke er fulgt. Her ser det igjen ut til å være snakk om partiell transfer fra engelsk. Jeg skal senere i dette kapitlet forfølge ideen om at rammen i disse tilfellene kan se ut til å være på vei til å gå over til engelsk, og muligheten for at alle eller de fleste tilfellene av transfer gjelder engelske syntaktisk-semantiske rammer, og ikke nødvendigvis prosessene som virker i basis av disse rammene.

4.3.4 Hovedsetningsstrukturer med negasjon og uten hjelpeverb

Strukturene i denne kategorien har negasjon, men ikke hjelpeverb. Negasjonene i de amerikanorske strukturene som er gjengitt under, står til høyre for verbet, som de gjorde i delkapittel 4.3.3.

(53) No vi høre itj my nårsk.

(54) Etter vi va jift, vi snakka itj nå nårsk.

Det tyder på at verbet har flyttet, som i norsk, noe hoved verbet ikke kan gjøre i engelsk. Verbet kan og skal som kjent flytte i norsk, men denne strukturen har likevel ikke V2. Det ser altså ut til at verbet har flyttet, men ikke lengre enn til T. Merk at jeg her regner med at *itj* fungerer som setningsadverbial i 53 og 54, og ikke som en del av AP-en. Leseren har sikkert også merket seg at jeg konsekvent har analysert *norsk* og tidligere *engelsk* som AP-er og ikke som DP-er. Sistnevnte er også mulig, men jeg har her valgt førstnevnte fordi *norsk* og engelsk vanskelig kan passiviseres uten innsetting av formelt subjekt:

(55) ?/*Norsk ble snakket (av oss).

(56) Det ble snakket norsk (av oss).

Jeg skal ikke ta denne diskusjonen lengre, og jeg nøyer meg derfor med å påpeke at selv om jeg har analysert disse leddene som AP-er, så kunne de også muligens vært analysert som DP-er.

I figur 13 og 14, som kommer lengre ut i dette delkapittelet, har jeg analysert negasjonen *ikke* etter engelsk modell, med en NegP-projeksjon. I mangel på et hjelpeverb må hoved verbet flytte til T, for å få tempus i setninga. Tempusoverføring kan ikke skje via styring her, fordi Neg-projeksjonen blokkerer for tempusoverføring til verbet som står i V¹⁶. Overføringen av tempus blokkeres fordi verbet T nå ikke kan styre verbet fordi negasjonsprojeksjonen kommer i veien. Som kjent kan en kjernekategori styre komplementet sitt, men ikke forbi det. Derfor må et eller annet verb flytte eller innsettes i T for at setninga skal få tempus (Pollock 1989: 407 og Åfarli og Eide 2003: 103,104). Det fins altså her

¹⁶ Det er flere måter å analysere forholdet mellom Neg-projeksjonen og hoved verbet på. Jeg har her valgt en måte som er i pakt med den versjonen av P&P-teori som er presentert i Åfarli og Eide (2003).

holdepunkter for at verbet må ende opp i T. En essensiell forskjell er likevel er verbet ikke settes direkte inn i T i denne strukturen. Siden det er et hovedverb, flytter det fra sin posisjon i V til T.

Gjennom det jeg nå har sagt, blir det tydelig at den avvikende strukturen ikke entydig kan forklares som et resultat av transfer fra engelsk siden flytting av hovedverb i engelsk ikke er mulig. Faktisk ligner hovedverbets flytting til T på en leddstilling vi finner i fransk, noe vi kan se i disse eksemplene som jeg her har gjengitt fra Pollock (1989):

- (57) a. *John likes not Mary.
- b. Jean (n') aime pas Marie.

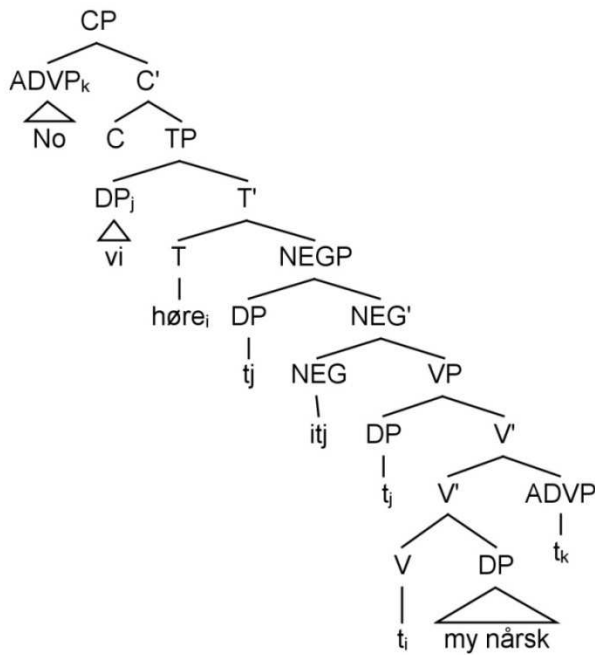
(Pollock 1989: 367)

I fransk kan hovedverbet flytte ut fra V, men bare til T. Franske hovedverb kan altså, ulikt engelske hovedverb, flytte til T og dermed stå til venstre for negasjonen. Dette gir indikasjoner på at strukturene som er gitt i (53) og (54) er mulige strukturer i universalgrammatikken.

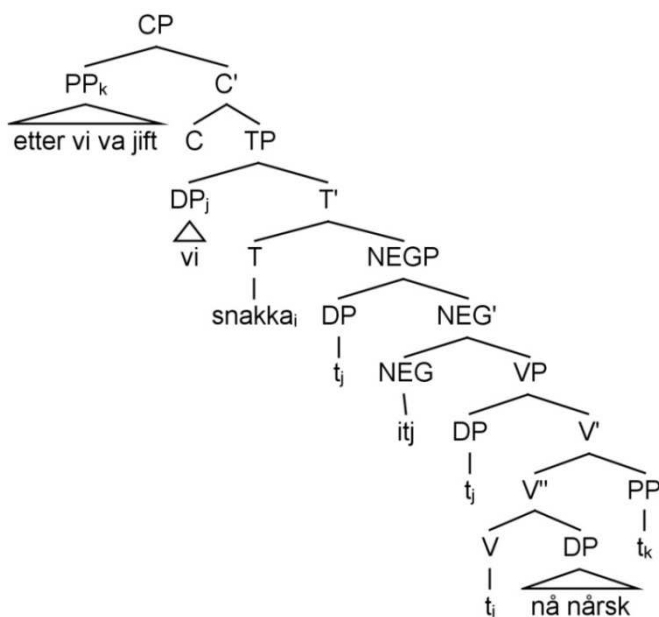
Samtidig har strukturen partiell transfer av frasestruktur fra engelsk. Neg-projeksjonen finnes også i fransk ifølge Pollock, men forskjellen er altså hvilke verb som kan stå til venstre for et setningsadverbial eller en negasjon. I engelsk kan som kjent bare hjelpeverb stå i T, men i fransk kan også hovedverb stå i T (Adger 2003: 181). Dette gir igjen indikasjoner på at transfer av engelsk frasestruktur har skjedd her, mens leksikalske prosesser som verbflytting ikke er blitt påvirket av engelsk transfer. Igjen ser rammeteori ut til å være en fruktbar måte å forklare dette på, siden matrisespråket påvirker frasestrukturen, men ikke prosesser som for eksempel flytting. Det ser dermed ut til at frasestruktur eksisterer uavhengig av leksikalske prosesser. Dette er i pakt med Åfarli's rammeteori som sier at rammen eksisterer uavhengig av det leksikalske innholdet som innsettes i rammen (Åfarli 2007: 2). Rammen her ser med andre ord ut til å være delvis engelsk, med hensyn til frasestruktur. Likevel kan vi ikke gå ut fra at den er fullstendig engelsk, fordi ordene fortsatt har norsk morfologi, som vi regner med at også er en del av den syntaktisk-semantiske ramma, og ikke inherent i de leksikalske elementene.

Det blir med andre ord for enkelt å si at transfer er årsaken til at amerikanorskens syntaks av og til ser ut til å avvike fra moderne norsk syntaks, i alle fall når det gjelder V2-feil og avvikende verbflytting. I de data jeg har undersøkt, kan det se ut til at dette er en tendens: frasestruktur fra engelsk overføres, men de prosessene som virker på basis av frasestrukturen, slik som for eksempel verbflytting, ikke nødvendigvis er engelske.

Figur 13

Figur 14

Det jeg har sagt nå, har ikke bare konsekvenser for strukturene i 4.3.4, men også for strukturene i 4.3.1, 4.3.2 og 4.3.3. Altså ser det ut til at det generelt er frasestrukturen som overføres fra engelsk, og ikke nødvendigvis prosessene som skjer med basis i frasestrukturene. Disse prosessene er mer ustabile, og trenger ikke nødvendigvis å bli forklart som transfer av engelske leddstillingsprosesser. Hadde det vært full transfer, skulle vi jo ventet at kun hjelpeverb sto i T, og ikke at hovedverb også har flyttet til T, som vi nå har sett.

Som jeg allerede har vært inne på i dette kapitlet, blir rammeteorien som jeg tok opp i kapittel to relevant her. Etter mitt syn vil det være vanskeligere å gi en god forklaring på disse strukturene jeg nå har analysert fra et minimalistisk ståsted, enn fra et nykonstruksjonistisk ståsted. I P&P-teori går man ikke ut fra at frasestrukturen fungerer som en ramme eller et skjelett der man mater inn struktur, man antar heller at strukturen bygges opp syklisk via mekanismen spleis (Åfarli og Eide: 2003: 37, 38 og Platzack 2010: ss.52-53). Verbene har som vi husker fra kapittel 2 en inherent argumentstruktur etter et typisk minimalistisk syn, men dette synet gjør det vanskeligere å forklare disse strukturene. Hvis de norske ordene her hadde en inherent «norsk» struktur, er det vanskelig å forklare hvordan disse ordene kan settes inn i en ramme som ser ut til å være engelsk. I disse tilfellene er det også viktig å bemerke at rammen i disse tilfellene ikke ser ut til å ha blitt fullstendig engelsk, siden vi da også skulle forvente at et leksikalsk element, for eksempel et verb også ville fått engelsk morfologi, noe som ikke er tilfellet her. (Åfarli 2012b: 395). Snarere skjer det ut som om de syntaktisk-semantiske rammene her vakler mellom engelsk og norsk, og det er som kjent når det oppstår en uoverensstemmelse der to rammespråk kolliderer i en og samme ramme, at vi kan få eksempler strukturer som prinsippene for disse syntaktisk-semantiske rammene vanligvis utelukker (Myers-Scotton 1993: 7).

4.3.5 Andre strukturer med manglende V2

Strukturene som gjengis i dette delkapitlet, er deklarativsetninger med hovedverb, ingen hjelpeverb og ingen setningsadverbial. Hvis vi ser på de seks strukturene som jeg her har gjengitt fra kapittel tre, har de en ting til felles, nemlig manglende verbflytting til C:

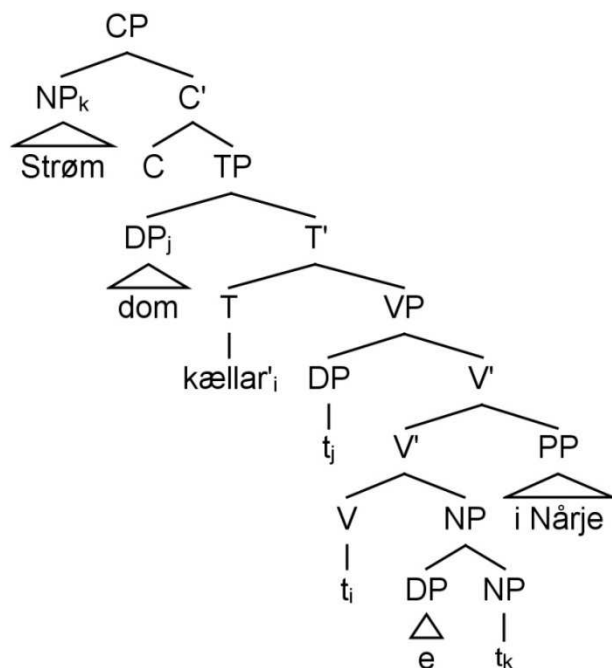
(58) Strømm dom kællar'e i Nårje.

(59) But, eh, veståve for Rushford det va
mykje n – allting nårsk.

- (60) Da det brukt å varra foilt i Madison.
 (61) Men no i år det e så my avling no
 (62) Åh, noen ganger vi sa vi ska (men, det er word vi kan ikke huske,) så da vi slutt med det.

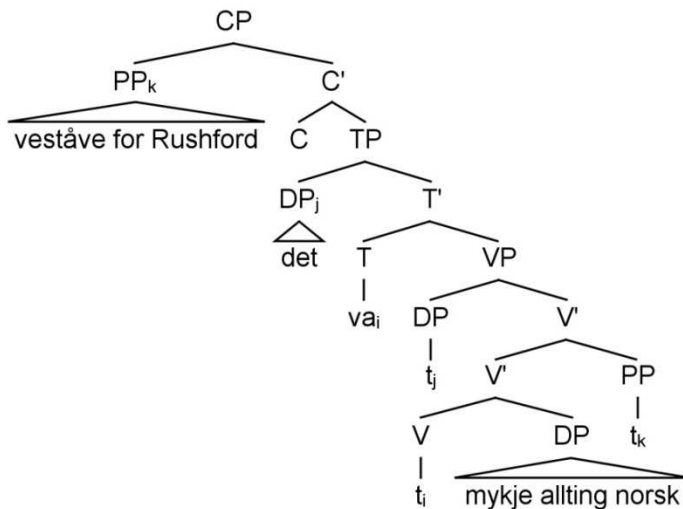
Som vi ser, er ikke V2-parameteren aktivert, fordi verbene kommer til høyre for subjektet i alle disse strukturene. Også her har jeg valgt å analysere verbet som flyttet til T. Det er også mulig å tenke seg at de i enkelte tilfeller blir stående i V, men det mest uniforme blir å anta at alle finitte verb står i T, så lenge leddstillingen ikke tilsier noe annet. Hvis jeg antar at verbene har flyttet til T, som jeg gjør i de følgende analysene, har det som konsekvens at jeg ikke nødvendigvis antar at verbets posisjon i strukturene er på grunn av transfer av engelsk frasestruktur. Det betyr ikke at transfer her er totalt utelukket, spesielt gjelder dette (59), og (61) som har verbet *være* som på engelsk kan oversettes med *be*. I disse to eksemplene kan det altså hende at språkbrukeren har behandlet *være* som et engelsk perfektivt hjelpeverb, og da kan denne flyttinga sies å være partiell transfer av engelsk. Når det gjelder de andre strukturene må jeg anta at avvikene skyldes en ustabilitet i grammatikken til språkbrukeren. Dette stemmer overens med min teori om at det i stor grad er frasestruktur og selve rammen som overføres, og ikke flyttinger og leksikalske prosesser som skjer med basis i rammen. Se figurene 15-19:

Figur 15

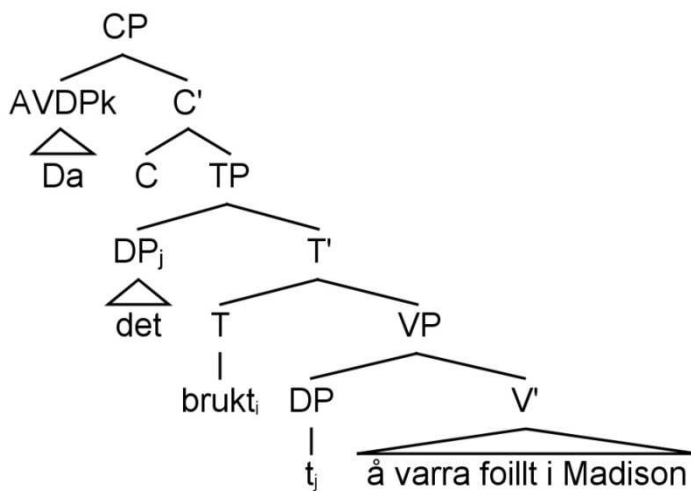

I figur 15 er det mulighet for en alternativ analyse med subjunksjonen *som*. Det er mulig og kanskje også mer rimelig å tenke seg at det rett og slett er snakk om utelatelse av en subjunksjon her. Det kan altså være snakk om en form for relativkonstruksjon der språkbrukeren har utelatt subjunksjonen *som*. I så fall vil «strøm» stå som en søster til C-projeksjonen, og ikke i spesifikatorposisjonen til CP som den gjør i analysen i figur 15.

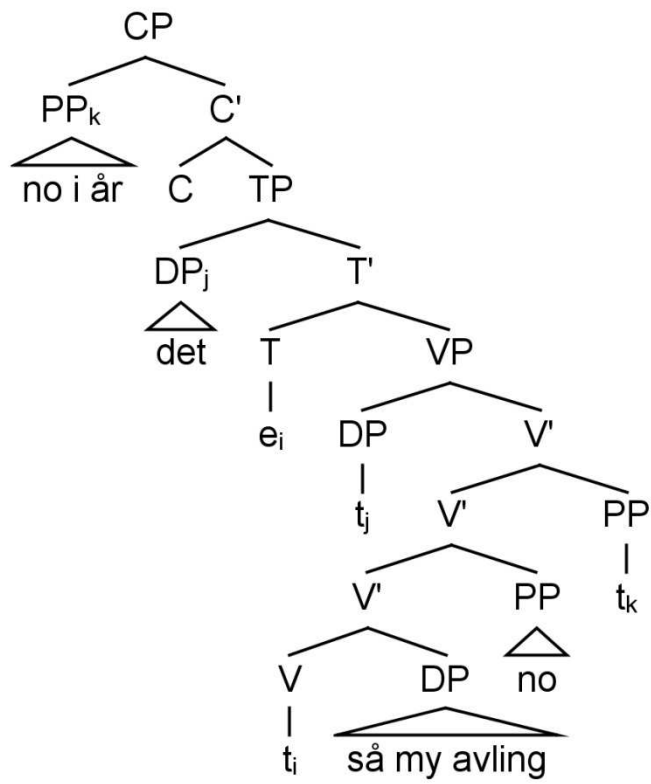
Figur 16

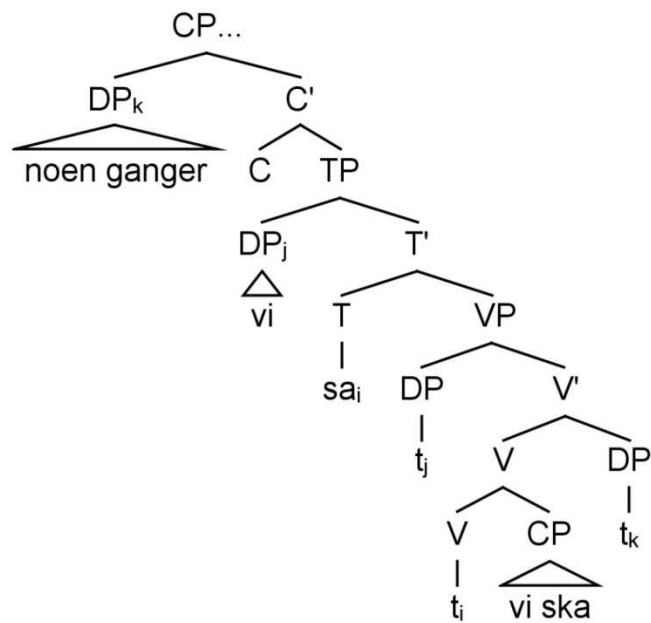
Figur 17

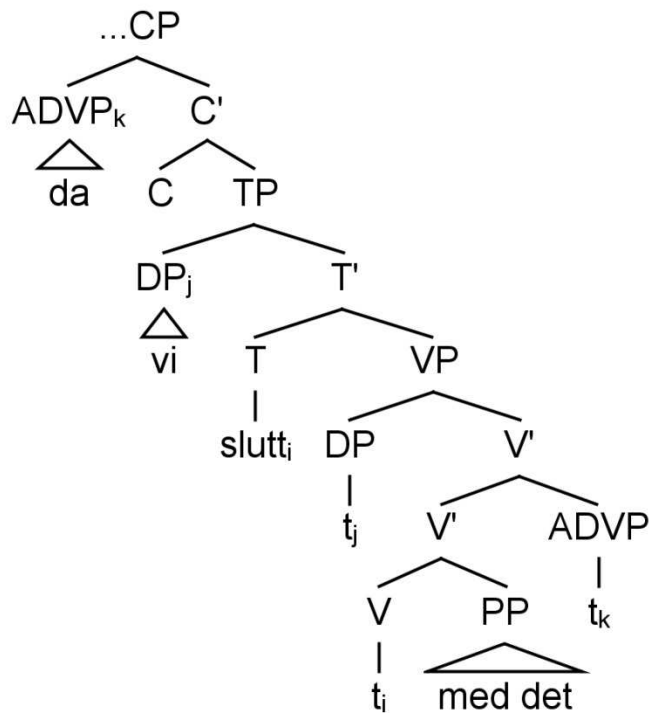
Figur 18

Figur 19 a

b.

4.4 Analyse av amerikanske undersetningsstrukturer

Som jeg nevnte innledningsvis, er undersetninger i engelsk og norsk ganske like, spesielt sammenliknet med deklorative hovedsetninger. En av mine hypoteser var derfor at det ville være lite tegn til transfer i undersetningstrukturer, og at eventuelle strukturavvik måtte forklares på andre vis. Men det er faktisk grunn til å anta at det er strukturelle forskjeller mellom engelske og norske undersetninger. I norske undersetninger flytter det finite verbet til T. Posisjonen C inneholder normalt en subjunksjon i norske undersetninger, men subjunksjonen kan også være utelatt, typisk i at-setninger og relativsetninger. Selv om subjunksjonen er utelatt er det vanlig å anta at den er underforstått, og C-posisjonen er derfor blokkert for verbflytting i norske undersetninger (Åfarli og Eide 2003: 73). I engelsk er det ingen grunn til å anta at verbet kan flytte ut av V når det ikke gjør det i hovedsetninger, med mindre vi har empiriske grunner til å tro det. Selv om leddstillingen mellom norske og engelske undersetninger altså ser lik ut, har vi grunner til tro at det er strukturelle forskjeller dem i mellom, noe som igjen kan åpne for transfer fra engelsk frasestruktur. Dette skal jeg komme tilbake til i delkapittelet under (Åfarli og Sakshaug 2006: 237)

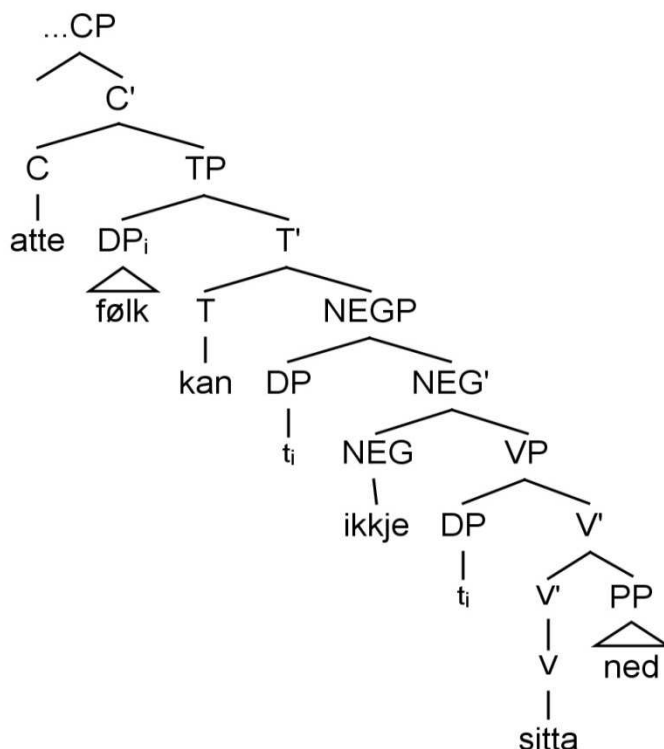
4.4.1 Undersetningsstrukturer med negasjon og hjelpeverb

Her har jeg gjengitt tre undersetningsstrukturer med negasjon og hjelpeverb fra kapittel 3.

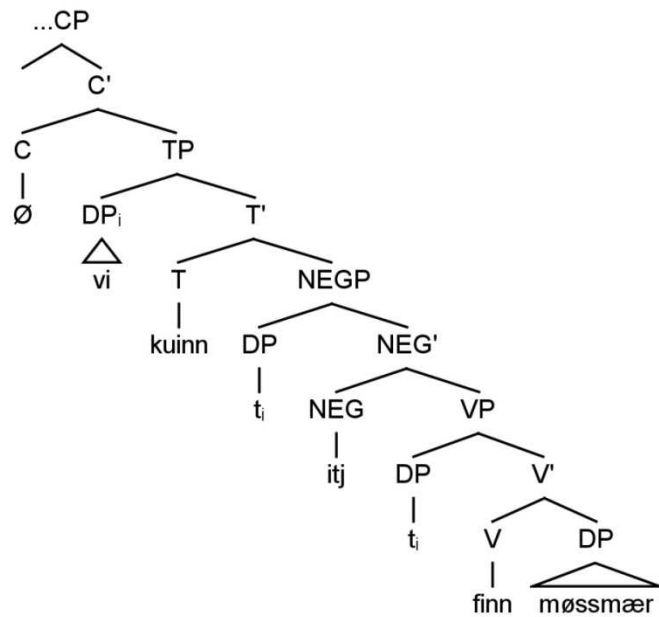
- (63) (E tru) atte følk kan ikkje sitta – sitta ne å – å...
- (64) (Åh, noen ganger vi sa vi ska, men) det er word) vi kan ikke huske, så
(da vi slutt med det.)
- (65) (Å no finn vi møssmær,) det va ei ti vi kuinn itj finn møssmær.

Felles for disse setningene er at de alle har et finitt hjelpeverb og et negasjonsadverbial. Undersetningene i (63-65) har enten en subjunksjon i C eller utelatt subjunksjon som da er underforstått. Strukturene i (63-65) avviker fra liknende norske, grammatikalske setninger, fordi setningsadverbialet står til høyre for det finite verbalet. Som jeg har vært inne på før, er dette det vanlige i engelsk. NegP blir generert over VPen i engelsk, og negasjonen står mellom hjelpeverbet og hovedverbet. Også i disse strukturene finner jeg holdepunkter for å anta at det er snakk om partiell transfer av frasestruktur fra engelsk. Som det vil framgå av analysene i figur 20-22 under, har jeg gitt disse undersetningsstrukturene essensielt samme analyse som hovedsetningsstrukturen med negasjon og hjelpeverb i delkapittel 4.3.3:

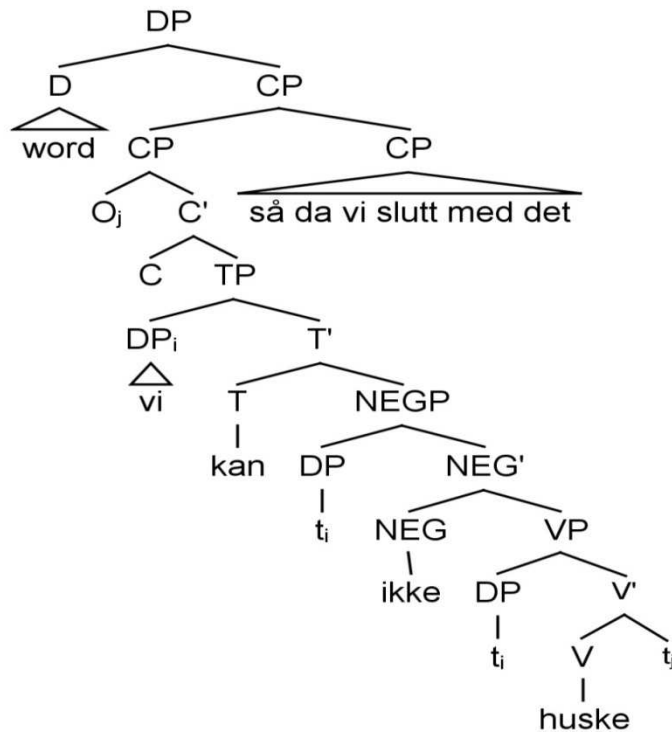
Figur 20

Figur 21

Figur 22

Jeg har allerede diskutert muligheten for at hjelpeverbene alltid kan få sin egen projeksjon, slik som i norsk. Likevel har jeg holdt meg til analyser der hjelpeverbene settes direkte inn i

T. Jeg har, som en kan se, også antatt dette her. Derfor er hjelpeverbene også her satt direkte inn i T, selv om det også fins en mulighet for at modalverbene flytter til T fra en egen hjelpeverbprojeksjon, som i norsk. Dette går igjen på tanken om at rammen delvis er engelsk, og at vi derfor får engelsk frasestruktur, selv om de leksikalske elementene som settes inn i rammen er norske. Igjen presiserer jeg at rammen er *delvis* engelsk fordi ordene har norsk morfologi.

4.4.2 Undersetningsstrukturer med negasjon og uten hjelpeverb

De siste undersetningsstrukturene jeg skal ta for meg her, er en relativt stor kategori sammenliknet med de andre. Dette er undersetningsstrukturer med negasjon, men uten noe hjelpeverb. Under har jeg gjengitt seks eksempler fra kapittel 3, som alle er en del av denne gruppen undersetningsstrukturer. Merk at (69) også kan tolkes som en hovedsetning, men ut fra konteksten i opptaket har jeg tolket det som ei undersetning der subjunksjonen *om* er utelatt.

- (66) Men om du – om du finn ikkje ut, å lengi, så dør du for det.
- (67) Kainn vel heinn du træng itj nå meir.
- (68) Men det kjæm itj nå, så må vi snakke ængels.
- (69) Æ veit itj koffor dæm villa itj. Villa ikke eta det.
- (70) Om dæm tru fo - trudd folke va he – va itj heim, så jikk dæm inn i husa å stal brø å kjøtt å hva dæm kuinn vett'u.

Blant disse strukturene er det to som skiller seg ut, nemlig (69) og (70). Begge disse strukturene fungerer med samme leddstilling på engelsk:

- (71) I do not know why they would not (do it)
- (72) If they believed that that the people were not at home...

I eksempel (69) har jeg valgt å analysere *ville* som et hjelpeverb, dermed innsatt i T. Dette kan kanskje virke som en tvilsom avgjørelse, siden *ville* her ikke direkte etterfølges av et hovedverb, og fordi *ville* i norsk også kan stå alene og dermed fungere som et hovedverb. Min språklige intuisjon sier også at man kan si «Jeg/de/han/hun ville ikke» og «jeg/de/han/hun ville ikke det», uten at *ville* må ta et verbalt komplement. Da er naturligvis hva personen ikke

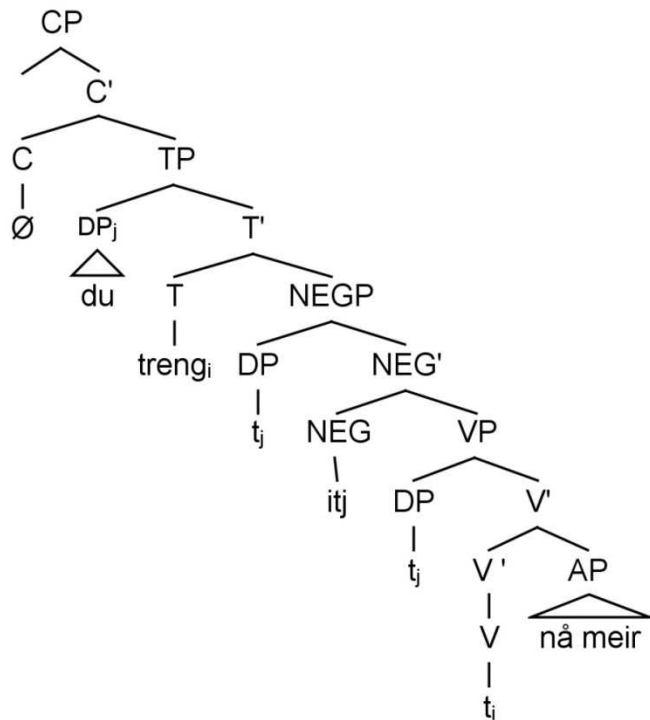
ønsket å gjøre, underforstått. Likevel har jeg tolket det som at det fungerer som et hjelpeverb, men at taleren avbryter seg selv for deretter å utfylle med frasen «vill ikke ete det». Hoved verbet blir dermed implisitt i strukturen.

En alternativ analyse er altså å anta at *ville* fungerer som et hovedverb, men ut fra konteksten og tidligere funn vil jeg anta at dette er et hjelpeverb, hvis frasestruktur er et resultat av transfer fra engelsk. Hvis jeg ikke hadde antatt at dette var partiell transfer fra engelsk, så hadde det igjen vært vanskelig å forklare den engelske frasestrukturen til negasjonselementet *itj*, som her, som i de andre analysene, vil få sin egen projeksjon, NegP. Teorien er jo som nevnt at Neg-projeksjonen blokkerer for tempustilordning via styring til hoved verbet, og da virker det igjen mer rimelig å analysere *ville* som er hjelpeverb innsatt i T etter engelsk struktur.

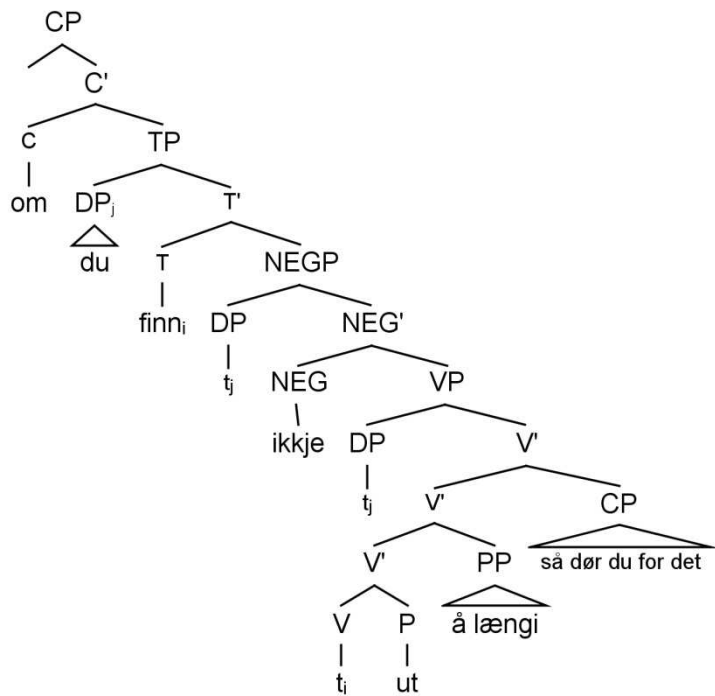
Når det gjelder strukturen i 70, så er det verbet *va* som har flyttet. Dette verbet er et perfektivt hjelpeverb, og de perfekteive hjelpeverbene kan, som tidligere nevnt flytte i moderne engelsk. Også her ser det ut som at det er plasseringen av *itj* som er årsaken til avviket, og det virker derfor rimelig å forstå også dette avviket som et tilfelle av partiell transfer, nærmere bestemt transfer av engelsk frasestruktur, basert på rammeteorien jeg antar.

De andre strukturene er det vanskelig å argumentere for er et resultat av engelsk transfer, fordi disse strukturenes leddstilling ikke vil oppfattes som grammatikalske, verken i engelsk eller i norsk. Dette kan som tidligere forklares med at språkbrukerne har en viss ustabilitet i grammatikken sin. Analysene av disse strukturene vil essensielt være de samme som de jeg la fram i delkapittel 4.3.4. Som i 4.3.4 ser man også her likheten med fransk, i og med at hovedverb i fransk kan stå til venstre for setningsadverbial og negasjoner. Det kan likevel være grunn til å tro at *itj* sin plassering er et resultat av partiell transfer. Dette virker også rimelig når vi ser på de andre analysene jeg har gjort av strukturer med negasjon, der jeg har tolket samtlige som en negasjon med en egen projeksjon over VP. Igjen ser vi det typiske mønsteret: Selv om frasestrukturen i den engelske rammen overføres, så overføres ikke nødvendigvis flyttingsprosesser, som ikke er en del av selve rammen, men som skjer i basis av den. Under følger framlegg på analyser av strukturene i (66-70), i figurene 23-27:

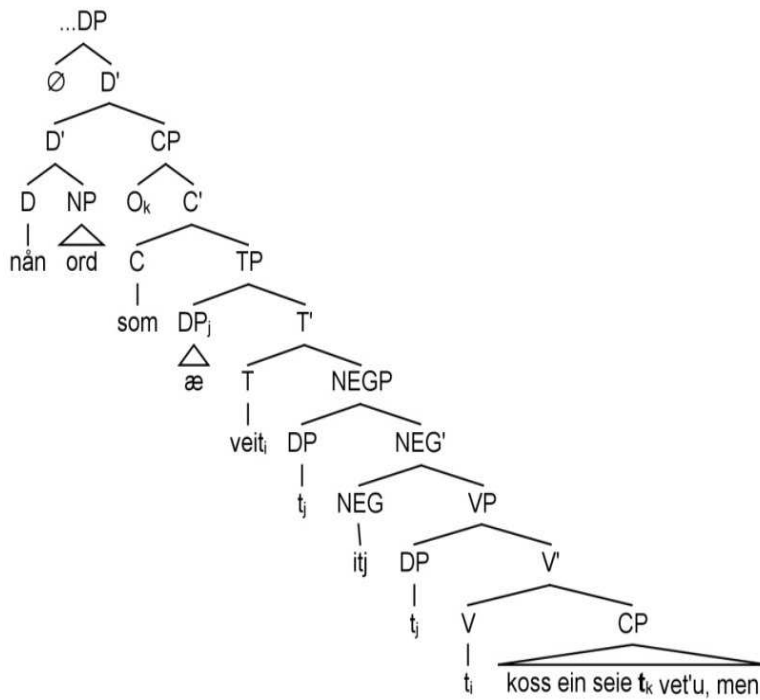
Figur 23

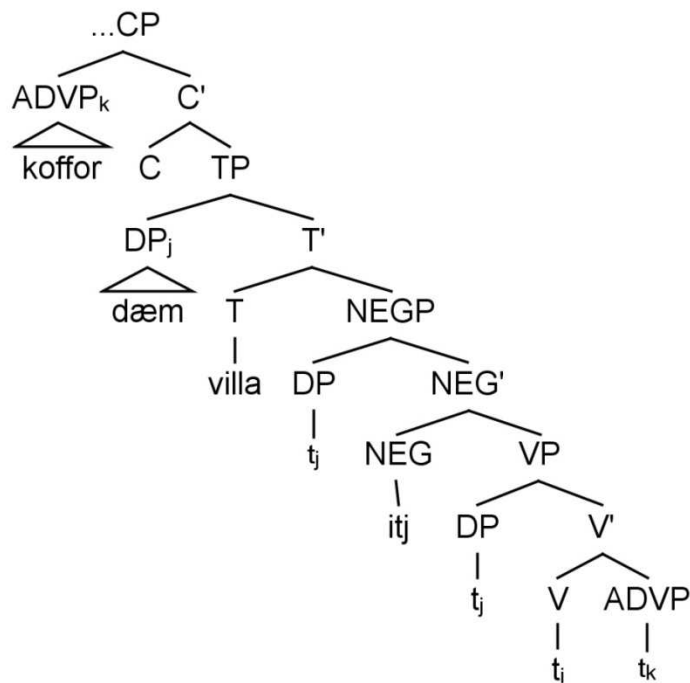
Figur 24

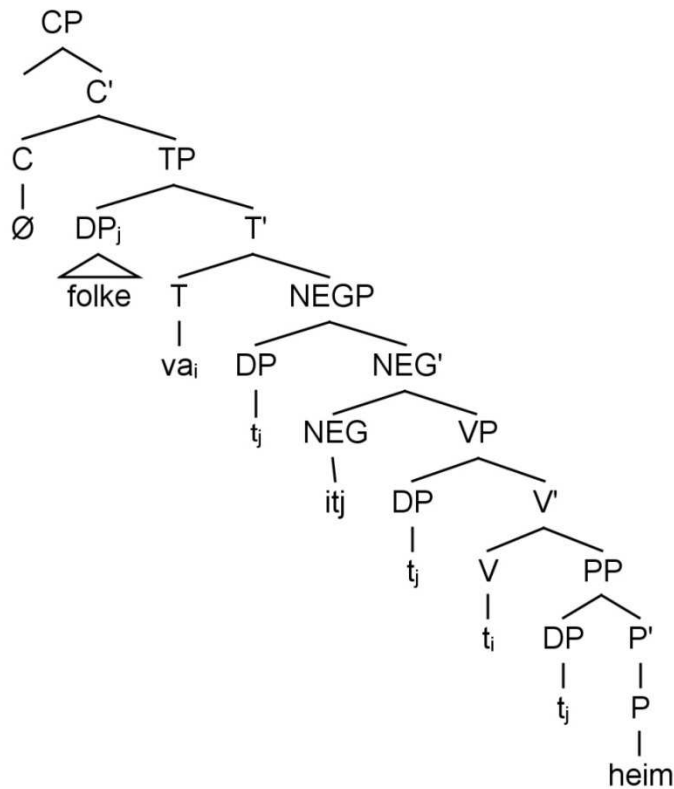
Figur 25

Figur 26

Figur 27

Det er et poeng å bemerke at også her kunne man tenke seg at å adjungere *ikke* til VP er en mulig alternativ analyse, men av grunner jeg tidligere har oppgitt, har jeg valgt en analyse der negasjonen har en egen projeksjon. Hvis vi antar partiell transfer av engelsk frasestruktur vil det være det mest rimelige og uniforme.

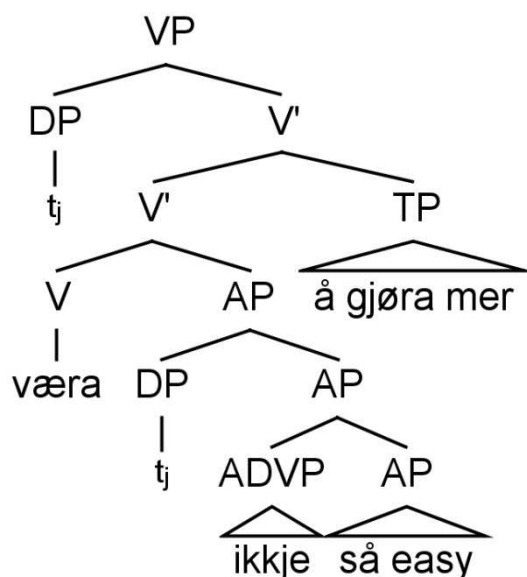
4.5 Annet

I denne kategorien vil jeg ta for meg strukturer som ikke passet inn i de ovennevnte gruppene, men som likevel er interessante. Felles for noen av strukturene er at de kan oppfattes som akseptable ytringer i moderne norsk, selv om de kan oppfattes som litt spesielle eller tvilsomme. Et annet fellestrekk ved alle strukturene er at de er å regne som komplekse strukturer. Flere av dem er det skrevet lite om. Likevel er de så spesielle at det kan være tegn på at grammatikkene til de aktuelle amerikanorskbrukerne er noe vakkende, slik at de tillater seg strukturer som kan sies å være litt avvikende eller spesielle. Siden det er færre strukturer i denne kategorien, anser jeg det som hensiktsmessig å ta for meg de enkelte strukturene hver for seg.

(73) Hoff, du, det vilde være ikkje så easy å gjøre mer.

I (73), som jeg har gjengitt fra kapittel 3, er ikke negasjonen adjungert til T eller TP som man kan forvente i norsk. Det er heller ikke adjungert til VP som sammen med T er de mulige posisjonene setningsadverbialer i engelsk. Det virker heller ikke sannsynlig at *ikke* her har en egen negasjonsprosjeksjon, siden NegP står høyere enn verbfrasen, mens *ikke* her står til høyre for hovedverbet. Denne avvikende plasseringen av negasjonen kan derfor vanskelig forklares som engelsk transfer. Det kan være grunn til å anta at avviket skyldes en viss ustabilitet som typisk preger mellomspråksgrammatikker (Song 2012: 778). I figur 28 har jeg analysert *ikke* som en del av AP slik at *ikke* negerer *så easy*.

Figur 28

(74) Han såg ut så gått.

I (74) har vi konstruksjonen *såg ut* som er å regne som en ganske kompleks struktur i moderne norsk som det også er skrevet lite om. Siden den er så kompleks, er det heller ikke overraskende at brukere av amerikanorsk kan ha problemer med den. Det er også det som ser ut til å være tilfellet her. Det ser ikke ut til å være noen problemer med verbflyttingsprosessen i denne strukturen, derimot ser det ut til å være noe spesielt med preposisjonen *ut*. Det kan se ut som om informanten har behandlet konstruksjonen som en verbpartikkel eller som et

komplekst verb framfor som en del av strukturen som følger verbet, som ville være det grammatikalske i moderne norsk. I figur 29 har jeg analysert preposisjonen som en partikkel til verbet. Partikkelen blir stående i V når verbet flytter. En alternativ analyse er som antydnet å gå ut fra at språkbrukeren har analysert «såg ut» som et komplekst verb. Da ville preposisjonen «blitt med på lasset» når verbet flytter.

Ved første øyekast er det vanskelig å se at dette strukturavviket kan skyldes transfer fra engelsk. Det kan jo også virke rimelig å anta at det handler om strukturens kompleksitet, med hensyn til det jeg sa først i avsnittet over. Men hvis vi tenker på det engelske verbet «seem» som for eksempel kan oversettes med «virke som» eller «se ut», kan det se ut til at vi her har et tilfelle av partiell transfer likevel, se eksempel (75):

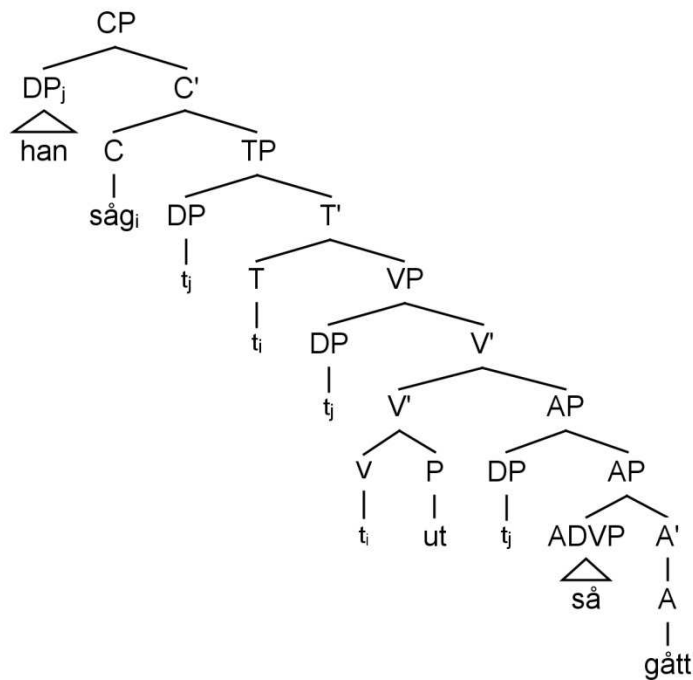
(75) He seemed so well

Det kan altså hende at informanten under påvirkning av en lignende engelsk konstruksjon faktisk har tolket “såg ut” som et komplekst verb, siden det tilsvarende uttrykket på engelsk består av ett enkelt verb. Det samme kan man gjøre med «look» på engelsk, som kan være en alternativ tilsvarende konstruksjon til «såg ut». Her trengs heller ingen preposisjon:

(76) He looked so good

Hvis vi går ut fra at dette er tilfellet, ville det å analysere «såg ut» som et komplekst verb være en bedre løsning enn å analysere konstruksjonen som et komplekst verb, men på den andre siden kan det være at feilen har oppstått fordi konstruksjonen er kompleks i seg selv. Det er altså to mulige grunner til avviket i denne strukturen: det at strukturen i seg selv er så kompleks at den kan være vanskelig å lære eller holde ved like, eller partiell transfer fra engelsk kan spille inn. Jeg er tilbøyelig til å anta at det siste er tilfellet, siden kompleksitet alene ikke nødvendigvis gjør en struktur mer sårbar for attrisjon, slik jeg la det fram i delkapittel 4.1.

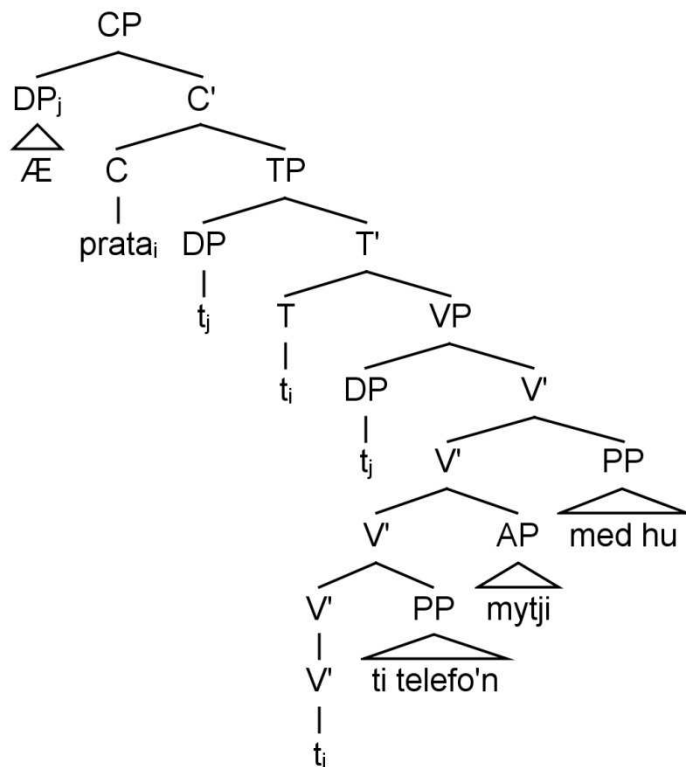
Figur 29

(77) Æ prata til telefo'n mytji med hu.

Strukturen i (77) er ikke nødvendigvis direkte ugrammatisk, men den framstår som litt merkelig, noe som har med å gjøre at predikatsadverbialene står i en avvikende rekkefølge. En norsk førstespråksbruker ville sannsynligvis foretrukket en rekkefølge der *mytji* kom først, for deretter å etterfølges av *i telefo'n* og *med hu*. Det ser ikke ut til at det er naturlig å snakke om engelsk transfer her, det kan nok heller forklares med at språkbrukeren har brukt predikatsadverbialene i en noe ukonvensjonell rekkefølge. Dette kan være et tegn på at språkbrukerens grammatikk er noe ustabil, men det trenger heller ikke å være det i og med at en norsk førstespråksbruker også kan tenkes å ta seg lignende friheter. Jeg har derfor valgt analysen i figur 30:

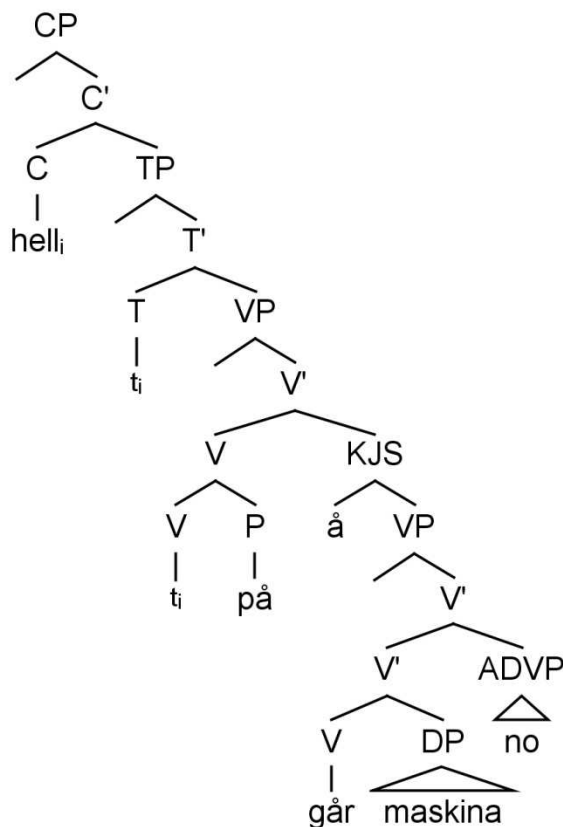
Figur 30

(78) Hell på å går maskina no?

Denne setninga framstår sannsynligvis som merkelig eller ugrammatisk for en norsk førstespråksbruker fordi den bryter med det allmenne subjektskravet i moderne norsk. Selve strukturen tolker jeg ut fra konteksten som et ja/nei-spørsmål. Jeg presiserer dette fordi formen like gjerne kunne tilsi at det var snakk om en deklarativsetning, men dette er altså en informant som spør om *maskina*, altså båndopptakeren, går. Som i eksempel (74) har vi i (78) et verb som direkte etterfølges av en preposisjon. Heller ikke her ser jeg at dette kan tolkes som transfer fra engelsk, og jeg går derfor ut fra at også dette muligens kan være tegn på at språkbrukerens grammatikk kan være preget av en viss ustabilitet. Tolkningen min er her også at det enten kan dreie seg om at språkbrukeren har tolket «hell på» som et komplekst verb, eller som et verb med partikkel, som jeg har analysert det som i figur 31:

Figur 31

(79) Kanskje somme plassa dæm ha nårsskule.

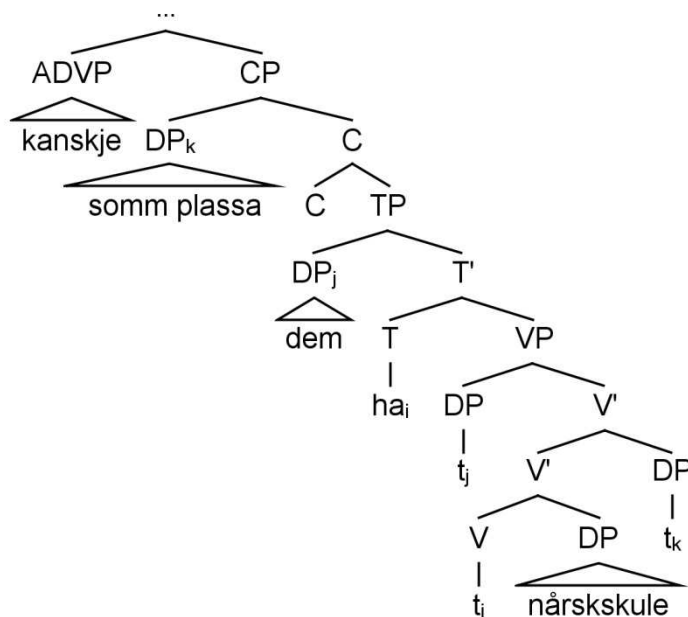
I denne strukturen står «kanskje» utenfor CP, og er sånn sett ikke en del av hovedsetninga. Det kan også se ut til at denne hovedsetninga egentlig skulle fungert som en undersetning, men at den likevel har fått hovedsetningsstruktur. Se for eksempel på mitt konstruerte eksempel (80):

(80) (Jeg tror kanskje) at de hadde norskskole somme plasser.

Dette kan forklare hvorfor C er tom her, siden setninga egentlig skulle fungert som en undersetning. Det virker også rimelig å anta at verbet her ikke har flyttet lenger enn til T,

siden V2-regelen ikke er respektert. Om dette skyldes transfer, eller en ustabilitet i grammatikken er ikke sikkert, men det er mulig at siste alternativ er det mest rimelige her. Merk at muligheten for begge deler er til stede fordi *har* kan oversettes med *have* på engelsk. Dette verbet kan som tidligere nevnt flytte til T i engelsk. Analysen blir i så fall slik som i figur 32 under:

Figur 32

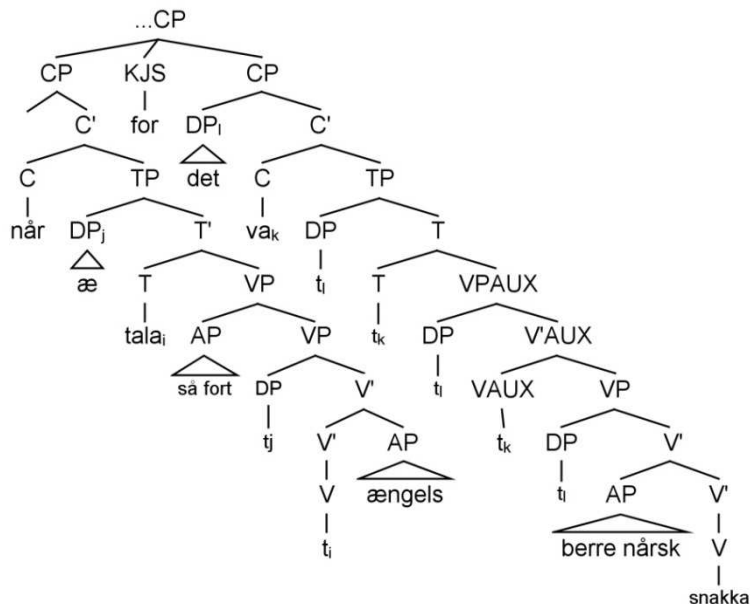

- (81) (Det va morosamt å dom) når æ tala så fort ængels, for det va berre nårsk snakka.

Det er to ting som er litt spesielle ved denne ytringen. I undersetningen som innledes med *når*, ser det ut til at frasen *så fort* fungerer som et komplekst og noe avvikende setningsadverbial som jeg i analysen har valgt å adjungere til VP. Det andre som er litt avvikende med ytringen i (81) er rekkefølgen mellom adjektivfrasen *nårsk* og verbet *snakka*. Verbfinale verbfraser har man verken i norsk eller engelsk (med mindre man da tar hensyn til mer poetiske formuleringer som for eksempel i salmer og lignende), men man har verbfinale verbfraser i språk som for eksempel tysk hvis det er et verb i partisipp eller infinitiv, noe verbet er i denne

strukturen (Hawkins 2006: 19). En verbfinal verbfrase er altså fullt mulig i UG, og det ser her ut til at det igjen er snakk om noe som kan forstås som en ustabilitet i språkbrukerens grammatikk.

Figur 33

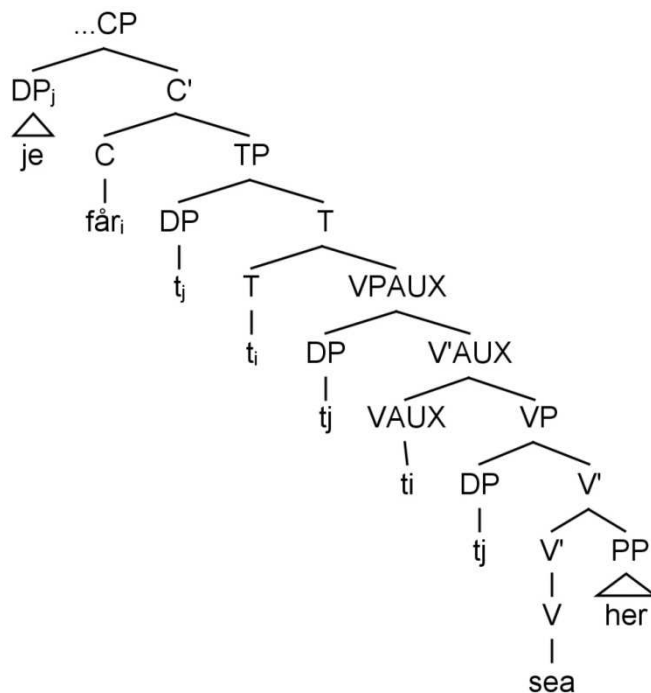
(82) Dæ var'r ein na`bo je får seà hæ'r såm vart hæng't.

Det som framstår som spesielt med denne setninga, er den innskutte hovedsetninga mellom oversetninga og relativsetninga. Dette er et avvik fra moderne norsk som jeg mener kan forklares som engelsk transfer. Det ser her ut som at subjektet har gjort et ekstra hopp til CP, noe det ikke skal i denne konteksten i moderne norsk. Se det konstruerte eksempelet på engelsk som har lignende ordstilling:

(83) I might say here

Analysen min blir derfor i tråd med vanlige norske deklorative hovedsetninger som i figur 34:

Figur 34

I denne kategorien skyldtes mange av avvikene ikke transfer fra engelsk. Avvikene ser heller ut til å være tegn på en viss ustabilitet i språkbrukernes grammatikk, noe som kan minne om situasjonen til en mellomspråksgrammatikk. I delkapittelet under vil jeg diskutere funnene mine fra dette kapittelet videre, før jeg avslutter med en konklusjon i kapittel 5.

4.6 Avsluttende diskusjon

Etter å ha gjennomgått tre ulike samlinger med informantopptak der jeg har undersøkt forekomsten av syntaktiske avvik i amerikanorsk, ser det ikke ut til at syntaksen til informantene i særlig grad er preget av attrisjon. Her er jeg på linje med Johannessen og Laake (2012b) som også konkluderte med at syntaksen hos de data de undersøkte ikke vitnet om at informantene hadde problemer med syntaksen. Når man ser på tallene jeg kom fram til i de tre forskjellige opptakene jeg hadde gjort beregninger over, kommer det fram at mengden avvik utgjør mindre enn tre prosent av det fulle antallet hovedsetninger og undersetninger informantene produserte. Ut fra disse tallene er det også vanskelig å se noen stor forskjell mellom Haugen sine opptak (1935-48) og opptakene til Hjelde (1987) og Hjelde og

Johannessen (2011). I teksten fra Haugen er raten på avvik 0,75 prosent, men den informanten som har mest avvik i prosentandel, er en kvinnelig informant fra Hjelde og Johannessen (2011) som ligger på et avvik på 2,83 prosent. Likevel mener jeg at vi kan si at det er en viss økning i attrisjons-tilfeller siden Haugen sine opptak. Blant de fire opptakene hos Haugen fant jeg kun ett eksempel på strukturelle avvik, mens jeg fant til sammen langt flere hos både Hjelde (1987) og Hjelde og Johannessen (2011). Her må det likevel legges til at de transkriberte opptakene til Haugen er mye kortere enn hos de to senere gruppene med opptak. En slik forskjell er det også mellom Hjelde (1987) og Hjelde og Johannessen (2011). Blant Hjelde sine opptak fra (1987) fant jeg totalt sett flere setninger med avvikende syntaks enn hos Hjelde og Johannessen (2011). Årsakene til dette kan være flere, men den viktigste årsaken er nok at Hjelde sine opptak generelt sett er mye lengre enn opptakene fra Hjelde og Johannessen (2011). Derfor ser det ikke ut til at de tre gruppene med datamateriale jeg har tatt for meg er sammenliknbare, og jeg kan derfor ikke klart avgjøre om attrisjonen har økt, spesielt ikke mellom Hjelde (1987) og Hjelde og Johannessen (2011).

Samlet sett ser det altså ut til at språket til informantene ikke er preget av syntaktisk attrisjon i betydelig grad. Med tanke på teorien jeg la fram i kapittel 2, er dette heller ikke overraskende, siden antakelsen var at syntaks og grammatikk ser ut til å være svært robuste for andrespråkspåvirkning og attrisjon, spesielt sammenliknet med leksikalske elementer som kan være mer sårbare (Schmid 2011: 18).

Når det gjelder hvilke områder i syntaksen som stikker seg ut som mer sårbare eller mindre robuste enn andre, så var jeg inne på Anderssen og Westergaards artikkel i begynnelsen av kapittel 4. De konkluderte med at den postnomniale possessiven var såpass robust i amerikansk fordi den er svært frekvent, på tross av at den er en svært kompleks struktur sammenliknet med den mindre komplekse prenominale possessiven som er den eneste mulige i engelsk. De fremmet derfor muligheten at frekvens betyr mer enn kompleksitet når en konstruksjon først er tilegnet, mens kompleksitet betyr mer enn frekvens når man er i tilegningsfasen av et språk (Anderssen og Westergaard 2012: 311). Derfor skulle en forvente at V2 er en prosess som er svært robust for attrisjon og andrespråkspåvirkning, siden den basert på inntrykk framstår som frekvent. Som vi har sett, så produserte flere informanter hovedsetningsstrukturer med manglende V2, men ser man på den samlede mengden hovedsetninger som ikke hadde manglende V2, blir andelen liten. Informantene var i stor grad til å produsere hovedsetninger med V2 uten avvik. Derfor kan det se ut til å stemme at prosesser og konstruksjoner som gjentas ofte og dermed kan sies å være frekvente er mer robuste for attrisjon og andrespråkspåvirkning enn andre. Her er jeg også på linje med

Schmid, som påpeker at grammatisk struktur består av relativt få elementer som repeteres ofte, og at de derfor står sterkere enn det elementer fra det mentale leksikon (Schmid 2011: 48, 49).

Når det gjelder de avvikene jeg faktisk fant i syntaksen, så var hypotesen min at avvikene ville skyldes transfer fra engelsk. Det er også noe Johannessen og Laake antar for de avvikene de fant i artikkelen «Østnorsk som fellesdialekt i Midtvesten»: «I materialet fant vi også eksempler på avvikende syntaks, dvs. syntaks som ikke er grammatisk i norsk. Generelt kan vi si at de fleste av disse avvikene sannsynligvis er lånt fra engelsk» (Johannessen og Laake 2012b: 371). Dette er konsistent med hva jeg fant. Svært mange av de strukturene som var avvikende sammenliknet med syntaksen i moderne norsk, så ut til å ha transfer av engelsk frasestruktur. Her er det som tidligere nevnt viktig å påpeke at det er partiell transfer det var snakk om, siden det ser ut til at det først og fremst er frasestruktur som blir overført, og ikke nødvendigvis de prosessene som skjer med basis i rammen. I de tilfellene der det ikke så ut til at frasestrukturen var overført fra engelsk, var det også ofte vanskelig å forklare avvikene som transfer fra engelsk. Her er teorien min at avvikene skyldes en ustabilitet i språkbrukerens grammatikk. Det er også viktig å bemerke at rammene i seg selv ikke ser ut til å være stabilt engelske der det var tegn til transfer av engelsk frasestruktur. Selv om frasestrukturen så ut til å være engelsk, hadde verbene likevel norsk morfologi. Hvis vi skal anta en rammeteori som forklaringsgrunnlag, må vi også anta at rammen er delvis norsk, og delvis engelsk, siden vi da også antar at grammatiske element og bøyingsmorfologi kommer fra rammen, og ikke ligger inherent i de leksikalske elementene.

Dette med at det ser ut til at det er rammen som er (delvis) overført fra engelsk, og ikke nødvendigvis prosessene som virker i basis av ramma, viser at hypotesen til nevrologvisten Paradis som jeg fremmet i kapittel to ikke passer for mine funn. Det ser ikke ut til at brukerne av amerikanorsk nødvendigvis har problemer med tilgangen til UG, men heller problemer med å bruke grammatikken riktig. Det ser ut til at rammen nærmest bryter sammen fordi den både består av engelsk frasestruktur, men samtidig norsk morfologi, noe som ifølge Myers-Scotton er utelukket i grammatikalske strukturer, der kun rammespråket kan bidra med systemmorfem, mens det innlånte språket kan bidra med innholdsmorfem (Myers-Scotton 1993: 7). Likevel tilsier mine funn også at det ikke kun er transfer som forårsaker avvikene. Det ser altså ut til at i de tilfellene informantene produserer strukturer med avvikende syntaks, så skyldes det en kombinasjon av engelsk frasestruktur og en viss ustabilitet i syntaksen. Hva denne ustabiliteten skyldes, har jeg ikke noe sikkert svar på, men den kan ligne den ustabiliteten man ser i mellomspråk, og man kan derfor spørre seg om det

er møtet mellom to språk der det ene er mer dominerende enn de andre som kan føre til denne ustabiliteten.

Når det gjelder forholdet mellom hovedsetninger og undersetninger, viste det seg at min hypotese om at undersetninger med avvik ikke kunne forklares som transfer ikke, ikke stemte med de funnene jeg gjorde. Selv om V2-kravet bare gjelder for norske hovedsetninger, og leddstillingen i norske og engelske undersetninger har en del fellestrekk, så er ikke frasestrukturen den samme. Jeg fant flere tilfeller av transfer av engelsk frasestruktur i undersetninger, og påstanden om at transfer ikke ville påvirke undersetningene holder derfor ikke vann. Dette gir også mening, når jeg antar at det i hovedsak er frasestrukturen i rammen som overføres, og ikke nødvendigvis prosessene som virker på basis av frasestrukturen.

5 Konklusjon

I kapittel 1 stilte jeg spørsmålet om i hvilken grad det er fornuftig å snakke om syntaktisk attrisjon i amerikansk. Gjennom de dataene jeg har presentert og analysert, viser det seg at amerikansk i liten grad bærer preg av syntaktisk attrisjon. Jeg fant riktignok flere tilfeller med eksempler på attrisjon, men samlet sett ser de ikke ut til å utgjøre noen stor del av det datamaterialet jeg har undersøkt. Jeg konkluderer derfor med at brukere av amerikansk i liten grad ser ut til å ha problemer med syntaksen.

Når det gjelder de 20 strukturene som hadde en avvikende syntaks, foreslo jeg ulike forklaringer på hvorfor avvikene var som de var. To forhold pekte seg likevel ut, nemlig en viss ustabilitet i grammatikken, slik man kan se i typiske mellomspråksgrammatikker, og transfer fra engelsk, da spesielt av engelsk frasestruktur. Jeg benyttet meg her av rammeteorien, som jeg hadde presentert i kapittel 2, for å gi en forklaring på hvorfor frasestruktur men ikke nødvendigvis prosesser som verbflytting ble overført fra engelsk til amerikansk. Det ser ut til at flere av disse strukturene har en (delvis) engelsk ramme, og derfor får engelsk frasestrukturoppbygging, selv om morfologien er norsk, noe som igjen kan forklares med at rammen bare er delvis engelsk. Disse rammene påvirker bare frasestrukturen og ikke prosessene som skjer med basis i frasestrukturen. Dette kan i så fall forklare hvorfor frasestruktur i mange av eksemplene så ut til å være transfer fra engelsk, mens prosesser som for eksempel verbflytting ikke nødvendigvis var det. Den morfosyntaktiske rammen er jo etter de teoriene jeg la fram i kapittel to det frasestrukturelle skjelettet, men det legger ikke føringer for V2-effekten, for eksempel. Dette kan også gi en forklaring på hvorfor hypotesen min om at det var mindre sannsynlig at avvik i undersetninger skyldes transfer ikke stemte. Norsk og engelsk har relativt lik leddstilling i undersetninger, men frasestrukturen er forskjellig. Mange av avvikene jeg fant i undersetninger kunne jeg altså forklare som transfer av engelsk frasestruktur. At frasestruktur ble overført fra engelsk var spesielt synlig ved analysen av setninger med negasjoner. Et interessant spørsmål til videre undersøkelser og forskning vil være om også negasjonen *ikke* i amerikanske setninger som ikke er ugrammatikalske i et norsk perspektiv også kan analyseres på samme måte.

Når det gjelder hvilke konstruksjoner og fenomener som er sårbare, så ser det ut til at Andersen og Westergaard er inne på noe når de konkluderer med at frekvens betyr mer enn kompleksitet når det gjelder hvor sårbar en konstruksjon eller prosess er for attrisjon eller andrespråkpåvirkning. Jeg fant riktig nok flere strukturer med manglende V2, men som sagt,

så er det store bildet at informantene som produserte dem i stor grad produserte grammatikalske V2-strukturer.

Jeg fant altså tegn til syntaktisk attrisjon blant de informantene jeg undersøkte. Likevel vil jeg påstå at det store bildet er at språket deres er mye mindre preget av attrisjon enn det man kanskje umiddelbart skulle forvente, med tanke på at flere av informantene ikke hadde praktisert norsk på flere år og levde i miljø der engelsk er det dominerende språket. Sånn sett er jeg på linje med Johannessen og Laake (2012b). Det er mulig å finne visse strukturelle avvik i amerikanorsk, men når det gjelder dem som fortsatt er i live og snakker amerikanorsk, så ser det ut til at de kan prate relativt flytende og godt om de får litt tid og press på seg. Det er likevel tydelig at ordforrådet utgjør vanskeligheter for dem, mens syntaksen ikke ser ut til å være på langt nær så problematisk for brukere av amerikanorsk.

Litteraturliste

- Adger, David. (2003). *Core Syntax. A Minimalist Approach*, New York: Oxford University Press.
- Andersen, Merete og Westergaard, Marit. (2012). «Tospråklighet og ordstilling i norske possessivkonstruksjoner» i *Norsk Lingvistisk Tidsskrift nummer 30, hefte 2*, ss.310-337.
- Field, Fredric W. (2011). *Key Concepts in Bilingualism*, London: Palgrave Macmillan.
- Haugen, Einar. (1969). *The Norwegian Language in America. A study in bilingual behavior*, USA: Indiana University Press.
- Hawkins, Roger. (2001). *Second Language Syntax. A generative introduction*, Oxford: Blackwell Publishing.
- Hjelde, Arnstein. (1992). *Trøndsk talemål i Amerika*. Trondheim: Tapir Forlag.
- Hjelde, Arnstein. (1995). “Norsk språk i USA: Kan det seiast noko nytt om det etter Einar Haugen? Ein kommentar.” I *Norsk Lingvistisk Tidsskrift nummer 13*, ss.199-210
- Johannessen, Janne Bondi. «Innsamling av språklige data: Informanter, introspeksjon og korpus» i Johannessen (red.), Erlenkamp, Faarlund, Lanza og Vonen. (2003). *På språkjakt. Problemer og utfordringer i språkvitenskapelig datainnsamling*. Oslo: Unipub forlag.
- Johannessen, Janne Bondi og Laake, Signe. (2012a). «To myter om det norske språket i Amerika: Er det gammeldags? Nærmer det seg en bokmålsstandard?», i *Norsk Lingvistisk Tidsskrift, nummer 30, hefte 2*, ss.204-228.
- Johannessen, Janne Bondi og Laake, Signe. (2012b). «Østnorsk som norsk fellesdialekt i Midtvesten», i *Norsk Lingvistisk Tidsskrift, nummer 30, hefte 2*, 2012 ss.365-380.
- Köpke, Barbara og Schmid, Monika S. (2004). «Bilingualism and attrition» i B. Köpke, M.S. Köpke, Barbara og Schmid, Monika S. (2007). ”Bilingualism and attrition” i B. Köpke, M.S. Myers-Scotton, Carol. (1993). *Duelling Languages. Grammatical Structure in Codeswitching*, Oxford: Clarendon Press.
- Pavlenko, Aneta. (2004). “L2 influence and L1 attrition in adult bilingualism” i M.S. Schmid, B. Köpke, M.Keijzer og L.Weilemar (red.): *First Language Attrition. Interdisciplinary perspectives on methodological issues*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, ss.47-59.
- Pollock, Jean-Yves. (1989). «Verb Movement, Universal Grammar, and the Structure of IP», *Linguistic Inquiry, nummer 20*, ss.365-424.

- Platzack, Christer. (1998). *Svenskans inre grammatik. Det minimalistiska programmet. En introduction till modern generative grammatik*. Lund: Studentlitteratur.
- Platzack, Christer. (2010). *Den fantastiska grammatiken. En minimalistisk beskrivning av svenskan*. Lund: Nordstedts forlag.
- Schmid, Monika, S. (2011). *Language Attrition*. Cambridge university press: Storbritannia.
- Song, Lichao. (2012). "On the Variability of Interlanguage", *Theory and Practice in Language Studies*, nummer 2, ss.778-783.
- Tsimpli, Ianthi M. (2007). "First language attrition from a minimalist perspective: Interface vulnerability and processing effects" i B. Köpcke, M.S. Schmid, M. Keijzer og S. Dostert (red.): *Language Attrition. Theoretical perspectives*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, ss.83-98
- Åfarli, Tor A. (2000). *Grammatikk. Kultur eller natur? Elementær innføring i det generative grammatikkstudiets vitenskapsteori*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Åfarli, Tor A. og Eide, Kristin M. (2003). *Norsk generativ syntaks*, Oslo: Novus forlag.
- Åfarli, Tor A. og Sakshaug, Laila. (2006). *Grammatikk. Syntaks og morfologi med norsk I sentrum*. Oslo: Samlaget.
- Åfarli, Tor A. (2007). "Do verbs have argument structure?" i E. Reuland. (red.): *Argument Structure*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, ss. 1-15.
- Åfarli, Tor A. (2012a) "A Syntactic Frame Model for the Analysis of Code-Switching Phenomena." Innlegg ved The Third Workshop on Immigrant Languages in America, 27-29 september.
- Åfarli, Tor A. (2012b). "Hybride verbformer i amerikanorsk og analyse av tempus", *Norsk lingvistisk tidsskrift*, nummer 12, ss. 381-398.

Nettsider:

Gulliksen, Øyvind T. (2009). «Einar Haugen» i *Store norske leksikon*, lastet ned fra http://snl.no/.nbl_biografi/Einar_Haugen/utdypning 28.03.13.

Hjelde, Arnstein. (2000): “Norsk i Amerika”. Lastet ned fra: http://nabo.nb.no/trip? b=EMITEKST&urn=%22URN:NBN:no-nb_emidata_1187%22, 20.10.12

Hjelde, Arnstein. (årstall ikke oppgitt) «Arnstein Hjelde» lastet ned fra: <http://www.fag.hiof.no/~arnstein/meg/index.htm>, 17.01.13

Nedrebø, Yngve. (2010). «Et overblikk over norsk utvandringshistorie», lastet ned fra: <http://www.arkivverket.no/arkivverket/Arkivverket/Bergen/Nettartikler/Norsk-utvandringshistorie>, 28.03.13.

Skjørland, Kjeld Kristian. (årstall ikke oppgitt).«attrisjon» i *Store medisinske leksikon*. Lastet ned fra: http://snl.no/.sml_artikkel/attrisjon, 20.10.12.

Tekstlaboratoriet: «Norsk i Amerika - Prosjektinformasjon», lastet ned fra <http://www.tekstlab.uio.no/nota/NorAmDiaSyn/prosjektinfo.html>, 06.04.13

Opptak fra feltarbeider:

Hjelde, Arnstein.(1987) : http://www.tekstlab.uio.no/nota/NorDiaSyn/dialekt_hjelde.html

Hjelde, Arnstein og Johannessen, Janne Bondi.(2011): http://www.tekstlab.uio.no/nota/NorDiaSyn/dialekt_johannessen_hjelde_2011.html

Sammendrag

Denne masteravhandlingen dreide seg om avvikende syntaks i amerikanorsk.

Hovedproblemstillingen var å undersøke i hvilken grad man kunne si at amerikanorsk er preget av syntaktisk attrisjon. Dessuten ville jeg undersøke om de syntaktiske avvikene jeg fant kunne forklares med transfer fra engelsk, eller om andre forklaringer måtte tas i bruk.

Hypotesen var at V2-feil ville skyldes engelsk transfer, men at syntaktiske avvik i undersetninger sannsynligvis ikke ville komme av transfer fra engelsk, siden leddstillingen i engelske og norske undersetninger er relativt like.

For å undersøke dette valgte jeg å bruke generativ syntaks som teoretisk rammeverk for avhandlinga. Videre benyttet jeg meg av Schmids (2011) teorier om attrisjon, Myers-Scottons kodevekslingsteori og Åfarlis nykonstruksjonistiske rammeteori. Tanken var å bruke generativ teori som et solid verktøy for syntaktisk analyse, og teori om attrisjon og rammer for å forklare de eventuelle funnene mine.

Undersøkelsen baserte seg på allerede eksisterende data fra tre kilder: Haugen (1935-48), Hjelde (1987) og Hjelde og Johannessen (2011). Disse kildene bestod av lyd- og filmopptak av norskamerikanske informanter som snakket amerikanorsk, enten med hverandre eller med en intervjuer. Fra Hjelde (1987) og Hjelde og Johannessen (2011) transkriberte jeg selv det relevante materialet, mens jeg brukte transkripsjoner av Haugens opptak. Den samlede mengden data jeg benyttet meg av bestod av i alt tolv opptak, det vil si fire opptak fra hver kilde.

Jeg fant at syntaksen i amerikanorsk holder seg overraskende godt, på tross av et språkmiljø der engelsk er det dominante språket. Andelen strukturelle avvik var så lav at jeg ikke mener at vi kan snakke om noen betydelig syntaktisk attrisjon i amerikanorsk. Dette var også det jeg forventet med tanke på hva den foreliggende teorien om attrisjon sa. I de tilfellene jeg fant syntaktiske avvik, viste det seg at avvikene i stor grad, både i hovedsetninger og i undersetninger, kunne forklares som transfer av engelsk frasestruktur. Det kunne se ut til at den syntaktisk-semantiske rammen var i ferd med å gå over fra engelsk til norsk, og at man derfor fikk en ramme som hadde engelsk frasestruktur, men norsk bøyingsmorfologi. Det var også visse avvik som ikke kunne forklares med transfer, disse avvikene antok jeg at skyldtes en viss ustabilitet i grammatikken til informantene. Konklusjonen ble derfor at amerikanorsk ikke ser ut til å være sterkt preget av syntaktisk attrisjon med tanke på det datamaterialet jeg har undersøkt. Det ser også ut til at ved de

strukturene man faktisk fant avvik, så kunne dette forklares med transfer av engelsk frasestruktur som følge av at rammen i disse tilfellene var delvis engelsk.